

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ - CERRAHPAŞA
ADLİ TIP VE ADLİ BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Danışman
Doç. Dr. Gökhan Ersoy

SUÇA SÜRÜKLENEN ERKEK ERGENLERDE EBEVEYNE
GÜVENLİ BAĞLANMA VE AYRILMA BİREYLEŞME ÖZELLİKLERİ

SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATMA ÖZKAN

İSTANBUL, 2019

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
ADLI TIP ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA**

Lisansüstü Öğretim Yönetmeliğinin 36. maddesi uyarınca Enstitünüz Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nın yüksek lisans öğrencisi Fatma ÖZKAN'ın

"Suça Sürüklenen Erkek Ergenlerde Ebeveyne Güvenli Bağlanma ve Ayrılma Bireyleşme Özellikleri "

Adlı tezi jürimizce tetkik edilmiş ve kendisine tez savunması yaptırılmıştır.

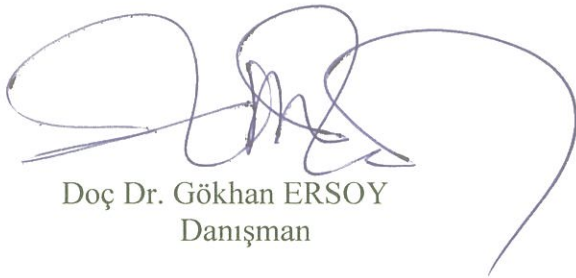
Yukarıda adı geçen tezin ve tez savunmasının kabul edilmesine oy birliğiyle karar verilmiştir.

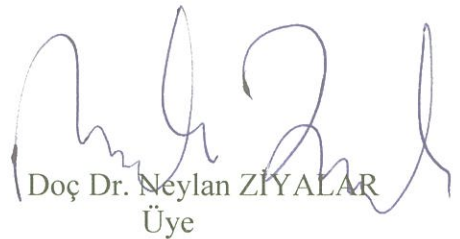
Prof. Dr. K. Oğuz KARAMUSTAFALIOĞLU
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Ü. Naci GÜNDOĞMUŞ
Üye

Doç Dr. Gökhan ERSOY
Danışman

Doç Dr. Neylan ZİYALAR
Üye

Dr. Öğr. Bengi PİRİM DÜŞGÖR

Üye

ÖZET

Bu çalışmada suça sürüklenen erkek ergenlerin sosyo-demografik profilleri betimlendikten sonra bu bireylerin anne babaya güvenli bağlanmaları ve ayrılma bireyleşme özellikleri çerçevesinde “anne-babaya güvenli bağlanmalarının”, ayrılma bireyleşme süreci açısından olumsuzluk ya da zorlukların göstergelerinden olan “ayrılma anksiyetesi” ve “reddedilme beklentisi” ile aralarındaki ilişkisi incelenmiştir. Çalışmanın bir diğer amacı olarak suça sürüklenen erkek ergenlerin işledikleri suç türü “*hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)*” ve “*yaralama*” değişkeni açısından “anne-babaya güvenli bağlanma”, “ayrılma anksiyetesi” ve “reddedilme beklentisi” düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Örneklem grubu, İstanbul ili içinde yaşayan 12–18 yaş aralığında herhangi bir suç isnadı ile Anadolu Adliyesi’ne dosyası intikal eden ve sosyal servis birimine yönlendirilenler arasında rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen 325 ergenden oluşmuştur. Tüm katılımcılara sırasıyla kişisel bilgi formu, Anne-Babaya ve Akranlara Bağlanma Envanteri (EABE) ve Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi (AABT) “Ayrılma anksiyetesi, Reddedilme beklentisi” bağımsız 2 alt ölçeği uygulanmıştır.

Bulgulara göre, EABE’nin “anne-babaya güvenli bağlanma” ile AABT’nin “reddedilme beklentisi” puanları arasında istatistiksel olarak negatif doğrusal ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre EABE’nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanları azaldıkça, AABT’nin “reddedilme beklentisi” puanları artmaktadır. EABE’nin “anne-babaya güvenli bağlanma” ile AABT’nin “ayrılma anksiyetesi” puanları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bir diğer bulguda, örneklem grubunun “işledikleri suç türü” değişkeni açısından EABE’nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanlarının suç türü gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre çalışmada değerlendirmeye alınan suç türü “hırsızlık (konut

dokunulmazlığı, mala zarar verme)” olan örneklem grubunun EABE’nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanları, suç türü “yaralama” olan örneklem grubuna göre daha düşüktür. İkinci olarak, örneklem grubunun AABT’nin “reddedilme beklentisi” puanlarının işledikleri suç türü sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş olup, buna göre suç türü “hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)” olan örneklem grubunun AABT’nin “reddedilme beklentisi” puanları, suç türü “yaralama” olan örneklem grubuna göre daha yüksektir. AABT’nin “ayrılma anksiyetesi” puanlarının işledikleri suç türü sıra ortalamaları arasındaki fark ise istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Suçluluğu, Ergenlik, Bağlanma, Ayrılma Bireyleşme, Ayrılma Anksiyetesi, Reddedilme Beklentisi

ABSTRACT

In this study, after socio-demographic profiles of male adolescents were identified, it is aimed to examine the relationship between secure attachment of these individuals to their parents, separation anxiety and rejection expectation which are indicators of negativity or difficulties in the separation individuation process. Another aim of the study is to investigate the relationship between the level of secure attachment, separation anxiety and rejection expectancy of male juvenile delinquents and demographic variable of the crime type. The sample group is consisted of 325 adolescents aged between 12-18, based in İstanbul and reachable whose file cases were devolved to the İstanbul Anatolian Courtyard and referred to the social service unit with any criminal accusation which was selected by random sampling method. Personal information form, Inventory of Parent and Peer Attachment (IPPA), Separation Anxiety and Rejection Expectancy sub-tests of The Separation Individuation Test of Adolescence (SITA) were administered to all participants respectively.

There was a statistically significant negative linear and moderately significant relationship between IPPA's secure attachment to parents and SITA's expectation of rejection scores. According to this, as the "secure attachment to parents" scores of IPPA decrease, "expectation of rejection" scores of SITA increases. No statistically significant relationship was found between IPPA's "secure attachment to parents" and "separation anxiety" of the SITA. As another aim of the study, the difference between the order averages of the crime type groups of the IPPA in terms of the type of crime of the sample group was found statistically significant. According to this, type of crime taken into consideration in the study, IPPA's "secure attachment to parents" scores of sample group of burglary (immunity of domicile, damage to property) are lower than the sample group of wounding crimes. Secondly, the difference between sample group's mean of order of crime type was found

statistically significant, and according to this, crime type of burglary (immunity of domicile, damage to property) sample groups' SITA's rejection expectancy scores are higher than crime type of wounding group. The significant between SITA's "separation anxiety" scores in terms of mean order of crime type was not found statistically different.

Keywords: Juvenile Delinquency, Adolescence, Attachment, Separation- Individuation, Separation Anxiety, Rejection Expectancy

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezim süresince yapıcı yaklaşımı ile zorlandığım her aşamada beni cesaretlendiren ve çalışmamı tamamlamamda desteklerini esirgemeyip her daim zaman ayıran değerli hocam ve tez danışmanım sayın Doç. Dr. Gökhan ERSOY'a;

Ruhsallığın derinliklerine, farkındalıklara dair uzun soluklu keşifte; psikanalizle tanışma yolculuğumda aydınlığım olan sayın Doç. Dr. Talat PARMAN'a;

Çalışmam kapsamında istatistiksel analizlere ilişkin sorularım olduğunda yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen sayın Arş. Gör. Murat ÇAKAR'a;

İstanbul üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü'nün, saygı ve sevgi ile anımsayacağım görevli memurlarının her birine, öğrenciliğimin ilk gününden itibaren gösterdikleri içten ve hoşgörülü yaklaşımları için;

Bu süreçte varlıkları ile beni yalnız bırakmayan sevgili arkadaşlarım Ayşe KESİMOĞLU, Deniz ARİ, Emine BUL, Figen ÖZŞAHİN, Gaye ÖZMEN, Hanife ŞAHİN TABAKÇI, İlke Sıla ÖNSAL, Saygın DEMİR, Seda GÖNEN ve tezimin veri girişlerinde ayrıca desteğini gördüğüm Nurdan BAKIR olmak üzere her birine sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Ve son olarak, çalışmaya katılmayı kabul ederek, tezimin gerçekleşmesinde emeği geçen tüm çocuklara sevgilerimle...

İçimdeki özlemim canım ağabeyim Aydın ÖZKAN'ın anısına...

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No:</u>
ÖZET.....	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
1.GİRİŞ VE AMAÇ	1
2. GENEL BİLGİLER.....	7
2. 1.Çocuk Suçluluğu	7
2.1.1. Türk Hukuku’nda Ceza Sorumluluğu Kavramı ve Yaş Küçüklüğü	9
2.1.2.Çocuk Mahkemeleri.....	11
2.1.3. Ergenlik Çağı	11
2.1.4. Çocuk Suçluluğu ile İlişkili Risk Faktörleri	14
2.1.4.1 Bireysel Faktörler.....	15
2.1.4.2.Çevresel Faktörler	18
2.1.4.2.1 Aile ve Çocuk Suçluluğu	19
2.1.4.2.2. Okul ve Çocuk Suçluluğu	24
2.1.4.2.3.Akran Etkileşimi ve Çocuk Suçluluğu	25
2.2. Bağlanma Kuramı.....	27
2.2.1. İçsel Çalışan Modeller “Benlik Temsilleri” Kavramı	30
2.2.2. Bağlanma Stilleri	31
2.2.2.1. Güvenli Bağlanma.....	33

2.2.2.2.Güvensiz Bağlanma	34
2.2.2.2.1. Kaygılı /Kaçınan Bağlanma.....	34
2.2.2.2.2. Kaygılı Kararsız Bağlanma.....	36
2.2.3.Çocukluk ve Ergenlik Döneminde Bağlanma	38
2.3. Ayrılma Bireyleşme Kuramı	40
2.3.1. Ayrılma Bireyleşme Sürecinde Babanın Rolü.....	45
2.3.2. Ayrılma Bireyleşme Evreleri	46
2.3.3.Ergenlik ve İkinci Ayrılma Bireyleşme	52
2.4. Bağlanma Kuramı, Ayrılma Bireyleşme Kuramı Ve Çocuk Suçluluğu.....	57
2.4.1. Bağlanma ve Çocuk Suçluluğu.....	63
2.4.2. Ayrılma Bireyleşme ve Çocuk Suçluluğu	65
2.4.3.Çalma Davranışı	66
3.GEREÇ VE YÖNTEM	70
3.1. Araştırma Modeli.....	70
3.2. Örneklem	70
3.3.Veri Toplama Araçları.....	71
3.3.1.Kişisel Bilgi Formu.....	71
3.3.2. Ebeveyne (Anne- Babaya) ve Akranlara Bağlanma Envanteri (EABE)	71
3.3.3. Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi (AABT)	72
3.4.Verilerin toplanması ve Analizi.....	76
4.BULGULAR	78
4.1. Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	78
4.2.Araştırmada Kullanılan Testlerin Genel Puan Ortalamaları	93
4.3. Araştırma Hipotezlerine Yanıt Bulmak İçin Yapılan Analizlerden Elde Edilen Bulgular	94

4.3.1.Araştırmada Kullanılan Ölçekler Arası İlişkiye Dair Bulgular:	94
4.3.1.1. (EABE) “Anne-Babaya Güvenli Bağlanma” Puanlarının, Adolesan Ayrılma Birleşme Testi (AABT) “Ayrılma Anksiyetesi ve Reddedilme Beklentisi” Alt Ölçek Puanları İle İlişkisi	94
4.3.1.2. EABE “Babaya Güvenli Bağlanma” Puanlarının AABT Alt Ölçek Puanları İle Aralarındaki İlişki	95
4.3.1.3. EABE “Anneye Güvenli Bağlanma” Puanlarının AABT Alt Ölçek Puanları İle Aralarındaki ilişki	96
4.3.2.Araştırmada Kullanılan Ölçeklere ve “Suç Türü” Değişkenine İlişkin Bulgular ...	97
4.3.2.1. EABE “Anne-Babaya Güvenli Bağlanma” Puanlarına ve Suç Türü Değişkenine ilişkin Bulgular	98
4.3.2.2. AABT Ayrılma Anksiyetesi ve Reddedilme Baklentisi Alt Ölçek Puanlarına ve Suç Türü Değişkenine İlişkin Bulgular	100
5. TARTIŞMA	103
5.1. Anne-Babaya ve Akarana Bağlanma Envanteri’nin (EABE) Anne-Babaya Bağlanma Ölçeği ve Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi’nin (AABT) Ayrılma anksiyetesi ve Reddedilme Beklentisi Alt Ölçekleri ile ilgili Hipotezlerin Tartışılması	103
6. SONUÇ	121
7. KAYNAKLAR.....	129
8. EKLER	139
EK A: ETİK KURUL ONAYI	139
EK B: KİŞİSEL BİLGİ FORMU	140
EK C: EABE EBEVEYNE (ANNEYE-BABAYA) BAĞLANMA ENVANTERİ	143
EK D: ADOLESAN AYRILMA BİREYLEŞME TESTİ.....	145

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No:

Tablo 1: Örneklem Grubunun Kişisel Özellikler İle İlgili Frekans ve Yüzdeler	78
Tablo 2: Örneklem Grubunun Aile Yapısı İle İlgili Frekans ve Yüzdeler	80
Tablo 3: Örneklem Grubu, Aile Bireyleri ve Arkadaş Çevresi İçin Madde Kullanımına Ait Frekans ve Yüzde Sonuçları.....	81
Tablo 4: Örneklem Grubunun Aile Bireyleri ve Arkadaş Çevresi İçin Suç İle İlgili Frekans ve Yüzde Sonuçları	82
Tablo 5:Örneklem Grubu için Suç İle İlgili Frekans ve Yüzde Sonuçları	82
Tablo 6:Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Normallik Testi Sonuçları	93
Tablo 7:Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Betimsel İstatistik Sonuçları.....	94
Tablo 8: EABE “Anne-Babaya Güvenli Bağlanma” Toplam Puanlarının AABT Ayrılma Anksiyetesi Alt Ölçek Puanlarına Ait Korelasyon Sonuçları	94
Tablo 9: EABE “Anne-Babaya Güvenli Bağlanma” Toplam Puanlarının AABT Reddedilme Beklentisi Alt Ölçek Puanlarına Ait Korelasyon Sonuçları	95
Tablo 10: EABE’nin “Babaya Güvenli Bağlanma” Puanlarının AABT’nin Alt Ölçek Puanlarına Ait Korelasyon Sonuçları	96
Tablo 11: EABE’nin Anneye Güvenli Bağlanma” Puanları İle AABT’nin Alt Ölçek Puanlarına Ait Korelasyon Sonuçları	97
Tablo 12: Örneklem Grubunun İşledikleri Suç Türüne Göre EABE’nin “Anne-Babaya Güvenli Bağlanma” Toplam Puan Ortalamalarına Ait Kruskal Wallis Testi Sonuçlar (n=325)	98
Tablo 13: Örneklem Grubunun İşledikleri Suç Türüne Göre AABT “Ayrılma Anksiyetesi” Alt Ölçek Puan Ortalamalarına Ait Kruskal Wallis Testi Sonuçlar (n=325).....	100
Tablo 14: Örneklem Grubunun İşledikleri Suç Türüne Göre AABT Reddedilme Beklentisi” Alt Ölçek Puan Ortalamalarına Ait Kruskal Wallis Testi Sonuçlar (n=325).....	101

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No:

Şekil 1: Örneklem Grubunda 7 Suç Türünün Dağılımı.....	83
Şekil 2: (%49,2) Okula Devam Edenlerin Eğitim Durumuna Göre Suç Türü Dağılımı.....	84
Şekil 3: (%50,7) Okula Devam Etmeyenlerin Eğitim Durumuna Göre Suç Türü Dağılımı...	85
Şekil 4: (%34,5) Evden/Kurumdan Kaçma Davranışı Olanların Suç Türüne Göre Dağılımı .	86
Şekil 5: (%12) Bali Tiner gibi Uçucu Madde Kullanımı Olanların Suç Türüne Göre Dağılımı	87
Şekil 6: (%24,3) Esrar Hap gibi Uyuşturucu Madde Kullanımı Olanların Suç Türüne Göre Dağılımı.....	88
Şekil 7: (%21,2) Çekirdek Ailesinde de Suç Öyküsü Olanların Suç Türüne Göre Dağılımı .	89
Şekil 8: (%57,2) Suça Karışan Arkadaşları Olanların Suç Türüne Göre Dağılımı.....	90
Şekil 9: (%31,1) Üç veya Daha Fazla Suç Davranışı Olanların Suç Türüne Göre Dağılımı...	91
Şekil 10: (%22,5) Tutuklu veya Hükümlü Olarak Cezaevi Öyküsü Olanların Suç Türüne Göre Dağılımı.....	92

KISALTMALAR LİSTESİ

AABT	: Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi
EABE	: Ebeveyne (anne-babaya) ve Akrana Bağlanma Envanteri
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
IPPA	: Inventory of Parent and Peer Attachment
SITA	: The Separation Individuation Test of Adolescence
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
WHO	: World Health Organization

1.GİRİŞ VE AMAÇ

Çocuk suçluluğu, ailesel faktörlerden okullardaki zorbalığa kadar geniş bir alanda birçok faktöre bağlı olarak ortaya çıkan, farklı disiplinler tarafından çeşitli kuramsal görüşlerin incelediği ve gün geçtikçe artarak toplumların yüzleştiği en büyük sorunlardan biri haline gelmiştir. (Ojo, 2012). Solomon'a göre (2016), Çocuklarıyla ilgili zorluklar yaşayan ailelere ve çocuklarına toplumun yaklaşımlarının, yaşanan zorluğun konusu "suçluluk" olduğunda farklılaşabildiği dikkati çekmekte olup; suçluluğun çocuğun bilerek ve tercihen yaptığı, kendi hatasından kaynaklı olabildiği ve aynı zamanda bu çocukların anne babalarının hatası olup, çocuklarına verecekleri düzgün ahlak eğitimiyle ve yeterli bir uyanıklıkla çocuklarının suça karışmalarının önüne geçebilecekleri bir durum olduğu yönündeki anlayışıyla da zaman zaman karşılaşılmaktadır. Oysa dünya literatürü incelendiğinde çocuk ve ergenlerin suç davranışının büyük bir toplumsal sorun olarak kabul edildiğine ve bu sorunun sadece çocuk ve ailesi için değil, toplumun geneli için önem ve sorumluluk taşıdığına dikkat çekilmektedir (Uygur ve ark. 1994). Bu nedenle toplumun tüm bireylerini ilgilendiren çocuk ve ergen suçluluğunun üzerinde durulması ve önleme faaliyetlerinin birçok disiplini kapsayacak şekilde organize edilmesi gelecekteki suç oranlarının azalması adına oldukça önemlidir.

Suç davranışının öngörülebilmesi ve önlenmesi, öncelikle bu davranışların nedenlerini anlamaya dayanmaktadır. Çocuk ve ergenler birçok nedenden dolayı suça sürüklenmektedir. Ögel'in (2012) "Çocuklar için Adalet Projesi" için yaptığı araştırma sonucunda, çocukların suça sürüklenme nedenlerini; ruhsal sorunu olan çocuklar, psikiyatrik sorunu olan çocuklar ve sosyo-ekonomik faktörler yüzünden suça sürüklenen çocuklar olarak üç temel grupta sınıflandırdığı görülmüştür (Ögel,2014b). Bu bağlamda çocuk suçluluğuna etkileri dikkate alındığında, meseleye yargısal boyutuyla mı örneğin psikiyatrik boyutuyla mı

yaklaşılması gerektiğine dair tartışmalar yoğun olarak devam etmektedir (Steiner, Wilson 1999).

Çocuklardaki suç davranışlarını etkileyen etmenler ve suç türleri yetişkinlerden farklılık göstermektedir (Ögel ve ark. 2011). Yetişkinlik döneminde işlenen suç ile çocuk ve ergen suçluluğunu ayıran en önemli özellik çocuk ve ergen suçluluğunun sorunlu ve fırtınalı bir dönem olarak tanımlanan ergenlik dönemine denk gelmesidir (Yavuzer, 2011). Ergenlik dönemini özelleştiren dinamikleri bilip, göz önünde bulundurmamak çocuk suçluluğuna ve çözümlerine yaklaşımda belirleyici olacaktır. Öncelikle biyolojik bir olay olan ergenlik, erkeklerde 12,5-13 yaş sınırında blüğ ile başlamakta olup, bitişi için belirgin bir sınır koymak pek de kolay değildir (Parman, 2012). Ergenliğin sınırlarının tayini biyolojik, toplumsal ve hukuki açıdan ayrı boyutlarda yanıtlar içermekte olup, insan hayatının hiçbir evresi için bu düzeyde birbiriyle zıt ve karmaşık tanımlar yapılmaz (Parman, 2013a).

Solomon'a göre (2016) olgunluk ergenlikle birlikte gelmemektedir. Biyolojik bulgular günümüzde ergen beyninin yetişkin beyninden yapısal olarak farklı olduğunun ortaya koyması yetişkin ve çocuk suçları arasında bir ayırım yapma gereğini desteklemektedir. 15 yaşındaki bir çocuğun prefrontal korteksinde, özdenetimden sorumlu alanlar az gelişmiştir; beynin birçok kısmı ancak 24 yaş civarında olgunlaşır. Bir yandan suç işleyen çocukların suç işleyen yetişkinlere dönüşmeleri muhtemelken; öte yandan suç işleyen çocuklar kısmen çocuk olmanın yol açtığı dürtülerle de hareket etmiş olabilirler. Araştırmalar yaşam boyu suç işleyenler ile ergenlik çağında sınırlı suç işleyen ayırımının önemli olduğunu göstermektedir. Genel çerçevede bir ergenin "suç kariyeri" ne kadar erken yaşta başlarsa-özellikle ergenlik öncesi evrelerde- bu gencin süreğen, ciddi ve şiddet içeren suçları işleme olasılığıyla ve bir erişkin olduğunda da suç işleme davranışını sürdürme olasılığı artmaktadır (Steinberg, 2007).

Ergenlik daha önceki tutumların, yapıların teste tabi tutulduğu, yeniden gözden geçirildiği bir dönemdir ve belki de erken çocukluk döneminde çözümlenememiş çatışmaları

çözmek, yeniden dönüştürmek için ikinci bir şanstır. İlk dönem anne bebek ilişkisinin niteliği iyi olsa bile bu, ergenliğin sorunsuz geçeceği anlamına gelmez. Ancak ergenlik içselleştirilmiş bu nesnelere yardımına, bu kapasitelere sıklıkla başvuru bir zamandır (Güleç, 2014).

Her koşulda ergenlik döneminde aksiliklerle, sıkıntılarla karşılaşılması beklenilebilir. Ergenlik döneminde kişi organizasyonla ilgili şiddetli sorunlarla karşı karşıya kalabilir, çünkü büyümek anne-babanın yerini almak demektir. Bilinçaltı imgelemde büyümek kalıtsal olarak saldırgan bir davranıştır. Artık çocuk çocukluk boyutlarından çıkmıştır (Winnicott, 2006). Ergenlikteki bedensel değişimler ve bu değişimlerin neticesinde ortaya çıkan yeni bedensel ve ruhsal gerçeklik ve gereksinimler ergenlik krizini başlatan olgulardır. Cinselleşen beden kendilikle ilgili tüm nirengi noktalarının yeni bir tanımının yapılmasını zorunlu kılarken, öte yandan ruhsallık da, dürtülerin artışı ve bunlara karşı daha önce kullanılan savunmaların yetersizliği karşısında yeni bir düzenleme yoluna girmek zorunda kalacaktır. İşte bu noktada ailenin rolü devreye girer ve ergenlik krizi ailesel boyutuyla ele alındığında, kriz sürecinin gelişimini, krizden çıkışta kullanılacak yol haritasının çizildiği, onaylandığı temel zemini oluşturan kurum ailedir. Aile varoluşsal krizlerin kalıbıdır. Bu kalıp ailesel döngüsel yaşamın iç ve dış unsurların, yani biyolojik, ekonomik ve toplumsal değişikliklerin zorunlu kıldığı dönüşümlerinde, bireyin gereksinim duyduğu nirengi noktalarını oluşturur (Parman, 2006).

Anne-babalık aynı zamanda bir ruhsal yaratım süreci olup, yaratılan yapıt ise bir çocuktur (Parman, 2013b). Sağlıklı gelişim için mükemmel bir çevre gerekliliğinden bahseden Winnicott mükemmel terimi ile annelik meşguliyetinin, bebeğinin ihtiyaçlarına yakın ve duyarlı olmayı mümkün kıldığı bir anneyi kasteder (Tükel,2016). Winnicott, çocukluk döneminde olduğu gibi ergenlik döneminde de çevrenin çok önemli olduğunu,

çevrenin yetersizliğinin tıpkı çocukluk dönemi kadar ergenlikte de zararlara yol açabileceğinin altını çizerek (Parman, 2016). Çocuğun yaşamında sadece fiziksel değil aynı zamanda ruhsal bakımı da içeren anne-babasal bakımın eksik olduğu durumların yarattığı sorunlar psikanalitik literatürde önemli yer tutmaktadır (Parman, 2013b). Nitekim psikanalitik literatür, ergenlikteki antisosyal eğilimleri yaşamın ilk yıllarındaki güçlüklerle ilişkilendirmiştir. Suç işleme davranışı gibi eyleme geçiş sorunsalının erken dönem karşılaşmalarındaki başarısız koşullardan etkilendiği ve çok erken yaşta yaşanan örselenmelerin eyleme geçiş sürecini güçlendirdiği ve antisosyal davranışların ciddi duygulanımsal yoksunluk durumlarının bir sonucu olduğu önemle vurgulanmıştır (Habip, 2011). Winnicott'un (1958) "tek başına bir ergenlik yoktur" sözü de aslında ergenlik öncesindeki evrelerin ne kadar da önemli olduğu vurgusuna işaret eder (Zabcı, 2014).

Aile ortamındaki duygusal ve toplumsal etkileşimdeki yetersizlik ya da kötü nedenlerle karşılaşılması bu temel kurumun olumsuz bir kaynağa dönüşmesine yol açtığı anlaşılmaktadır (Yavuzer, 2011). Çocuk yetiştirme koşullarının çocuk ve ergen suçluluğundaki etkisinden bahseden McCord (1991), annesel yeterliliğin çocuk ve ergen suçluluğunda ihtimalleri azaltıcı etkiye sahip olduğunu; özgüvenli ve liderlik özelliği olan, sevgi ve disiplin konusunda tutarlı ve ayrımcı olmayan annelerin, çocuklarını kötüleşen çevre şartlarına rağmen suçtan koruyabildiğini belirtmiştir. McCord'a göre, annenin çocuk üzerindeki etkileriyle karşılaştırıldığında babanın, ailesiyle olan etkileşimi çocukluk yıllarında daha az önemli görünmekle birlikte, çocuk olgunlaştıkça daha önemli hale gelir. Babalar aile içindeki etkileşimlerine bağlı olarak erkek çocuğu üzerinde etkili olabilecek olumlu ya da olumsuz davranış modelleri yaratıp, çocuğunun yetişkin olduğunda nasıl davranacağına dair yönlendirici etkiye sahiptir (McCord, 1991).

Bu çalışmada, konunun ana hatlarını oluşturan "çocuk suçluluğu", "bağlanma kuramı" "ayrılma bireyleşme kuramı", "ayrılma anksiyetesi", "reddedilme beklentisi" kavramları ve bu kavramlarla ilgili çalışmalar ele alınmış, sonrasında da çalışmanın hipotezleri sınanarak çıkan sonuçlar ilgili literatür eşliğinde tartışılmıştır.

Çalışmanın amacına uygun olarak Bağlanma Kuramı ve Ayrılma Bireyleşme Kuramı bir arada ele alınmıştır. Her iki kuram da erken dönem anne-baba- çocuk ilişkisinin önemi ve dolayısıyla gelişimin daha sonraki evrelerine olan etkileri üzerinde durur. Ayrılma bireyleşme ve bağlanma kuramı anne baba-çocuk ilişkisini incelemenin birbiriyle bağlantılı fakat iki farklı yoludur (Akthar, 2012). Bu kapsamda erken dönem anne-baba-çocuk ilişkilerinin önemi ve gelişimin daha sonraki evrelerine olan etkileri açısından anne-babaya güvenli bağlanma ve ayrılma-bireyleşme süreci zorlukları ilişkisinde anne-baba rollerinin süreçteki öneminin anlaşılmasının, antisosyal eğilim ile ilgili çalışmalara, ayrıca ergenlik çağındaki çocukların suça sürüklenmelerini önlemeye ve suça sürüklenmiş çocuklar için yapılacak destekleyici çalışmalara yönelik stratejiler geliştirirken katkısının olacağı düşünülmektedir.

Çalışmada suça sürüklenen erkek ergenlerin sosyo-demografik profilleri betimlendikten sonra bu bireylerin anne-babaya güvenli bağlanmalarının, ayrılma bireyleşme süreci açısından olumsuzluk ya da zorlukların göstergelerinden olan ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi ile aralarındaki ilişkisini incelemek hedeflenmiştir. Çalışmanın bir diğer amacı da suça sürüklenen erkek ergenlerin işledikleri suç türü "hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)" ve "yaralama" değişkeni açısından anne-babaya güvenli bağlanma, ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi düzeylerinde bir farklılık olup olmadığını incelemektir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki hipotezler öne sürülmüş ve incelenmiştir:

Kuramsal Hipotez 1: Suça sürüklenen erkek ergenlerin ayrılma bireyleşme süreci açısından olumsuzluk ya da zorlukların göstergelerinden olan ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi anne-babaya geliştirdikleri güvenli bağlanma güçlüğü ile ilişkilidir.

Kuramsal Hipotez 2: Suça sürüklenen erkek ergenlerin anne-babaya güvenli bağlanma ile ayrılma bireyleşme süreci açısından olumsuzluk ya da zorlukların göstergelerinden olan ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi düzeyleri işledikleri suç türü “*hırsızlık (konut dokunulmazlığının ihlali, mala zarar verme)*” ve “*yaralama*” değişkeni açısından anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

İşlemsel Hipotez 1: Örneklem grubunun anne-babaya güvenli bağlanma güçlükleri ile ilişkili olarak anne-babaya güvenli bağlanmaları azaldıkça, ayrılma anksiyetesinin ve reddedilme beklentisinin artacağı beklenmektedir. Bu doğrultuda örneklem grubunun EABE'nin anne-babaya güvenli bağlanma puanları azaldıkça, AABT'nin ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi alt ölçek puanlarının artacağı beklenmektedir.

İşlemsel Hipotez 2: “Hırsızlık (konut dokunulmazlığının ihlali, mala zarar verme)” suçundan gelen örneklem grubunun “yaralama” suçundan gelen örneklem grubuna göre anne-babaya güvenli bağlanmalarının daha düşük, ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentilerinin ise daha yüksek olacağı beklenmektedir. Bu doğrultuda “Hırsızlık (konut dokunulmazlığının ihlali, mala zarar verme)” suçundan gelen örneklem grubunun “yaralama” suçundan gelenlere göre EABE'nin anne-babaya güvenli bağlanma puanlarının daha düşük ve AABT'nin ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi alt ölçek puanlarının ise daha yüksek olacağı beklenmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde çalışmanın değişkenleri ile ilgili kuramsal çerçeve ve ilgili araştırma örnekleri sunulmaktadır. Temel olarak çocuk suçluluğu, bağlanma kuramı, ayrılma bireyleşme kuramı; ayrıca bağlanma ve ayrılma bireyleşme özelliklerinin suç davranışı ile ilişkisi ele alınmıştır.

2. 1.Çocuk Suçluluğu

Birkaç yüzyıl öncesine dek birçok insan, yaşamın ilk on sekiz yılının belirleyici olduğunu, çocuğun sonraki gelişim seyrinin ve işleyişinin temelini oluşturduğunu düşünmemişken, 1600'lerde çocukluk kavramı yaşamın farklı ve özel bir bölümü olarak gelişmeye başlamıştır. Günümüzde ise çocukluk, oldukça modern bir kavramdır (Gadner, Gardiner, 2001). Bu bağlamda, çocukluk kavramının yaşam seyrinin özel ve önemli bir dönemi olarak kabul edilmesi, görece yenidir. Modern çocukluk anlayışının temel varsayımı çocukluğun kendine özgü gelişimsel bir evre olması, çocukların özel olarak korunma ve desteklenme ihtiyacının olduğu yönündedir (Kırımsoy ve diğerleri, 2013).

Çocuğun korunması ve desteklenmesi kapsamında çocuk hakları ve çocuk adalet sistemine ilişkin temel uluslararası belgeler olarak; Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Birleşmiş Milletler Kuralları (çocuğun suça sürüklenmesinin önlenmesine ilişkin Riyad İlkeleri, suça sürüklenen çocuğun yargılanmasına ilişkin Pekin Kuralları ve özgürlüğünden yoksun bırakılmış çocukların infaz kapsamında korunmasına ilişkin Havana Kuralları) düzenlenmiştir. 1989 Tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi modern çocukluk anlayışının hukuksal boyutunu şekillendiren temel bir belge olup, Türkiye bu belgeyi 1990 yılında imzalamıştır. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre henüz 18 yaşını doldurmamış bireylerin, herhangi bir sebeple ceza yasasını ihlal ettiği ileri sürülerek ya da ihlal ettiği kabul

olunarak, çocuğa özgü adli uygulama alanını ifade eden “çocuk adalet sistemi” içerisinde yargılanmayı gerektiren davranışlar göstermesi çocuk suçluluğu kapsamında değerlendirilmektedir (Kırımsoy ve diğ., 2013). Elbette ki çocuk ve suç kavramlarını bir arada düşünmek güç ise de, günümüzde suç kapsamına giren eylemlerde bulunan çocuk olgusu birçok ülke için önemli bir sorun olarak ele alınmaktadır (Ögel, Aksoy, 2007). Nitekim suç kavramı ile ilgili araştırmalar bir bütün olarak ele alındığında, üzerinde önemle durulan iki unsurdan birincisi suçun henüz işlenmeden önlemesine yönelik tedbir ve erken tanı, ikincisi ise suça neden olan ilk belirtilerle çocukluk döneminde karşılaşıldığı yaklaşımdan hareketle çocuk suçluluğu üzerine yapılan araştırmalardır (Polat, 2002).

Ülkemizde, 5237 sayılı TCK'nin 6/1-c maddesi ve yine 5395 sayılı Çocuk koruma Kanunu'nun (ÇKK) 3/1-a maddesi uyarınca daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişi çocuk olarak kabul edilmektedir. Çocukların korunmasına ilişkin kurallar 2005 yılında yürürlüğe giren 5395 sayılı ÇKK düzenlenmektedir. ÇKK'ya göre çocuk kavramının tanımı "korunmaya ihtiyacı olan çocuk" ve "suça sürüklenen çocuk" olarak iki şekilde yapılmıştır (Sokullu A. F., 2008). ÇKK'da, ceza yasasına göre suç kapsamına giren bir eylemde bulunduğu iddiası ile hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılan, ya da güvenlik tedbirinin uygulanması uygun görülen 18 yaşını doldurmamış çocuk, “suça sürüklenmiş çocuk” olarak tanımlanmıştır. ÇKK ile getirilen modern yaklaşım, çocuğun suç işlediği yönünde değil, çocuğun içinde bulunduğu psikolojik, sosyolojik ve ekonomik nedenler dolayısıyla başkaları tarafından suça sürüklendiği yönündedir (Apaydın, 2015). Bu yaklaşımın temel amacı suça sürüklenen çocuğun korunması, suçtan ve onu suça sürükleyen çevreden uzaklaştırılmasıdır (Selvi ve ark., 2011).

Çocuğun davranış biçimi, gelişim evreleri açısından çocukluk ve ergenlik olmak üzere iki kategoride ele alınmaktadır. Gelişim psikolojisi açısından çocukluğun 14 yaş civarında

sonlandığı göz önünde bulundurulduğunda, TCK'nın ve ÇKK'nın "18 yaşını doldurmamış kişi çocuktur" tanımlamasının, gelişim evrelerinden olan ergenlik dönemini de kapsadığı görülmektedir. Araştırmalar çocukluk dönemi denilen 0-13 yaş arası devrede suç olgusu ile fazla karşılaşılmadığına işaret etmekle birlikte, ergenlik döneminde (13-21 yaş) ise bu durum farklılaşabilmekte ve suç olgusu ile daha yüksek oranlarda karşılaşılmaktadır (Erdoğan, Balcıoğlu, 2003). Çocuk suçluluğunun yetişkinlik döneminde işlenen suçtan farklı olarak ele alınmasına neden olan en önemli özelliği çocuk suçluluğunun sorunlu ve fırtınalı bir dönem olarak tanımlanan ergenlik dönemine denk gelmesidir (Yavuzer, 2011). Ergenlik dönemini özelleştiren dinamikleri bilip, göz önünde bulundurmak çocuk suçluluğuna ve çözümlerine yaklaşımda belirleyici olacaktır.

2.1.1. Türk Hukuku'nda Ceza Sorumluluğu Kavramı ve Yaş Küçüklüğü

Adalette suçlunun işlediği suçun karşılığı cezadır. Cezanın amacı suçluyu korkutmak, yaptığından ötürü pişmanlık duymasını sağlamak ve aynı zamanda suç eğiliminde olanlara bir ibret teşkil etmesidir. Ancak çocuklar için aynı yaklaşım geçerli olmayıp, küçük çocukların cezadan korkması, ceza ile uslanması ve verilen cezanın diğer çocuklar için bir ibret teşkil etmesi beklenemez. Bu nedenle "yaş küçüklüğü" Türk Ceza Hukuku'nda akıl hastalığı, sağır dilsizlik, zekâ geriliği gibi tüm diğer faktörler gibi kişinin işlediği suça karşı, isnat yeteneğini, kusurluluğunu ve ceza sorumluluğunu etkileyen en önemli faktörler arasındadır (Polat, 2000). Bu bağlamda TCK'nın 31. maddesi "yaş küçüklüğü" faktörünü ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenler olarak düzenlemiştir. 5237 sayılı TCK'da, ceza sorumluluğunun var olup olmadığının ayırımında esas alınan bir ölçüt kanun tarafından belirlenen hafifletilmiş cezai yaş sınırı 0-18 yaş grubudur (Kırımsoy ve ark., 2007). Dolayısıyla Türk Ceza Hukuku'nda çocukların ceza ehliyetinin olmadığı kabul edilen bir yaş dönemi, ceza ehliyetinin kısmen başlaması için şarta bağlı bir ara yaş dönemi ve hafifletilmiş ceza

sorumluluğu uygulanan bir yaş dönemi bulunmaktadır (Polvan, 2001). Bu kapsamda TCK'nın 31. maddesine göre "yaş küçüklüğü" 3 döneme ayrılmaktadır. İlk dönem, yaş küçüklüğü konusunda 12 yaşını doldurmamış olan küçükleri kapsayan TCK'nın 31/1. maddesidir. Bu dönemdeki çocukların ceza sorumluluğu yoktur; ancak haklarında çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. İkinci dönem dediğimiz, 12–14 yaş aralığının el alındığı TCK 31/2. madde, fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmuş olup da henüz 15 yaşını doldurmamış olanları kapsar. Bu yaş aralığında ikili ayırım yapılmaktadır. Çocuğun, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde "ceza sorumluluğu" olmamakla birlikte bu çocuklara, çocuklara özgü güvenlik tedbiri uygulanır. Ancak çocuk işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabiliyor ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği gelişmişse "ceza sorumluluğu" olmakla birlikte cezalarında indirim yapılmaktadır. Üçüncü dönem olan 16–18 yaş aralığının ele alındığı TCK 31/3. maddede Fiili işlediği sırada 15 yaşını doldurmuş ancak 18 yaşını henüz doldurmamış olanlar bakımından, ceza sorumluluğunun var olduğu kabul edilmekle birlikte bu yaş grubuna da cezada indirim öngörülmüştür (Kırımsoy ve ark., 2017).

Çocuklarda tutuklama tedbiri konusuna gelince, bu tedbirin uygulanması yetişkinlere uygulanandan farklılık göstermektedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye göre çocukların yargılanmalarının serbest yapılması temel prensip olduğu için Türk Hukuku'nda 5395 Sayılı ÇKK'nın 21. maddesinde, 15 yaşını doldurmamış bulunan çocuklar hakkında tutuklama tedbirinin uygulanması bakımından sınırlama öngörülmüştür. Buna göre, 15 yaşını doldurmamış çocuklar hakkında işledikleri iddia olunan suç için kanunda öngörülen üst sınırı beş yılı aşmayan ama yine de hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı bu yaş grubu için hiçbir şekilde tutuklama kararı verilemeyecektir. 15 yaşından küçük çocukların tutuklanması konusunda maddede öngörülen yaş sınırlamasının suç tarihindeki yaş olarak esas alınması koşuldur (Ulusal Çocuk Mevzuatı, 2013).

2.1.2.Çocuk Mahkemeleri

Çocuk Mahkemeleri, gelişimi sürmekte olan suça sürüklenen bir çocuğun bir yetişkin gibi kabul edilmesinin ve sergilemiş olduğu bir fiilden ötürü tek başına sorumlu tutulmasının doğru olmaması, bu nedenle çocuk hakkında verilecek kararda çocuğun özel koşulları ve farklı gelişimsel gereksinimleri ve daha kolay rehabilite edilebileceği dikkate alınması ve adli sistem içinde ona yetişkin gibi davranmak ve katı, karmaşık, cezalandırıcı yaptırımlarda bulunmak yerine eğitici, tedavi edici veya koruyucu tedbirler uygulanması gerektiği ilkelerine dayalı olarak kurulmuştur (Coşkun ve diğerleri, 2010).

Türkiye’de ilk defa 1979’ da kurulan Çocuk Mahkemeleri 2005 tarihli “Çocuk Koruma Kanunu” ile gerek suç öncesi koruma gerekse suç sonrası güvenlik tedbirleri ile cezalandırma yönlerini birlikte düzenlemiştir (Yenisey ve diğerleri, 2011). Bu bağlamda günümüzde çocuk suçluluğu ile yetişkin suçluluğu ayrımı hem bilimsel, hem de hukuksal alanda kabul edilmiş durumdadır.

2.1.3. Ergenlik Çağı

19. yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başlarında bir kavram olarak ergenlik, çocukluk ve yetişkinlik arasında duygusal ve fiziksel gelişim açısından kendine özgü sorunları barındıran bir evrenin tasviri için kullanılmaya başlamıştır (Ögel,2014a). Ergen, bir sözcük olarak ermek kökünden gelmekte ve “döl bakımından verimli, üretici döneme giren, çocukluk çağını geçen” anlamında kullanılmaktadır. Ergen sözcüğünün batı dillerindeki karşılığı, bizde de çoğu zaman kullanılan, büyümek anlamına gelen adolesan (adolescent) sözcüğüdür (Parman,2012).

Hayatın hem en dinamik ve çatışmalı hem de en zengin süreci olan ergenlik (Tunaboşlu İkiz, 2006) günümüzde iyice yerleşmiş bir olgu olup, yetişkinlik yaşamı ve

çocukluk arasında ara bir yaşın varlığı olarak tanımlanır (Huerre, 2013). Ergenlik, blüğ yani erinlik ile başlar. İkincil cinsiyet karakterleri olarak doğumdan beri var olan cinsel organların erişkinlere benzer gelişim evresine ulaşması erinlik döneminin başladığına dolayısıyla ergenliğe işaret eder. Çocukluktan ergenliğe bir geçiş dönemi olan erinlik dönemi; kızlarda 10,5-11, erkeklerde 12,5-13 yaş sınırında başlar. Kuramsal olarak ergenliğin başlamasının sınırını belirlemek kolay olmakla birlikte bitişine dair aynı belirgin sınırı koymak kolay değildir. Ergenliğin sınırlarına ilişkin tayini biyolojik, toplumsal ve hukuki açıdan ayrı boyutlarda yanıtlar içermekte olup, insan hayatının hiçbir evresi için bu düzeyde birbiriyle zıt ve karmaşık tanımlar yapılmaz (Parman, 2013a).

Ergenlik döneminde birey hem bedensel hem ruhsal ve de hem de toplumsal alanda değişime uğrayarak dönüşür (Sönmez, 2006). Ergenlik krizini başlatan olgular, bedensel değişiklikler ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan yeni bedensel ve ruhsal gerçeklik ve gereksinimlerdir (Parman, 2006). Bedenin hızlı değişimine ve bu yetilerinin nerede ve nasıl kullanılacağına karar verecek olan zihinsel değişimler birbirleriyle aynı paralellikte yol almaz; zihinsel gelişim ve bedensel gelişim eşzamanlı değildir (Kayaalp, 2008). Buluş çağına girdiğinde bir süreliğine bedensel ve genital düzeyde değişime karşılık, ruhsal düzeydeki dönüşüm evreleri çok daha zaman alır ve özneleşmenin güçlüklerle dolu yolunda, uzlaşma aramaları çok daha güçtür (Lauru, 2013). Dolayısıyla ergenliğin kriz olarak nitelendirilmesinde, birçok etkenin yanı sıra bu dengesizliğin de rolü vardır (Kayaalp, 2008).

Mâle, ergenlik krizini 10-15 yaşları arasında yer alan erinlik krizi (crise pubertaire) ve 15 yaşından yirmili yaşlara kadar sürebilen gençlik krizi (crise juvénile) olarak iki evrede ele alır. Erinlik krizi, bedenin değişmesi ile kendilik ve beden hakkında kaygıların ortaya çıktığı ve ilk cinsel deneyimlerin gerçekleştiği dönemdir. Bu krizin normal sınırların aşmasını erinlik uyumsuzlukları (dysharmonies pubertaires) olarak adlandırır. Burada söz konusu olan

dürtüsel uyanış karşısında ruhsal savunma düzeneklerinin yetersizliğidir. Gençlik krizi ise, bireyselleşmenin duygusal ve zihinsel süreçlerini içeren, gencin kendine özgü (original) olma çabasında olduğu bir dönem olarak tanımlanabilir (Parman, 1998).

Büyüme sadece kalıtsal bir eğilim değildir. Aynı zamanda oldukça karmaşık, çevresel faktörlerle örülen bir süreçtir de. Bu dönemde ergenin gelişim süreçlerini destekleyecek yapıda bir ailenin olması büyük oranda fayda sağlayacaktır. Bebeklik ve çocukluk dönemlerinin iyi geçmiş olması, yetişkinliğe geçişin kolay olacağını göstergesi değildir. Her koşulda ergenlik döneminde aksiliklerle, sıkıntılarla karşılaşılması beklenilebilir. Ergenlik döneminde kişi organizasyonla ilgili şiddetli sorunlarla karşı karşıya kalabilir, çünkü büyüme anne-babanın yerini almak demektir. Bilinçaltı imgelemde büyüme kalıtsal olarak saldırgan bir davranıştır. Artık çocuk çocukluk boyutlarından çıkmıştır (Winnicott, 2006).

Anna Freud ergenliği çocuklukta savunma düzeneklerinin yerine başkalarının oluşturulduğu ya da var olanlarının sağlamlaştırıldığı bir yapılandırma süreci olarak tanımlamaktadır. Bu dönem, tüm yaşam dönemleri arasında dürtüsel yaşamın önemini açıkça ön plana çıktığı bir dönemdir. Fransız Psikanalist Françoise Dolto, ergenlerin yaşamaya uyum sağlama çabasında olan yeni doğan bebekler gibi kırılabilir ve dayanıksız olduklarını ifade eder ve aynı zamanda kabuğunu değiştiren yengeçlere benzetir. Bu evrede yaralanırlarsa, bu yaranın izini tüm yaşamları boyunca taşıyacaklarını ifade eder. Buradan hareketle, ergenliğin ileriki dönemleri de içine alan ve etkileyebilecek dönem olduğu düşünülebilir (Sönmez, 2006).

TCK ve ÇÇK'nın çocuk olarak tanımladığı ergenlik çağını da kapsayan 12-18 yaş grubu, çocuk suçluluğuna ilişkin risk faktörleri başlığı altında detaylı olarak ele alınacaktır.

2.1.4. Çocuk Suçluluğu ile İlişkili Risk Faktörleri

Çocukların suça sürüklenmesine birçok neden etki edebilmektedir. Literatür çalışmalarına bakıldığında, çocukların suç davranışları sergilemelerinin sadece çocuğu ve ailesini değil o ülkede yaşayan toplumun tamamını ilgilendiren düzeyde önem taşıdığı görülmektedir. Çevresiyle etkileşimde bulunarak değişen, gelişen çocuğun iyi ya da kötü olarak algılanmasını belirleyen eğitimi ve deneyimleridir. Dolayısıyla çocuk suçluluğunun kökeninin hukuksal olmanın ötesinde psikolojik ve sosyolojik boyutu olduğu anlaşılmaktadır (Fidan, Karbeyaz, Gündüz, 2013). Parman'a (2012) göre suçlu gençlik ve gençlik suçluluğu, gençlerin suça eğilimi eğitim bilimcileri, hukukçuları ve hekimleri birlikte ilgilendirmektedir.

Çocuk, gelişiminin ilk evrelerinde esas olarak yaşamını çoğunlukla antisosyal nitelikte dürtülerle yönlendirerek doyum sağlayan bir varlıktır. Tüm çocuklar küçük yaşlarındayken, ufak tefek suç davranışları sergilerler. Hatta bazı uzmanlar, her çocuğun kendisini yenebilecek suçluluk dürtülerine sahip olduğunu, aslında suçluluk kategorisinde kabul edildiği halde önemsiz görülen küçük suçları işlemeyen hiç kimsenin olmadığını belirtir (Yavuzer, 2011). Ancak her ne kadar önemsiz sayılan küçük suçlar bir dereceye kadar çocuklar adına geçici olarak kabul edilen bir davranış olsa da bu çocuklardan bir kısmının çocukluk çağında başlayan şiddetli ve tekrarlayan suç eğilimi gösterdiği de bilinmektedir (Hesapçioğlu, Bilginer, Kandil, 2013). Araştırmalar yaşam boyu suç işleyenler ile ergenlik çağında sınırlı suç işleyen ayrımının önemli olduğunu göstermektedir. İlk grup ergenler, stresli ailelerden gelmekte, çocukluklarında saldırgan davranışlarda bulunmuş ve standardize zekâ ve başarı testlerinden düşük puan almışlardır. Ayrıca, bu ergenlere hiperaktif tanısı konmuştur. İkinci grup ergenlerin antisosyal davranışları ergenlikte başlamakta ve genellikle ergenlikte sonlanmaktadır. Genel çerçevede bir ergenin "suç kariyeri" ne kadar erken yaşta başlarsa-özellikle ergenlik öncesi evrelerde- bu gencin kronik, ciddi ve şiddet içeren suçları

işleme olasılığıyla ve bir yetişkin olduğunda da suç işleme davranışını sürdürme olasılığı yüksektir (Steinberg, 2007).

Birçok kez suça karışmış, ciddi suçlar işlemiş çocuklar hayatlarının her evresinde birçok risk faktörüyle karşı karşıya kalabilmektedir. Ancak her bir risk faktörünün sorunlu davranışların meydana gelmesinde küçük bir rol oynadığı göz önünde bulundurulduğunda risk faktörleriyle karşı karşıya kalan tüm çocukların suç işlediğinden bahsedilemez. Bununla birlikte çocuğun deneyimlediği her risk faktörü çoğaldıkça çocuğun suç eyleminde bulunma ihtimali de artmaktadır. Suç davranışının nedenleriyle ilgili çocuklar için yapılan araştırmalarda, gelişimi süresince çocuğun deneyimlediği bireysel, sosyal ve toplumsal faktörlerin birlikte bu tür davranışların oluşumunda ve suç işleme eğilimi üzerinde etkisi olduğu bulunmuştur (Ögel, 2014a).

Suç davranışının öngörülebilmesi ve önlenmesi, öncelikle bu davranışların nedenlerini anlamaya dayanmaktadır. Bireysel ve çevresel olarak iki bölümde incelenen nedenlerin, kesin sınırla birbirinden ayıramayacağı, bireysel ve çevresel nedenlerin bir arada olabildiği ve çoğu zaman karşılıklı olarak etkilendikleri unutulmamalıdır.

2.1.4.1 Bireysel Faktörler

Birçok bireysel faktör ve özelliklerin çocuk ve ergenlerde suç işleme davranışının ortaya çıkışında etkisi bulunmaktadır (Ögel, 2014a). Literatürde sık karşılaşılan bireysel risk faktörlerinden erken dönem antisosyal davranış, zayıf bilişsel gelişim, hiperaktivite ve benlik algısına değinilmiştir.

Antisosyal davranışlara sahip olan birey bilinçli ya da zorunlu olarak kurallara karşı koyan itaatsiz ve diğerlerinin zararını gözetmeksizin kendi arzularının doyumunu için çalışan bir kimse olarak tanımlanabilir (Yavuzer, 1981). Antisosyal davranış genellikle çocukların

olumlu sosyal yollarla amaçlarına ulaşmalarını sağlayacak alternatiflerin eksikliğinin sonucudur (Haugen, 2000). Çocuklar açısından antisosyal davranış ve suç işleme riskini arttıran etkenler doğumdan itibaren çocuğun zor bir mizaca sahip olması, erken dönem bağlanma sorunları, dürtülerini kontrol edememe, kendini sakinleştirememe ve dikkatini toplayamama gibi duygusal düzenleme sorunları olarak belirtilmiştir (Ögel, 2014a).

Çeşitli araştırmalar çocukluk çağında görülen antisosyal davranışların şiddetinde suç işlendiği yaşının belirleyici bir unsur olduğuna işaret etmektedir. 13 yaşından önce başlayan suç işleme davranışı ilerleyen süreçte tekrar edici, şiddet içeren ciddi suçlara karışma olasılığını 2 ila 3 kat arttırmaktadır. Ayrıca bu çocukların, daha ileri yaşta suça sürüklenen çocuklara göre daha uzun süreli bir suç öyküsü olduğu ortaya konmuştur (Ögel, 2014a). Tremblay ve LeMarquand (2001) suç davranışının ön görülebilmesinde en belirgin sosyal davranış özelliğinin 13 yaşından önce beliren agresyon olduğuna işaret etmektedirler (Shader, 2001). Genç bir insanda şiddet davranışının en güçlü yordayıcılarından biri, önceki şiddet öyküsüdür. Bir çocuğun gösterdiği şiddet ve antisosyal davranış onun yetişkinlikte göstereceği şiddeti yordar görünmektedir (Morris, 2002). Farrington'a (2006) göre antisosyal bir çocuk ileri dönemde antisosyal bir ergen ve yetişkin olma eğiliminde olup; bu özelliklere sahip bir yetişkin olduğunda da antisosyal çocuk yetiştirme eğilimi göstermektedir.

Çocuk ve ergen suçluluğunun bireysel nedenlerinden biri de zekâ seviyesidir. Zekâ azlığı suç eyleminde bulunmada bazı potansiyel özelliklerde yatkınlık göstermekte olup, bu özelliğin çocuklar açısından etki altında kalmayı kolaylaştırması, uyum problemleri yaşamaları, suçlarını ve suça ilişkin delilleri karartmadaki başarısızlıkları suç oranını arttırmaktadır (Yavuzer, 1994). Ancak zekâ geriliğinin suçluluğun oluşumundaki kısmi rolünün varlığını kabul ederken bunu sadece zekâ geriliği ile suçluluk arasındaki ilişki yerine

zekâ geriliği, öğrenim yoksunluğu ve suçluluk arasındaki karmaşık ilişkinin bütününde ele almak daha anlamlı olacaktır (Yavuzer, 2011).

Bilimsel araştırmalar, son 20–30 yıllık geçen süreçte çevresel ve bireysel risk faktörlerinin kabul edilmesiyle neticelenen ocuk suçluluğu olgusunu anlamaya odaklanmalarına karşın genel psikopatoloji arasındaki ilişki araştırmalarda büyük oranda eksik kalmıştır. İşte bu noktada bilimsel çevrelerce ihmal edilen bir durum da ileri dönemde antisosyal davranışların öncüsü olabilen Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğudur (Margari ve diğ., 2015). Bilindiği üzere dikkat, konsantrasyon, hareketlilik ve dürtü kontrolü ile ilgili sorunlarla karakterize olan Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB), ocukluk çağında en sık karşılaşılan psikiyatrik bozukluklarındanr. Tedavi edildiğinde belirgin düzelme görülmekle birlikte, edilmediği takdirde psikiyatrik ve sosyal sorunlara yol açmaktadır (Kayaalp, 2008). Hiperaktif ocuklarla ilgili klinik çalışmalar huzursuz, yerinde duramayan, gergin çocukların, ileri dönemde suç eylemlerine daha çok dahil olduklarını ortaya koyarak, bu gruptakilerin suça karışma risklerinin yüksek olduğuna dikkat çekmiş, yapılan bir çalışma hiperaktivitenin fiziksel agresyon veya karşı gelme davranışı ile birlikte meydana geldiği takdirde suçluluğa öncülük ettiği sonucuna varmıştır (Wasserman ve diğ., 2003). Ancak, hala DEHB Ceza Adalet Sisteminde ihmal edilmiş bir hassasiyettir. Bu durum da mahkeme aşamasında ve kriminal davranışın önlenmesi ya da tedavisi sürecinde, suça sürüklenen çocuğu dezavantlı bir durumda bırakabilmektedir (Margari ve diğ. 2015).

Ergenlik döneminde etkili olan önemli faktörlerden biri benlik süreçleridir. Benlik, ruhsal yapının düzenleyici, denge ve uyum sağlayıcı bir parçası olup, temel işlevi uyumdur (ztrk, 2002). Benliğin gelişimi, doğumla birlikte başlamaktadır. Yaşam süresince insanların çevresiyle kurduğu ilişkiler, iletişim ve etkileşim, bu gelişmede bir yandan insanın sosyalleşmesini, diğer taraftan kendi benliğini oluşturmasına ve tanınmasına aracılık eder. Eğer

bireyde olumsuz bir benlik kavramı gelişmesi halinde, birey kendisine karşı güvensizlik yaşar ve çevrenin beklentilerine göre davranma zorunluluğu ile karşı karşıya kaldığında çatışma ve sıkıntı yaşar (Şentürk, 2012). İşte bu ve benzeri sebepler, çocuğun kendine olan güvenini azaltır. Özgüvendeki zedelenme benlik saygısını da olumsuz yönde etkiler. Bu da çeşitli uyum ve davranış bozukluklarının sebebidir. (Yavuzer, 1999). Castro ve Souza'ya göre bozulmuş benlik işlevleri, bireyin kişiler arası ilişkilerini ve sosyal kuralları benimsemesini ve içselleştirmesini önemli düzeyde etkilemektedir. Bu durum suça sürüklenen çocukların haklarındaki mahkeme kararına uymamalarıyla da ilişkili olabilir (Castro, Souza,2016).

Öztürk'ün (2005) İstanbul H tipi cezaevinde yaptığı bir çalışmaya katılan ergenlerin %52,4'ü, kendilerini değerli hissetmedikleri yanıtını vermiştir. (Ögel, 2014a). Sankır'ın (2014) lise 11. sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre düşük benlik saygısı geliştiren ergenlerin orta ya da yüksek benlik saygısı geliştiren ergenlerle kıyaslandığında daha fazla sapkın ya da suçlu davranış gösterdikleri belirlenmiştir. Söz konusu araştırmada düşük benlik saygısı gösteren ergenlerin; evden okuldan kaçma, kavga başlatma, madde bağımlılığı, bedenine zarar verme, depresif olma, intihar eğilimi, hırsızlık yapma, başkalarını gizlice gözetleme vb. sapkın ve suç kapsamındaki davranışları diğerlerine göre daha fazla ortaya koydukları anlaşılmış olup, çalışma neticesinde yüksek benlik saygısının sapkın ve suçlu davranışları benimsemeye karşı koruyucu bir rol oynadığı, öte yandan düşük benlik saygısının ise sapkın/suç davranışlarını benimsemeye yol açan bir rol oynadığı ortaya konulmuştur.

2.1.4.2.Çevresel Faktörler

Çocuk suçluluğu genellikle çocuktan çocuğa değişen etkenlerin kombinasyonundan kaynaklanmaktadır. Bu nedenledir ki tek bir risk faktörü suçu açıklamak için yeterli değildir (Öter, Akalın, 1993). Çocuk büyüdükçe ve toplumla entegre olmaya başladıkça akran

ilişkileri, okul ve toplumla ilişkili yeni risk faktörleri daha geniş rol oynamaya başlar. Çocuk suçluluğu ve onun ciddi ve şiddetli çocuk suçuna dönüşümünü önleme konusunda, daha etkili metotlar geliştirebilmek için, müdahale yöntemlerinin birey, aile, akranlar, okul ve toplumu içeren geniş risk faktörleri yelpazesini ele almak gerekir (Wasserman ve diğ., 2003).

2.1.4.2.1 Aile ve Çocuk Suçluluğu

Parman'a göre, aile varoluşsal krizlerin kalıbıdır. Bu kalıp ailesel döngüsel yaşamın iç ve dış unsurların, yani biyolojik, ekonomik ve toplumsal değişikliklerin zorunlu kıldığı dönüşümlerinde, bireyin gereksinim duyduğu nirengi noktalarını oluşturur (Parman, 2006). Sosyalleşme, yaşamın tüm alanlarında devam eden bir süreç olsa da önemli ölçüde aile içi ilişkilerde yaşanan etkileşim sonucunda gerçekleşir (Özpolat, 2010). Nitekim kişiler aile üyeleriyle olan etkileşimleri sonucu öğrendikleri davranış biçimlerini daha sonraki yaşam evrelerinde başka kişilerle olan iletişimleri ve etkileşimlerinde de sürdürmektedirler (Ögel, 2014a). Ancak aile ortamındaki duygusal ve toplumsal etkileşimdeki yetersizlik ya da kötü nedenlerle karşılaşılmaması bu temel kurumun olumsuz bir kaynağa dönüşmesine yol açar (Yavuzer, 2011). Ana baba çocuk ilişkileri çocuğun yeterli ya da yetersiz sosyalleşmesinde, buna bağlı olarak çocukta görülebilecek suç davranışlarının ortaya çıkmasında önemli bir rol oynar (Uluğtekin, 1991).

Çocuğun erken dönemdeki yaşantısında oldukça önemli yer tuttuğu bilimsel çalışmalarla da desteklenen ailenin özelliklerine ilişkin risk faktörlerini ayrıntılı olarak ele almak yerinde olacaktır.

Çocuk suçluluğunun oluşumunda aile içi duygusal ve sosyal etkileşimin önemi büyüktür (Yavuzer, 1981). Çocuk suçluluğu ve davranış problemlerinin, çocukları ile dışarıda vakit geçirmeyen, sevgi ve ilgi göstermeyen, çocuklarının nerede vakit geçirdiğinden haberi olmayan anne-babalar ile ilişkilendirilmiştir. Çocuk suçluluğu ile ilgili etkenler konusunda en

güçlü tahminler anne-baba süpervizyonu, anne-babanın çocuğu reddi, çocuğun da anne-babayı reddi ve anne-baba-çocuk bağılılığının seviyesidir (Salmelainen, 1996). Çocuk için edenlerin ve tehlikenin en büyüğü anne ve babanın sevgi, şefkat ve bakımından yoksun olmasıdır. Hırsızlık yapan çocuk, maddi gereksinimini gidermekten çok ailenin ve okulun denetim mekanizmasından uzak kalmanın getirdiği bir başıboşluk içinde suça yönelmekte, sevgi ve sevecenlik eksikliğini gidermek için bu yola başvurmaktadır (Hancı, 1999). İngiltere'deki Gençlik Yaşam Tarzı Araştırması'nda da aile bağları daha güçlü olan, aileleri tarafından daha çok yönlendirilen ve onlarla daha fazla vakit geçiren gençlerin suç işleme ihtimalinin de azalmakta olduğu vurgulanmıştır. Erdoğan'ın (2005) 12-16 yaş arasındaki çocuklarla yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre cezaevine giren çocuklar, cezaevi öyküsü olmamış çocuklara göre aile ilişkilerini daha sağlıklı algılamaktadır (Ögel, 2014a).

Çocuk suçluluğunda etkin bir başka faktör de aile içinde uygulanan disiplin şekilleridir. Antisosyal kişilerin çocukluk geçmişleri çoğu kez güvensizlik ve kaos durumları ile doludur. Literatürde, katı disiplin ile aşırı şımartma tutumlarının çocuğu şaşkırtan şekilde iç içe geçmiş olarak uygulandığı belirtilmiştir. Özellikle daha tahripkâr, suça eğilimli psikopatların tarihçelerinde tutarlı, sevecen ve yeterince koruyucu nitelikte bir aile etkisi neredeyse hiç bulunmaz. Zayıf, depresyonlu ve mazoşistik anneler ve patlayıcı, tutarsız veya sadistik babalar ve ailede alkolizm ya da başka tür madde kullanımı psikopati ile bağlantılı görülmüştür (McWilliams, 2014). Sürekli sert ve fiziksel ceza çocuğu saldırgan davranışa cesaretlendirmektedir. Sadece ana baba saldırgan davranış modeli olduğu için değil, saldırgan ana baba davranışı çocuğa saldırganlığı bir yaşam tarzı olarak öğretmiş olduğu ve cezalandırmanın sürekliliği, tartışmaları çözümlenmek için başka etkili bir yol olmadığını öğrettiği için saldırganlık artmaktadır (Morris, 2002). Anne-baba tutumlarının evden kaçma davranışı üzerindeki etkisine de işaret eden araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yapılan araştırmalarda reddeden, ihmal eden, aşırı kısıtlayan ilgisiz anne ve baba davranışlarıyla evden kaçma arasında da ilişkiler bulunmuştur. Evden kaçma ergenlik ağı gibi tüm gelişim alanlarında önemli değişmelerin yaşandığı bir evrede olumsuz ana baba-ocuk ilişkilerine tepkisel olarak karşı çıkmanın göstergelerindedir. Evden kaçma, çocuğun yetersiz sosyalleşmesine yol açan ana baba davranışlarına karşı antisosyal olarak nitelendirilebilecek bir tepkidir (Uluğtekin, 1991).

Yapılan çalışmalarda suça sürüklenen çocuklardan %23,42 ile %46,7 arasında değişen oranlarda en az bir defa evden kaçanlar olduğu yönünde veriler elde edilmiştir (S. Türkeri (1995), E. Kabasakal (1997), R. Erkan (1995), . şaylıgil (1981), N. Doğan (1995), H. Kolbaşı (1995) ve H. Küçüker (2001) (Ögel, 2014a).

Suç davranışına ilişkin geçmişteki görüşler, “parçalanmış aile hipotezine” odaklanmıştır ancak yapılan birçok araştırma neticesinde bugün artık parçalanmış aile kavramının ocuk suçluluğunda tek başına ele alınmaması, sosyolojik ve psikolojik açılardan daha derinlemesine incelenmesi gerektiği vurgusu pek çok kriminolog tarafından kabul edilmiştir. Bowlby de “parçalanmış aile kavramının suçluluğa etkisi bilimsel olarak kanıtlanmış değildir, terk edilmelidir” demiştir (akt. Sokullu A. F., 1992). Cambridge niversitesi’nde yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre parçalanmış ailelerin erkek çocukları, anne-babası ile birlikte yaşayan erkek çocuklarına oranla suç davranışlarıyla ilişkili olmada daha fazla risk altındadırlar. Ancak, bu risk altındaki çocuklar anne-babası hala birlikte olup, sorunlu bir aile çevresinden gelen çocuklarla kıyaslandığında ise parçalanmış ailenin çocuklarının risklerinin bu çocuklardan daha fazla olmadığı görülmektedir (Farrington, 2006; Farrington, Juby, 2001).

ocuk suçluluğu olguları ve araştırmaları incelendiğinde ocuk istismarı ve ihmali ile ocuk suçluluğu arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmektedir (Mears, Field, 2002). ocuk

istismarı ve ihmali; anne, baba ya da çocuğa bakan bir yetişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallara ve profesyonel kişilere göre çocuğa hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümüdür. Dolayısıyla bir sonuç olarak çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar görmesi, sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girmesi söz konusudur (Taner, Gökler, 2004). Çocuğa yönelik fiziksel istismar ve çocuğun agresyonu arasında ilişkiyi özel olarak konu edinmiş bir araştırmanın verilerine göre istismar edilmiş çocukların %20'sinin yetişkinliğe ulaşmadan suça karıştığı öne sürülmüştür (Wasserman ve diğ., 2013). Ulusal Adalet Enstitüsü'nün yaptığı bir çalışmada çocuk istismarı ve ihmal öyküsüne sahip bireylerin suçtan tutuklanma olasılığını çocuk suçlularda %59, yetişkin tutuklanmalarında %27 ve şiddet suçunda %29 oranında arttırdığını göstermiştir (www.ncsl.org). Çocuk istismarı ve suç ilişkisinin araştırıldığı çalışmalardan da görüldüğü üzere, çocukluk çağında yaşanan istismar ile yaşamın daha sonraki yıllarında görülen davranış bozuklukları ve suçluluk arasındaki ilişki çok açıktır. Çocukla ilişkili şiddet ve suç olgusu değerlendirilirken her iki durumda da istismarın çok önemli bir belirleyici ve yönlendirici olabileceği bilgisi göz ardı edilmemelidir (Ulukol, 2009).

Pittsburgh ve Cambridge Üniversiteleri'nde yapılan boylamsal çalışmalar, suç davranışı sergileyen bir baba, anne, erkek kardeş veya kız kardeşe sahip olmanın da ergen açısından önemli bir risk oluşturduğunu göstermektedir. (Farrington ve ark., 2001; ve Farrington, 2006). Risk faktörleri arasında özellikle babanın suç davranışları en etkili olanlardan birisidir. Aile içi etkileşim konusunda yapılan bir çalışmada babanın suç ögesi içeren davranışlarının taklit edildiği ortaya çıkmıştır (İçli, 2007). Zira babalar çocuklarına eril modeller olur ve çocuklarının tercih, değer, tutum, mahremiyet, benlik saygılarını ve başka kişilerle olumlu ilişkiler kurma yeteneğini etkileyebilir (Clark, Tekin, 2014). Farrington'un

yaptığı bir araştırmada babası suça dahil olan erkek çocukların %63'ü suça sürüklenme riski altındayken, babası suça karışmayanları ise %30'dur (Farrington, 2006).

Suçta sürüklenen çocukların ailede ve sosyal çevresinde suç işleyenlerin oranı %63,4 ile 24,8 arasındadır (E. Kabasakal (1997), R. Erkan (1995), C. Gürsel (1997), N. Doğan (1995), Aslan N ve ark. (2003), A. E. Yavuz (2003), S. Elibol (1998) ve N. Akalın (1999) (Ögel, 2014a).

Çocuğun fiziki ve psikolojik gelişimi üzerinde etkili olan, onu antisosyal davranışlara iten en temel nedenlerden birisi de ailenin ekonomik koşullarıdır (Işıқтаç, 1999). Genelde, suç ile yoksulluk arasında da pozitif bir ilişkinin olduğu düşünülmektedir. Yoksulluğun, bireyi suça yönelttiği öngörüsü, yaygın kabullerden biridir. Bu nedenle birçok kriminolog, sosyolog ve ekonomist, yoksul insanların daha çok suç işlediğini ileri sürmektedir (Menteşe, 2012). Suça sürüklenen çocukların ailelerinin ekonomik durumu üzerinde yapılan araştırmalar, bunların genel olarak ekonomik koşulları düşük olan ailelerden geldiklerini göstermektedir. Ancak düşük ekonomik düzey suça yönelten tek neden olmamakla birlikte suça elverişli bir zemin oluşturmaktadır (Ögel, 2014a). Mevcut çalışmalar, olumsuz çevre koşulları ile suç işleme davranışları arasında güçlü bir bağ olduğunu göstermektedir. Araştırmacılar çevresel ve bireysel faktörler arasındaki ilişki konusunda tartışmakla birlikte, çoğu, yoksulluğun ve suçun yüksek seviyede olduğu çevrenin orada büyümekte olan çocukların ciddi suçlara karışmaları riskini arttırmakta olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır (Shader, 2001). Ancak suçluların çoğunlukla dezavantajlı bölgelerde yaşadıkları defalarca belgelenmiş olsa da, bu bölgelerde yaşamının tek başına suç davranışının oluşmasında ne ölçüde etkisinin olduğunu belirlemek güçtür. Bunun yanında bireysel etkenler, anne-baba karakteristiği ve aile içi ilişkiler antisosyal davranışın ön görülmesinde sosyal çevrenin özelliklerinden daha belirleyicidir. Zira bazı yazarlara göre sosyal çevrenin özellikleri antisosyal davranışın ön

görülmesinde dolaylı bir etkiye sahiptir (Day, Wanklyn, 2012). Yani ekonomik faktörlerin etkisi çoğunlukla dolaylıdır. Yoksulluk ve işsizliğin neden olduğu ekonomik zorluk anne-babaların psikolojik sağlıklarını etkileyebilir ve bu da anne-baba davranışlarının değişmesine sebep olabilir. Ekonomik baskı ile karşılaşan anne-babalar, yeterli bakım vermeyip, sorumluluk almamakta ve çocuklarına reddedici tutum sergilemektedirler (Salmelainen, 1996).

2.1.4.2.2. Okul ve Çocuk Suçluluğu

Suç ile ilişkisi incelenen değişkenlerden biri de eğitim durumudur. Okul, ergen yaşamının en önemli unsurlarından biridir (Parman, 2017). Çocuğun toplumsallaşmasında aileden sonra ikinci derecede önemli olan sosyal kurumdur (Duyan, 2011). Okulların iyi organize edilmedikleri ve işleyişlerinin zayıf olduğu zaman, çocukların, eğitimlerine değer vermeleri, akademik görevlerde başarılı olmaları daha düşükken, suça karışma ve antisosyal davranışları öne çıkaran akran etkilerini yaşamaları daha yüksektir (Wasserman ve diğ., 2003).

Okula ilişkin sorunların ve güçlüklerin başında, okul başarısızlığı gelir (Yavuzer, 1996). Herrenkohl ve meslektaşları (2001) “düşük performans gösteren, okula bağlılığı az olan ve akademik istekliliği az olan ilkokul ve ortaokul çocukların, diğer çocuklara göre çocuk suçluluğunda daha yüksek risk taşımakta olduklarını” belirtmişlerdir (Shader, 2001). Örneğin yapılan bir çalışmaya göre suça karışan çocuklar okula daha az bağlıdırlar ve okulla ilgili daha kısa planlara sahip olma olasılıkları daha yüksektir. Bu tür çocuklar kendilerini kötü öğrenciler olarak tanımlamışlardır (Wasserman ve diğ., 2003). Okul ve suç arasındaki ilişkinin en temel göstergelerinden biri de çocuğun okuldan kaçma davranışı ile ortaya çıkan durumdur (Işıқтаç, 1999). Çoğunlukla dengesiz ve parçalanmış ailelerden gelen, uzun ve / veya tekrar eden ayrılıklar yaşamış suça meyilli çocuklarda okuldan kaçma davranışı sık

görülmektedir. Aileleri ile ilişkileri kopuk ya da çatışmalıdır. Okulda olmaları gereken zamanı evde geçirmezler ve genellikle ailelerine okulda olduklarını söylerler. Okuldan kaçan bu çocukların okula gitme konusunda bir kaygıları yoktur (Bowlby, 2014). Suça sürüklenen çocukların %75,4 ile 45,4 arasında değişen oranlarda okuldan kaçtıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. S. Türkeri (1995), N. Doğan (1995), A. E. Yavuz (2003) ve N. Akalın (1999). Ceyhan ve arkadaşlarının (1995) yaptığı çalışmada da bu çocuklardan okula devam edenlerin %41'i okulu terk etmiştir (Ögel, 2014a).

Eğitim seviyesinin artmasıyla çocuğun suça sürüklenmesi ve tutuklanma ihtimalinde belirgin bir şekilde azalma olduğu görülmektedir. Bu durum yaptırımlardaki herhangi bir değişimden değil, eğitim durumunun suçla ilgili davranışları doğrudan etkilemesinden kaynaklanmaktadır (Ögel, 2014a).

2.1.4.2.3. Akran Etkileşimi ve Çocuk Suçluluğu

Akran grubu genellikle ortak etkinlikler temelinde bir araya gelip arkadaşlık kuran çocuk ya da ergenler için kullanılmaktadır (Avcı, 2008). Önceleri anne babasıyla özdeşim kuran çocuk için büyüdükçe ve toplumsallaştıkça başka özdeşim nesnelere ve dolayısıyla benlik idealleri ortaya çıkar. Bunlar yakın akrabalar, öğretmenler ve arkadaşlardır. Bu noktada arkadaş seçiminin ergenin hayatındaki önemine vurgu açısından, anne babaların ve yetişkinlerin ergenlerle ilgili en önemli kâbuslarından olan “kötü arkadaşlıklar” kurulması bu çerçevede değerlendirilebilir (Parman, 2013b). Akran gruplarının etkisi özellikle ergenlik evresinde en üst seviyeye ulaşır. Çünkü ergen için grup yaşamı, başarmak zorunda olduğu bireysel bağımsızlığını kazanması için bir olanak sağlar (Işıktaç, 1999). Ancak arkadaş ergenin hayatında gelişiminin devamında genellikle kişiler arası ilişki geliştirme açısından pozitif etki sağlamasına karşın negatif etkileri de görülebilir (Erdoğan ve Balcıoğlu, 2003). Ergenler çoğu zaman kendilerini akranlarının gözlerinden algırlar ve örneğin görünüm,

giyim tarzı ve davranışlarının akranları tarafından onaylanmaması benlik saygılarında olumsuz etkiye neden olabilir (Derman, 2008). Ögel ve arkadaşlarına göre, ergenin yöneldiği akran gruplarında şiddet ya da suç kapsamında ele alınan davranışlar arkadaşları tarafından normal karşılanıp, kabul görüyorsa; arkadaş, grubuna uyum sağlama, onların beğenisini ve onayını alma ihtiyacını duyan ergen de, bu davranışları sergileme eğiliminde olabilir (Ögel, Tarı, Eke, 2005).

Akran grubu ile kurulan ilişkilerin nitelikleri özellikle de ergenlikte suç işleme ve madde kullanımı dahil olmak üzere antisosyal davranışların gelişimi bakımından çok önemli bir faktör olduğu anlaşılmaktadır. İngiltere’de yürütülen Gençlerin Yaşam Tarzı Araştırması’nda 12-17 yaş aralığındaki erkek ergenlerin tekrarlayıcı ve ciddi suç işlemede daha önce polis ile sorun yaşamış olanlarla arkadaşlık kurmanın önemli risk faktörlerinden olduğu anlaşılmıştır (Ögel, 2014a).

Akranların etkisi ve akranların suç davranışını kabul etmeleri önemli olup ailesi ile etkileşimi düşük olan ergenlerde akranlardan etkilenme daha büyük oranda olmaktadır. Lipsey and Derzon (1998) 12-14 yaş arasındaki ergenler için antisosyal akranları bulunmasının suça karışmaya temel bir faktör olduğuna işaret etmişlerdir. McCord ve meslektaşlarına göre (2001), akran suçluluğu davranışı ve bu davranışın akranlar tarafından onaylanması, akranlara bağlılık veya sadakat, akranlarla geçirilen zaman ve akranların olumsuz davranışlara yönelik baskısı gibi faktörler ergen antisosyal davranışlarla ilintilidir. Buna karşın Elliot (1994) suçlu davranışı tasvip etmeyen akranlarla zaman geçirilmesinin daha sonra oluşabilecek şiddeti kısıtlayabileceğine işaret etmiştir (Shader, 2001).

Birçok çalışma, suç davranışı sergileyen akran grubuna katılım ve suça karışma davranışı arasında tutarlı bir ilişki olduğunu bulmuştur (Shader, 2001). Gürlü’ün 2005 yılında yaptığı çalışmada görüşülen çocukların %77,8’i cezaevine girmelerine neden olan suçu

işlerken arkadaşları ile beraber hareket ettiklerini; %23,9'u bu suçu işlemelerinde arkadaşlarının etkili olduğunu belirtmiştir. Benzer bir örnek de Öztürk'ün 2005 yılında yaptığı araştırmaya katılan İstanbul H tipi cezaevindeki ergenlerin %54,2'si, bir suça karışmalarında arkadaşlarının rolü olduğunu ifade etmişlerdir (Ögel, 2014a).

Sonuç olarak çocuk suçluluğu sorununu anlamada risk faktörlerinin saptanması önemli bir yaklaşım olup, hangi tür özelliklere sahip çocukların ergen suçluluğuna meyilli olduğuna dair yol gösterici olmaktadır. Zira çocuk suçluluğunu önleme, çözümü basit olmayan karmaşık bir sorundur. Bu yaklaşım sorunun çözümünde rol alan kişilerin, bireye ve topluma özgü ihtiyaçlar doğrultusunda suç davranışını önleyici çalışmalarına zemin oluşturmaktadır.

2.2. Bağlanma Kuramı

Birçok gelişimsel kuram ya da yaklaşım anne-baba ile çocuk arasındaki ilişkinin niteliğinin, gelişimin her evresindeki kritik önemine vurgu yapmakla birlikte (Akt. Sümer-Şendağ 2009), çocuğun özellikle yaşamının ilk 3 yılı, gelişimsel değişimlerin hızı ve karmaşıklığı bağlamında eşsiz olup, yaşamın bu evresinde çocuğa sunulan bakımın niteliksel özellikleri, erken dönem bakım vereniyle yaşadığı etkileşim biçimlerine güçlü biçimde bağlanan, daha geniş bir sosyal dünyanın içine doğru yol alan çocuğun ilişkilerden beklentilerini şekillendirmesine, sonraki duygusal yaşamlarını bunlar etrafında inşa ederek, gelişimin erken döneminde deneyimlediği bu temas türlerini diğer insanlarda aramasına zemin oluşturmaktadır (Zeanah ve ark, 1997; Mitchell, Margaret, 2012).

Bebeğin yaşamın ilk bir yılı içinde güvenlik ve rahatlama için birincil bakım vereniyle ilişkisinde geliştirdiği duygusal bağın (bağlanmanın) (Morris, 2002), tam olarak biçimlenmesi ikinci ve üçüncü yıla yayılmaktadır (Hazan, Shaver 1994). Bu dönemde temel bağlanma figürü ve bebek arasındaki deneyimlenen etkileşim, bağlanmanın kalitesinin belirleyicisidir

(Brown, Wright, 2001). Bowlby'e göre (1969) bakım veren- bebek arasındaki bağlanma ilişkisi esasen duygusal bir ilişki olup, bu temel duygular bebek henüz konuşmaya başlamadan önce aralarında karşılıklı iletilebilir durumda olup, yaşanan bu duygusal etkileşimler bebeğin gelişmekte olan beynini şekillendirmektedir. Bebeğin beyin gelişimi açısından etkili olan ilk iki yıl, ileride dönüşeceği karakterin gelişiminde de çok kıymetli bir zaman dilimi olup, ilk iki yıl erken dönem bakım verenlerin birincil düzeyde rol oynadığı empati ve ahlakın temelleri gibi karakterin esas unsurları üzerinde de önemli bir evredir (Shore,2013). Bu bağlamda anlaşılmaktadır ki erken dönem bakım veren-çocuk arasındaki etkileşim özelliklerinin ve bağlanma tarzlarının aynı zamanda çocuğu, yaşamının ileri döneminde nasıl riske atabileceğinin anlaşılması ve tanımlanması açısından kayda değer derecede değerlidir (Tryphonopoulos, Tourneau 2014).

John Bowlby (1907-1990) bağlanma araştırmalarını başlatan ve Bağlanma Kuramı'nın temel ilkelerinin kurucusu olan bir psikanalistir. Anne-babasından ayrılan çocukların yaşadığı yoğun sıkıntıyı anlamaya çalışan Bowlby'nin kuramı; çocuğun bilişsel, duygusal ve davranışsal gelişimi süresince yakın ilişkilerin, özellikle de anne-baba çocuk ilişkisinin etkisini ve ilgili dinamikleri anlama bakımından son yıllarda en yaygın kabul görmüş kuramlardan biridir (Akt. Sümer Şendağ 2009). Bowlby'nin Londra'daki Tavistock Kliniği'nde aile terapisti olarak deneyimleri ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) için 2. Dünya Savaşı'ndan sonra evsiz kalan çocuklar üzerine yazdığı rapor, bağlanma teorisinin adım adım gelişmesine katkı sağlamıştır (Solmuş, 2010). Bowlby tarafından yapılan ilk araştırmalarda, yetiştirme yurtlarındaki çocukların beslenme ve bakım gibi gereksinimleri yeterince sağlandığı halde duygusal anlamda daha kaygılı halleri ve gelişimsel açıdan bazı sorunlar yaşadıkları dikkati çekmiştir. Dünya Sağlık Örgütü için düzenlediği 1951 tarihli raporunda özellikle yaşamın ilk üç yılında deneyimlenen anne yoksunluğunun, büyük ölçüde fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklara yol açtığına vurgu yapılmıştır (Hazan, Shaver,1994).

Bağlanma Kuramı hem olaysal görünme ve gözden kaybolmasıyla bağlanma davranışını, hem de çocukların ve diğer bireylerin belirli insanlara yaptıkları kalıcı bağlanmaları açıklamak için bir girişimdir. Bu teoride anahtar kavram davranışsal sistemdir. (Bowlby,1998). Bağlanma davranışı, bebeğin tehlikelerden sakınabilmesi ve fiziksel-duygusal güvenliğini sağlayabilmesi için koruyucu olarak algıladığı özel bir kişiye olan yakınlığını sürdürme eğilimidir (Jellema, 1999). Düzenlenmiş bir sistem olarak bağlanma davranışının ayırt edilebilen bir anne figürüne yakınlığı ve ona erişebilirliği koruma hedefi vardır. Bu hedef bebeğin, anne o an yanında olmasa dahi onu aklında tutabilecek bilişsel yeterliliği de geliştirmiş olmasını gerektirir. Bowlby'e göre düzenlenmiş davranış biçimi ilk yaşı ikinci yarısına kadar gelişmez. İlk yılın sonunda davranış, güdübilimsel olarak organize olmaya başlar (Bowlby,1998).

Bebek herhangi bir sebeple sıkıntıya girdiğinde ya da korktuğunda bağlanma kişisine yakınlığa özellikle ihtiyaç hisseder. Bakım veren, bu anlarda bebeğin rahatlaması ve kendisini yeniden güvende hissetmesi için geriye dönebildiği bir güvence üssü işlevindedir. Dahası, keşif gibi bağlanma dışı davranışları için, bebeğin zaman zaman ayrılıp geri döndüğü bir güvenli sığınak işlevi görür (Hazan-Shaver 1994). Bebek bu yakınlık duygusu ile ihtiyaç duyduğu her an annesine ulaşabileceğine ve annesinin onun ihtiyaçlarıyla ilgileneceğine ve onu tatmin etmeye çalışacağına inanır; bu sayede kendisini güvende hissedip, değerli, korunacak, özen gösterilmeye layık bir varlık algılar. Yakınlık, bebeğin çevresini keşfetme girişimlerinde kullanabileceği 'güvenli bir temel' ve tehlike hissini yaşadığında korunabileceği 'sağlam bir sığınak' işlevini görür. Böylece, annenin bebeğin çağrısına, vaktinde ve tutarlı bir biçimde cevap vermesiyle bebekle arasında olması gereken temel yakınlık ve güven duygusu sağlanmış olur (Solmuş, 2010). Güvenli bağlanan çocuk, olumlu tepkiler sergilemesi neticesinde güven duyacağı temel bakım veren modeli ile sevgiyi hak ettiğine inandığı bir kendilik modeli geliştirir ve çocuğun bu deneyimi daha sonraki

ilişkilerini de şekillendirebilir (Knox, 1999). Bu deneyim, kendiliğin gelişimi ve öteki yaşantıları için çocuk tarafından bir kalıp olarak içselleştirilir. Çocuğun güvenli bir sığınağı içselleştirmesi, gelişen kendilik düzenleme ve stresle başa çıkma kapasitesini geliştirir ve bu içselleştirilmiş kapasiteler ortaya çıkan kendiliklerin, bağlanan ve bireyselleşen bir şekilde gelişmesini sağlar. (Ancak) Masterson'a göre çocuğa güvenli bir bağlanma sağlama konusunda yetersiz olan bakım veren, çocukta gerçek kendiliğin gelişmesine engel olmaktadır (Masterson, 2008). Güvensiz bağlanan çocuk dünyaya ve insanlara ilişkin tehdit edici ya da olumsuz beklentiler ile kendisine ilişkin değersizlik duyguları geliştirir (Knox, 1999).

2.2.1. İçsel Çalışan Modeller “Benlik Temsilleri” Kavramı

Bowlby (1969) anne ve çocuk ilişkisinin niteliğinin, çocuğun kendisini ve diğer bireyleri algılayışını etkileyeceğini ileri sürerek bireyin yaşam boyunca kişiler arası ilişkilerinde kullandığı ilk bağlanma yaşantıları yoluyla biçimlendiği varsayılan “İçsel Çalışma Modelini” geliştirmiştir (Steinberg,2007). Kurama göre, çocuğun sonraki yıllarda yakın ilişkilerdeki beklentilerine, inançlarına ve tutumlarına yön veren içsel çalışma modellerinin içeriği; temel bakıcılarla yaşanan anne-baba davranışlarından ve etkileşim biçiminden kaynaklı deneyimlerden oluşmaktadır (Uytun, Öztop, Eşel 2013).İçsel çalışma modellerini “Benlik temsillerini” oluşturan bu deneyimler ise çocukların erken dönem bağlanma ilişkileri temelinde kendilerinin ne kadar sevilebilir ve değerli olduklarına, başkalarının nazarındaki değerlerine ilişkin beklenti ve inançlardır (Akt. Sümer, Şendağ, 2009). Bu modellerin işlevi, gerçek hayatta olanları simüle etmek ve böylece bireyin, içgörünün ve önsezinin tüm avantajları ile birlikte davranışlarını planlamasını sağlamaktır. Simülasyon ne kadar yeterli ve doğruysa elbette ki ona dayanan davranışın da daha iyi aktarılması muhtemeldir (Bowlby,1998).

Beş yaşından itibaren çoğu çocuğun annenin gelişmiş bir çalışma modelini kullandığı konusunda yeterli çalışma mevcuttur. Annenin uğraşları, ruh halleri ve niyetleri konusundaki bilgileri içeren modeli kullandığı zaman çocuk bunların tümünü hesaba katabilir. Bu modeller gece gündüz aktif olduğu için düşünce duygu ve davranış üzerindeki etkileri rutin olup, bu etkiler büyük ölçüde farkındalığın dışında kalır (Bowlby, 1998). İlk bakıcıyla gerçekleşen etkileşimlere dayanarak, bu iç işleyiş modelleri örtülü prosüdürel belleğe yerleşir ve bu modellerin zaman içinde sabit oldukları görülür. Ancak asla değişmez de değildirler, çünkü hayat boyunca önemli ilişkisel deneyimlerle birlikte değişime uğrayabilirler. (Masterson, 2008).

İçsel çalışan modellerinin ergenlik döneminde gelişim sürecini tamamlayarak, kişiler arası ilişkileri etkileyen genel birer rehber konumuna gelmesi, bağlanma açısından bu dönemi önemli kılmaktadır (Akt. Günaydın 2005). Kurama göre, bebeklik döneminde güvenli bir bağlanma ilişkisi kurabilmiş bireyler, ergenlik döneminde olumlu ve sağlıklı bir içsel çalışma modeline sahip olurken, bebek olarak kaygılı bağlananlar ise daha olumsuz bir modele sahip olacaklardır (Steinberg, 2007).

2.2.2. Bağlanma Stilleri

Çocuk anne-babasına, kendisine hangi temas biçimleri sunulursa o yönde bağlanır. Ve bu biçimler, başkalarına bağlanmada ve ilişki kurmada yaşam boyu kullanılan örüntüler haline dönüşür (Mitchell, Margaret, 2012). Bağlanma davranışı ile ilgili bilimsel çalışmalara öncülük etmesiyle kuramın gelişmesine büyük yardımı olan Mary Ainsworth, bağlanma stillerini ilk kez tanımlayan kişidir (Alanter, Maner, 2008). Hem Bowlby (1969, 1973) ve hem Ainsworth (1989) bağlanma stillerini, erken dönemde anne-babayla olan etkileşimin niteliksel özellikleri temelinde şekillenen ve sonraki dönemlerde yakın ilişkilerdeki beklentileri, inanç ve ihtiyaçları, duygu düzenleme stratejilerini ve sosyal davranışları etkileyen örüntüler olarak

değerlendirmişlerdir (Akt. Sümer,2006). Bebeğin bakıcıya gereksinim duyduğu anda temel bağlanma figürü ile geliştirdiği ya da geliştiremediği ilişki sonucunda bebek hem kendisine hem de çevresindekilere (dış dünyaya) ilişkin olarak olumlu ya da olumsuz algılar geliştirir. İşte bağlanma stilleri adı verilen ve her insanın mutlaka birine sahip olduğu stiller de bu olumlu ya da olumsuz algılara göre şekillenir (Solmuş, 2010).

Ainsworth bağlanma kuramı incelemelerinin gelişmesindeki ikinci evresine öncülük ederek Uganda'da ve Maryland'de evde anne-çocuk etkileşimlerine dair doğal gözlemler yapmıştır (Masterson, 2008). Bu konuda yapılmış olan en önemli çalışma Ainsworth'un düzenlediği Yabancı Durum Yöntemi'dir. Bağlanmanın güvenliğini test etmek amaçlı, çocuğun ayrılmaya verdiği tepkileri incelemek için geliştirilen bu yöntem, bağlanma süreci organizasyonunu sınıflandırmak için 9-20 aylık çocukların belirlenmiş bir bağlanma figüründen ayrılma ve onunla yeniden birleşmeye verdikleri tepkilerin gözlemlenmesine dayanır. Testteki ölçümlerden elde edilen temel bilgi anne ile çocuğun yeniden bir araya geldiğinde gösterdikleri davranış örüntüsüdür (Tryphonopoulos, Tourneau 2014). Bireysel bağlanma farklılıklarını ölçmeyi amaçlayan Ainsworth ve arkadaşlarının geliştirdiği bu çalışma ile anne-baba çocuk ilişkisinde ayrılık sonucunda harekete geçen bağlanma sisteminin üç temel davranış örüntüsü tanımlanmıştır. Çocuğuyla olan etkileşiminde duyarlı ve hassas olan anne ile, çocuk çevresini keşfederken annesini güvenli bir dayanak olarak görüp, yakınında iken yabancıyla bağ kurabilir ve annesi ayrıldığında ağlasa da, tekrar bir araya geldiğinde mutlu olur. Bu zeminde ayrılık sonrası, yakınlık gösterildiği takdirde kolayca sakinleşen bebekler güvenli bağlanan olarak tanımlanırken; öte yandan bu durumun tersi, bir yabancı varlığında annesi yakınında olsa bile sıkıntı ve gerginlik belirtileri gösteren, annesi ayrıldığında gerginlik duyup, döndüğünde yeniden bir araya gelmeye sıklıkla direnç gösteren bebek güvensiz kaygılı/kararsız bağlanan ve annesi varken onu yok sayıp, ondan kaçınma eğilimi gösteren bebekler ise güvensiz/kaçınan bağlanan olarak tanımlanmıştır (Palm, 2014).

2.2.2.1. Güvenli Bağlanma

Yabancı bir ortamda annesini bir güvenlik üssü biçiminde kullanarak serbestçe keşifte bulunan, annesi yokken nerede olduğunun farkında olduğunu gösteren, bir yabancının gelmesiyle endişeye kapılmayan, annesinin geçici yokluğunda nereye gittiği konusunda farkındalık gösteren, annesi döndüğünde onu karşılayan 12 aylık bir bebeği Ainsworth, gergin olsa da bu durumu kısa sürede üzülmeyen atatabiliyorsa güvenli bağlanma olarak değerlendirir (Bowlby,1969). Güvenli bağlanma tarzında çocuk, eğer olumsuz veya korkutucu durumlarla karşılaşırsa anne-babasının (veya anne-baba figürünün) ulaşılabilir, cevap veren ve yardım eden durumda olacağı konusunda kendinden emindir. Bu güvence ile çocuk dünyayı keşfetmede kendini cesur hisseder. Bu bağlanma tarzı, ilk yıllarda özellikle de anne tarafından kolaylıkla ulaşılabilir olmakla, çocuğunun sinyallerine karşı duyarlı olmakla ve çocuk koruma ve/veya rahatlık aradığında sevgi dolu bir şekilde cevap verici olmakla desteklenir (Bowlby,1998).

Güvenli bağlanma duyguları anlama, sosyal problem çözme becerileri, vicdan gelişimi ve olumlu kendilik kavramı ile ilişkilidir. Güvenli bağlanan küçük çocukların genellikle sosyal yeterliklerinin daha iyi olduğu ve bu yeteneklerini, erken dönemde gördükleri bakım ile edindikleri güvenli bağlanma yaşantısına dayalı olarak geliştirdiklerine işaret edilmektedir. Bu çocuklar öğretmenleri ve arkadaşlarıyla yakın ilişkiler kurma ve sürdürmede de daha başarılıdırlar. Dışsallaştırma ve içselleştirme bozukluğu açısından en az risk altında olan çocukların güvenli bağlanma geçmişi olan çocuklar olduğu anlaşılmıştır (Thompson, 2006). Bowlby'e göre anne-babalarıyla güvenli bağlanma ilişkisi kuran çocuklar, anne-babaları tarafından değerli oldukları, güvende oldukları ve sevildiklerine ilişkin güveni kazanmış olurlar. Bu kapsamda yapılan çok sayıda araştırma hem erken gelişim dönemleri hem de

ergenlik dönemi için anne-babaya güvenli bağlanma ile olumlu psikolojik gelişim arasında güçlü ilişkiler olduğuna işaret etmiştir (Sümer, Şendağ 2009).

Altı yaşına kadar çocuklarla ilgili bir çalışmada, bebeklik döneminde güvenli bağlananların, arkadaşları ile daha iyi iletişim kurdukları, karşılaştıkları yeni oyuncaklarla daha çok ilgilendikleri, yeni görevlere daha ilgiyle yaklaştıkları ve bir işle daha uzun süre meşgul olabildikleri gibi bulgular ortaya konmuştur (Morris,1996). Altı yaşında iken güvenli şekilde bağlanmış olarak sınıflandırılan bu çocuklar anne-babalarına rahat ve arkadaşça davranan, onlarla kolay ve genellikle incelikli samimiyetlere giren ve serbestçe diyaloglar yaşayanlardır (Bowlby,1998).

2.2.2.2. Güvensiz Bağlanma

Bowlby iyi anneyi, çocuğun agresif, şiddetli saldırılarına dayanabilen ve çocuğun dışı vurduğu olumsuz duygularını işleyip, anlaşmazlıkları başarılı bir şekilde çözüme kavuşturan olarak tanımlamıştır (Tüzün, Sayar, 2006). Ancak ilk temel ilişkide ortaya çıkan yetersizlikler ya da meydana gelen aksamlar ise bağlanmayı olumsuz yönde etkileyecektir (Uytun, Öztop, Eşel, 2013). İsteklerine olumlu cevap alamayan ya da aşırı tutarsız bir anne-baba tutumuyla karşılaşan çocuklar hem kendileri hem de başkaları hakkında olumsuz inançlar geliştirmeye başlar (Boyacıoğlu, Sümer, 2011). Annesi varken bile keşfe çıkmayan, bir yabancıyla çok fazla korkuya kapılan, annesinin yokluğunda savunmasızlık içine düşüp, üzüntüye yönelen ve döndüğünde onu karşılamayan bebekler aşırı derecede güvensiz olarak değerlendirilmiştir (Bowlby, 1969).

2.2.2.2.1. Kaygılı /Kaçınan Bağlanma

Güvensiz bir bağlanma örüntüsü olan kaygılı kaçınmalı bağlanma; çocuğun yakınlık kurma, destek ve korunma ihtiyaçlarına karşılık soğuk, anne-babaların mesafeli ve kızgın

davranarak karşılık vermesi sonucunda oluşur (Sümer, Ünal, Selçuk, 2009). Çocuk ilgi ihtiyacı olduğunda kendisine yardımsever şekilde karşılık verileceği konusunda emin değildir. Aksine öyle bir durumda azarlanmayı bekler (Bowlby,1998). Çocuk da annenin reddedici davranışını aynalayıp, kendisini korumak için anneden kopmaktadır. Yaşamını, annesinin sevgisi ya da desteği olmaksızın sürdürmeye çalışır (Alanter, Maner, 2008). Bu koşullarda, kişi başkalarının sevgisi ve desteği olmadan yaşamak için dikkat çekici derecede girişimde bulunduğu zaman duygusal olarak kendine yeterli hale gelmeye çalışır ve sonradan kendisinde narsistik olduğu veya winnicott (1960) tarafından tanımlanan sahte kendilik türüne sahip olduğu tanısı konulabilir. Çatışmanın daha gizli olduğu bu bağlanma şekli, bireyin annesine rahatlık veya korunma için yaklaştığı zaman onu sürekli azarlamasının sonucudur. (Bowlby,1998). Bu da çocukların duygularını aşırı kontrol etmeleri, bastırmaları ve/ya ifade etmekten çekinmeleri gibi sonuçlarla ilişkili bulunmuştur (Boyacıoğlu, Sümer, 2011). Dolayısıyla duygularını bastırmayı ve göstermemeyi öğrenen çocuk, bunları yansıtacak ya da kontrol etmesini zorlaştıracak yakın ilişkilerden kaçınır, destek aramaktan çekinerek genel anlamda bir kaçınma davranışı geliştirir.

Stresle baş etmede yakınlık ve destek aramaktan çekinen kayıgılı- kaçınan bağlanan çocuklar kendilerine kompulsif (zorlantılı) düzeyde yüksek güven geliştirerek savunma ya da korunma stratejilerini güçlendirmek için çaba gösterirler. Bu nedenle kaçınan kişiler tehdit altında ya da stres halindeyken duygularını ortaya çıkarabilecek aktivasyonu engellemeye (deactivating) yönelik bir davranış stratejisi geliştirirler. Bu strateji, zamanla bağlanma sistemini harekete geçirecek davranışlardan kaçınma, başkalarının yakınlık ve destek ihtiyaçlarına duyarsızlık geliştirme gibi davranışları ortaya çıkarır. Kaçınma temelindeki “deaktivasyon”, aşırı bastırma ve engelleme neticesi kişide somatizasyonlar geliştirme, alkol yatkınlığı ve kompulsif davranış riskini artırır (Mikulincer ve Shaver, 2007). En ağır vakalar, tekrarlanan reddetmelerin sonucunda ortaya çıkar. Eğer bu bağlanma şekli devamlılık

gösterirse klinik bulgular bu bağlanma şeklinin zorlanımlı özyeterlilikten sürekli suç işlemeye kadar çeşitli kişilik bozukluklarına yol açtığını göstermektedir (Bowlby,1998).

Kaygılı kaçınmalı olarak sınıflandırılan 6 yaşındaki çocuklar sessizce annesini bir mesafede tutma eğilimindedirler. Verdikleri bu tür selamlar resmi ve kısadır. Konuşma konuları kişisel olmayan konulardır. Çocuk oyuncakları ile veya başka bir etkinlikte meşgul olur ve annesinin girişimlerini yok sayar veya o girişimlere karşı saygısızdır (Bowlby,1998).

2.2.2.2. Kaygılı Kararsız Bağlanma

Bu bağlanma şeklinde çocuk başvurduğunda annesinin ulaşılabilir veya cevap verir veya yardım eder durumda olup olmayacağı konusunda kuşkuludur. Bu belirsizlikten dolayı her zaman ayrılık kaygısına yatkındır. Sıkıca sarılıp bırakmamaya meyillidir ve dünyayı keşfetme konusunda kaygılıdır. Çatışmanın belirgin olduğu bu bağlanma şeklinde bazı durumlarda ulaşılabilir ve yardım eder durumda olan fakat diğer durumlarda ise böyle olmayan bir anne söz konusudur. Ayrıca bu bağlanma şekli ayrılık ve bir kontrol aracı olarak kullanılan terk etme tehditleri ile (klinik bulguların gösterdiği şekilde) de açıklanır (Bowlby,1998).

Kaygılı bağlanan ve güvenli bağlanmanın yoksunluğunu yaşayan çocuk, çözümsüz bir döngüye kapılabilir, kendini kızgın hisseder ve hazırlıklı olmadığı ayrılıktan dolayı bağlanma figürüne saldırmak isteyebilir. Ancak, misilleme korkusuyla da cesaret edemez ya da bağlanma figürünü uzağa itemez. Böylelikle endişe ve öfke duygularını bastırmak zorunda kalır, güvensizlik algısı yükselir, ilgisizlik beklentisi artar. Duygusal ifadede yetersizlik gelişir. Özsaygısında azalma ile, yakın ilişkilerinde korkunç sorunlar oluşabilir (Tüzün, Sayar, 2006).

Son yıllarda, araştırmacılar, Ainsworth'un orijinal sınıflandırmasına uymayan ve kaçınmacı, kararsız davranışların bir karışımı olarak (anne yokken onu arayan ancak anne yanındayken de ondan kaçınan) (disorganized attachment) dağınık/yönü belirsiz bağlanma olarak adlandırdıkları bir bağlanma örüntüsü daha tanımlamışlardır. Araştırmalar, bu örüntünün, sıklıkla bebeklik döneminde, ihmal ya da istismarla ilişkili olarak hem duyarsız hem tutarsız özelliklere sahip, depresyon belirtisi gösteren temel bakıcı ile geliştiğini desteklemiştir (Brown ve Wright, 2001; Hazan ve Shaver, 1994). Fonagy'nin düzensiz bağlanma yaşamış çocuklarla ilgili yaptığı bir çalışma, bu tür çocukların tutarsız ve bütünlüksüz davranış stratejilerinin olduğunu göstermiştir. Güvenli bağlanmış çocukların %12'sine karşılık 18 aylık "düzensiz" çocukların %71'nin saldırgan okul öncesi çocuklar olduğu görülmüştür. Bu bağlanma biçimini yaşamış çocukların ve geçimsiz tutumları olan anne-babaların çocuklarının, saldırgan davranışlı %99 dilimde yer aldıkları görülmüştür (Masterson, 2008).

Bebeklikte biçimlenen bağlanma örüntüleri yaşam boyunca değişmez nitelikte değildir. Bilişler ve davranışlar değiştirilebildiğine göre bağlanmayı harekete geçiren yapıda da esneklik olabilir (Soysal ve ark., 2005). Ancak her ne kadar bu esneklik söz konusu ise de bağlanma güvenli veya güvensiz olarak bir kez biçimlendikten sonra çok az değişiklik göstermektedir. Bowlby'nin çalışmalarından başlamak üzere, güvensiz bağlanma biçimi daha sonraki dönemlerde yaşanan ilişkilerde de güvensizlik ve duygusal güçlüklerle yol açabileceği gibi, aynı zamanda çeşitli psikopatolojilerin de belirleyicisi olarak düşünölmektedir (Uytun, Öztop, Eşel 2013). Yani bağlanma davranışı, hayat boyu kişisel ve sosyal yaşamı, profesyonel ilişkileri, stres kontrolünü, fiziksel ve psikolojik sağlığı ve hatta bilişsel gelişimi etkilemektedir (Rees, 2005).

2.2.3.Çocukluk ve Ergenlik Döneminde Bağlanma

Bowlby'e göre bağlanma bebeklik bitiminde sona ermemekte, güvenli bağlanma erken çocukluk boyunca sürmekte, bebeklik döneminde, çocuklukta, ergenlikte ve erişkinlikte farklı güven temelli bağlanma davranışları gözlenmektedir (Alanter, Maner, 2008). Bebeklik döneminde kurulan bağlanmanın güvenliği büyük oranda bağlanılan kişinin sağladığı korumaya dayalı bakımla özdeşir. Fakat çocukluğun orta dönemlerinde, çocuk anne-babalarına fiziksel bakımdan çok psikolojik destek için gereksinim duymaktadır. Bu dönemde çocuk için anne-babaları ile önemli konularda ne rahatlıkla iletişim kurabildiği, onlar tarafından ne derece anlaşıldığını düşündüğü ve evde onlarla kurduğu psikolojik yakınlık önem taşımaktadır (Thompson, 2006). Araştırmalar, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinden farklı olarak anne-babaların orta çocukluk döneminde hala birincil bağlanma figürü olma işlevini sürdürdüğüne işaret etmektedir. Ancak bağlanmanın önemi ve etkisi çok fazla değişmemekle birlikte, bağlanma davranışlarının sıklığı ve derinliği orta çocukluk dönemine doğru azalmaktadır. Bağlanma araştırmaları orta çocukluk (8-12) döneminde, artan öneminden dolayı genellikle akran ve arkadaşlık ilişkilerine yoğunlaşmıştır. Bu dönem özellikle okula uyum, yeni okula başlama ve akademik başarı değerlendirmeleri bakımından da önemli bir geçiş dönemi olup, güvenli bağlanmanın bu dönemde okula uyum ve okul değiştirme gibi geçiş sorunlarını başarıyla atlatma bakımından da önemli olduğu bulunmuştur (Sümer Şendağ, 2009).

Ergen ve erişkin yaşamında ise, bağlanma davranışının kapsamı genellikle aileden çok aile dışından kişilere ayrıca gruplara ve topluluklara yönelmektedir (Mitchell, Margaret, 2012). Elbette ki bağlanma davranışı ergenlerde ve yetişkinlerde yaşamlarının ilk yıllarında olduğundan daha az yoğun olup, daha az çaba gerektirse de bir insan kaygılı ve sıkıntılı olduğu zaman sevgi ve ilgi için olan acil isteği yeterince doğaldır. (Bowlby, 1998).Bu

nedenledir ki sonraki dönemdeki bağlanma davranışı çocukluktaki bağlanma davranışının açık devamı olup, ileri yaşamda bağlanma davranışını “gerileyici” kavramı ile adlandırmak insan yaşamında beşikten mezara oynadığı hayati rolü gerçekten görmezlikten gelmek olur (Mitchell, Margaret, 2012).

Chicago’da Grinker tarafından öncülük edilen (1962) ve Offer tarafından devam ettirilen (1969) çalışma dahil birçok çalışma kanıtlamaktadır ki, sağlıklı ve kendine güvenen ergenler ve genç yetişkinler, hem annenin hem babanın çocuklarına bolca zaman ayırabildiği ve ilgi gösterdiği, istikrarlı evlerde yetiştirilmişlerdir (Bowlby, 1998).

Güngör (2000)’ün, anne-babalık tarzlarının bağlanma stilleri ve zihinsel modellerinin kuşaklararası aktarımındaki rolü üzerine yapılan çalışmasında, ergenlik döneminde de anne-babayla ilişkilerin ve anne-babalık tarzının bireyin bağlanma davranışlarında etkili olduğunu kanıtlamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, annelerin kaçınma düzeylerinin kabul/ilgi içeren ana-babalık boyutuyla, kaygı düzeylerinin de sıkı denetim boyutuyla, ergenlerde kaçınmacı bağlanmayı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, babaların çocuk yetiştirmede aşırı derecede denetim yolunu seçmelerinin ergenlerin hem bağlanma kaygısını hem de kaçınma davranışlarını arttırdığı bulunmuştur. Çalışmada, güvenli bağlanan ergenlerin, güvensiz bağlananlara oranla; benlik değerlendirmeleri, psikolojik belirtiler, problem davranışlar ve akademik başarı açısından en avantajlı grubu oluşturduğu bulunmuştur.

Güvenli bağlanma geliştirmiş olan çocuk ve ergenler, kolaylıkla ilişki kurup, ilişkilerinde daha az agresyon (saldırganlık) gösterirler ve stresle baş etmede daha başarılıdır (Uytun, Öztop, Eşel, 2013). Güvensiz bağlanma geliştiren ergenler ise, bu dönemde aile ilişkilerinde sorunlar yaşamaya başlarlar. Çünkü çoğu zaman bu ergenler, anne-babaları tarafından bireyselliklerinin alındığına dair bir düşünce geliştirirler. Bireyselliğine yönelik

tehdit olarak algıladığı için anne-babasıyla çatışma içerisine girer ve anne-baba da çatışmalardan dolayı ergene yönelik bezginliğini dile getirir (Keskin, Çam, 2009).

2.3. Ayrılma Bireyleşme Kuramı

Ayrılık, iki öznenin diğerinin varlığı olmaksızın ve kendinden bir parçasının ayrıldığını hissetmeksizin birbirlerini terk etmelerini sağlayan ruhsal bir çalışmadır. Ötekinin yoksunluğunda öznenin çökmemesi için yeteri kadar yapılanmış olmayı gerektiren ayrılık, var olma duygusunu yaratır ve özneye, nesne ile olan ilişkisinden beslenme imkanı sunar. Ancak özne, bireyselleşme seviyesine ulaşamamışsa, bağımlılık seviyesinde dışsal nesnelere olmaksızın var olma duygusunu hissedemiyorsa, bu durumda özne için ayrılık hem ruhsal ve hem fiziksel bütünlüğüne bir darbe olarak algılanır (Marty, 2013).

Temel olarak insanın erken gelişim dönemi ile ilgilenmiş psikanalitik kurama göre yaşamın başlangıcı, anneye yoğun bir bağımlılık dönemidir. Bu noktada gelişim, bireyselleşmeye yani bağımlı halden bağımsız hale yol almanın eksenidir. Mahler'in 'bireyleşme-ayrılma' ve nesne sürekliliği', Klein'in 'depresif pozisyon', Winnicott'un 'bağımsızlığa doğru', Ericson'un 'ego kimliği' kavramları, bu yol alışıta gelişmişliğe ulaşmanın kilometre taşlarıdır (Kohut, 2004). Bir psikanalist olan Margaret Mahler, bireyselleşme ve ayrılaşmayı birbirine bağlayarak ilginç bir ilerleme kaydetmiştir (Marty, 2013). Başlangıcını normal otizm evresi olarak adlandırdığı, bireyleşme ve kişisel özerkliğin edinilmesi ile sonlandırdığı gelişimsel dönemi inceleyerek (Yüncü ve ark, 2009), çocuğun bakım verenle kurduğu sembiyotik (ortak yaşamsal) bir ilişkiden ayrışması gerektiğini kuramlaştırmış (Masterson, 2008), insanın ruhsal gelişimin önemli dönemlerinden olan ayrılma bireyleşme dönemini tanımlamıştır. Bireyin psikolojik doğumuna, yani özellikle bebeğin kendi bedeninin deneyimleri ve deneyimlediği dünyanın başlıca temsilcisi olan temel sevgi nesnesi açısından bir gerçeklik dünyasından ayrı ve onunla ilişkili olma duygusunun

kurulması sürecine ayrılma bireyleşme süreci adı verilir (Mahler ve ark. 1975). Mahler, “yenidoğanın dış dünyaya göre ayarlanmadan doğduğu”, yani “insan yavrusunun biyolojik doğumu ile bireyin psikolojik doğumunun çakışmadığı” varsayımını temel alarak (Taşkın, Yüksel, Özmen, 2009), dramatik, gözlemlenebilir ve sınırları kesin olarak belirlenmiş biyolojik doğum ile (Erten, 2003), daha geç gerçekleşen psikolojik doğumu ayırır ve bunu ayrılma bireyleşme süreci olarak adlandırır (Quinodoz, 2016). Mahler’in psikolojik doğumun fiziksel doğumdan aylarca sonra ve aşamalarla gerçekleştiğini öne sürmesinin anlamı, yaşamın erken döneminde temel meşguliyeti bebeğine bakmak olan birisinin işlevsel bir anne olmadığına bebeğin hem yaşamını sürdürebilmesinin hem de ruhsallığının gelişmesinin söz konusu olamayacağıdır (Demir, 2013).

Normal çocuk gelişimi ve psikopatolojik süreçlerin anlaşılması için oldukça yararlı bir model olan Mahler'in gelişim kuramı, yaşamın ilk otuz altı ayı (ilk üç yıl) ile ilgili dönemsel tanımlamalarda bulunmaktadır. İlk otuz altı ay, insan yavrusunun insanlaşma ve Oidipus kompleksinde, yetişkinlerin medeniyeti ile nihai ve karakterine şekil verecek hesaplaşmasına yol alma sürecinde, ana kaideyi oluşturan bir giriştir. Mahler, kuramını oluştururken sadece yetişkin hastaların analizlerindeki bulgulardan yararlanmamış, çocuk analizlerinden ve daha önemlisi, psikanalitik yayınlarda o güne kadar pek rastlanmayan çocuk gözlem ve çalışmalarından elde edilenler de kuramın hammaddesi olmuştur (Erten 2003).

Mahler, gelişim sürecinde çocuğun, isteklerine yönelik farkındalığıyla birlikte, ilk üç yıl içinde ilk bireysellik duygusunun oluştuğunu; bağımlı bir bebek halinden kendine yeterli oyun çocuğuna dönüşme sırasında bireyselliğini kazanma çabasını da ilk kez ortaya koyduğunu belirtmiştir (Atak, 2011). Birinci bireyselleşme süreci olarak adlandırdığı ilk 26 ayda, içsel nesne tasarımlarının oluşmasına neden olan erken dönem bakımın kalitesi ve bebek üzerindeki etkileri üzerinde durmuştur (Yüncü ve ark, 2009). Özellikle yaşamın ilk

yılında olmak üzere bu erken dönemde anne ve bebek arasındaki etkileşimler ruhsallığın biçimlenmesinde, kişinin kendine özgü iç dünyasının oluşmasında büyük öneme sahiptir (Demir, 2013). İlk aylarda iyi bir annenin işlevi, varlığın sürekliliğini oluşturması ve bunu koruyabilmesi için bebeğe yardım etmektir. Bunun için annenin empati yeteneğinin bebeğin biyolojik ritmine uygun muamele edebilmesi adına önemi büyüktür (Masterson, 2010). Çocuk için bağımsızlık yönelişi, bağımlı olma isteği kadar birincildir ve güçlüdür; gerileme ve “yeniden enerji toplama ihtiyacı” duyacak olurlarsa annelerinin orada bulunacağından emin olan çocuklar doğal olarak ayrılma çabasında bulunabileceklerdir (McWilliams, 2014). Bu bağlamda Mahler ayrılma bireyleşmeyi, bebeğin anneyle olan iç içe olan bağından dışarı çıkma ve kendisini ayrı, bireyselleştirici ama bir önceki süreçle de bütünleştirici bir döneme girmesi olarak vurgulamış (İkiz, 2013), annenin bebeğine sunduğu aylarca süren önemli katkılarından, başta bir bütün olan sembiyotik içiçeliğin geride bırakılarak ayrılma ve ayrışmaya doğru evrildiğini belirtmiştir (Mitchell, Margaret, 2012).

Çocuğun kendi ego becerileri olgunlaşıp gelişerek anneden psikolojik ayrımlaşması olası hale gelmeye başlamasıyla birlikte yavaş yavaş ayrı bir kendilikten bahsedilir. Ayrılma-bireyleşme sürecinde çocukta özel ve güvenilir bir bireysel kendilik duygusu, yaşamın ilk on sekiz ayında ancak yavaş yavaş hiçbir bağımsız kendilik duygusunun olmadığı, Mahler tarafından kavramsallaştırıldığı gibi anne ile yaygın, sembiyotik iç içe geçmişliğin bulunduğu daha önceki bir var oluş evresinden doğar (Mitchell, Margaret, 2012). Gerçek, sağlıklı kendilik; ikili ortak yaşamsal anne-çocuk ilişkisinden ortaya çıkar ve ayrılma bireyleşme aşamalarından geçerek, ayrı, bütün ve bağımsız hale gelir (Masterson, 2010). Winnicot’a göre çocuğun başlangıçta bütünleşmemiş, zamanda ve mekânda dağınık yaşadığı deneyimleri kendiliğin çekirdeğini oluşturur. Çocuğun ihtiyaçlarına eşduyumlu yanıt veren anne ile kurulan ilişkide bütünleşmiş bir kendilik gelişecektir (Onar, 2006). Bütünleşmiş kendilik kişinin gerçeklik içindeki, fiziksel ve zihinsel organizasyonunu da içeren bütün kişiliği; kendi

dışındaki diğer kişi ve nesnelere farklılığını ortaya koyan bizzat şahsiyettir (Masterson, 2010). Ancak Kendilik öncelikli olarak, güvenli bağlanma ve sağlıklı bir ayrılma süreci sağlayan bir ilişki ile doğar. Sağlıklı bir ayrılmanın ön koşulu ise öncelikle sağlıklı bağlanmadır. Çünkü patolojik boyutta güvensiz bir bağlanma deneyimi, ayrılma için gerekli olan “güvenli temeli” sağlaması mümkün değildir. Dolayısıyla gerçek kendiliğin gelişmesi de öncelikle güvenli bir bağlanma ve sonrasındaki güvenli ayrılma deneyiminin başarılması ile desteklenir (Masterson, 2008). Lyons-Ruth (1991) makalesinde, kapsamlı bir yenidoğan araştırmalarını gözden geçirerek ve sağlıklı bir ayrılık için önce güvenle bağlanmak gerektiğini ortaya koymuştur. Doctors (1999) da buna –Mahler'in ayrılma bireyleşme kavramına karşılık– "bağlanma-bireyleşme" (attachment-individuation) adını verir. Doctors'a göre, güvenli bağlanma olmadan ayrılık olamaz (Mahler ve ark. 1975).

Kendiliğin gelişimi ve çok güçlü bir ego yapısının yaratılması adına çocuğun anneden ayrılabilmesinin, kendilik ve maternal nesnenin içsel bir imgesine sahip olmasının önemi anlaşılmaktadır. Bu yüzden de gelişim sürecinde belli bir evrede annenin ulaşılabilir olmayı sürdürebilmek için çabalaması çok değerlidir. Yaşamın ilk üç yılı içinde ortaya çıkmaya başlayan gerçek, sağlıklı kendiliğin kendine özgü özelliklerinin anne-babalar tarafından (özellikle anne tarafından) teşvik edilmesi ve desteklenmesi, onun gelişimi, bütünleşmesi ve işlevlerini üstlenmesi için hayati önem taşımaktadır. Anne-baba işlevlerindeki başarı, kendiliğin gelişiminin başarısına etki eder (Masterson, 2010). Anne bebeğin istek ve ihtiyaçlarına rezonans sağladığında, bebeğin istek ve ihtiyaçları, bedensel işlevleri ve dürtüleriyle uyumlu hale gelir. Bu durum kendilik duyumunun gelişiminin temelini oluşturur.

Bebeğin gelişimi açısından belli bir aşamada terkedilmesi gereken tümgüçlülük, kendilik duyumunun oluşmasına katkı sağlar. Bebeğe tümgüçlülük hissini oluşturması yanılısama deneyiminin vazgeçilmez bir parçasıdır (Tükel,2015). Anne ile ilişkisinde

ihtiyaçlarının eş duyum ile karşılanması çocuğun tümgüçlülük yanılması yaşamasına sebebiyet verecektir. Böylelikle çocuk annesini kendisinin bir uzantısı gibi görecektir, karşılanan bütün ihtiyaçlarının kaynağının kendisi olduğu yanılması yaşayacaktır. Normal bir gelişim için bu tümgüçlülük yanılmasının kırılması bir koşuldur. Ve bu kırılmanın gerçekleşmesi annenin döneme uyumlu yetersizlikleriyle olasıdır. İhtiyaçlarını karşılayanın kendi olmadığını, kendi dışında dış bir dünya olduğunun farkına varan çocuk tümgüçlülükten gerçeklik ilkesine geçer. Bu dış dünyanın da zorlukları, zorunlulukları ve gereklilikleri vardır. Ancak annenin eşduyumsuz ve sert engellemesi karşısında bu çocuğun tümgüçlülük yanılması erken bir şekilde kırılırsa patolojik sonuçlara yol açacaktır (Onar, 2006).

Yanılsamalardaki kusurlar çocuğun kendilik yaşantı kapasitesi ve bütünlenmesini bozar ve ketler, bireyselleşme sürecini olumsuz etkiler. Annenin uygun empatik yanıtının olmadığı durumda, temel olarak kendiliğin var olmamasıyla uyumlu bir biçimde sahte kendilik gelişir. Sahte kendilik temel olarak bağlantısızlığın bir savunmasıdır (Tükel, 2015). Böyle durumlarda karşı karşıya kalan çocukta gelişen Winnicott'un dediği "sahte bir kendilik" duygusu çocuk için kendisinin başkalarınca nasıl kabul edilebilir olduğunu öğrendiği bir kimlik olacaktır (McWilliams,2014). Sahte kendiliğin yapılandırılması durumunda benlik kendi spontan ve hakiki gereksinimleri tarafından yönlendirilmek yerine annenin ve yaşamın ileri evrelerinde benlik açısından önem taşıyacak kişilerin ondan istekleri tarafından yönlendirilecektir (Onar, 2006). Çocukları anlama çabalarıyla dolu oldukça seçkin bir kariyeri olan Furman'a göre ayrılma bireyselleşme süreci annenin çocuğunun büyümesine ilişkin yaşadığı acı, çocuğa yapışarak tutunup suçluluk duyguları aşılmasına ("Sensiz çok yalnız kalacağım") veya karşı-fobik şekilde kendisinden uzaklaştırmasına ("Niye kendi kendine oynamıyorsun?) yol açacak dereceye vardığında depresif dinamiklerle sonuçlanır; ilk durumdaki çocuklar normal nitelikteki saldırgan ve bağımsız olma isteklerinin başkalarını incitici olduğu duygusunu yaşarlar; ikinci durumdaki çocuklar da doğal bağımlılık

yönelişlerinden nefret etmeyi öğrenirler. Her iki durumda da kendiliğın önemli bir bölümü kötü olarak deneyimlenir. (Mcwilliams,2014).

2.3.1. Ayrılma Bireleşme Sürecinde Babanın Rolü

Ayrılma bireleşme sürecinde babanın rolü de ele alınmıştır. Winnicot annenin yeterince iyi anne olabilme şartında babanın rolüne vurgu yaparak babanın hem anneyi hem çocuğu kapsayan olması gerektiğini ve bebeğın hayatta kalabilmesini sağlayan ilgi ve sevgiyi annenin sunabilmesi için babanın varlığına ve desteğine ihtiyacı olduğuna değinir (Akt. Okray, 2015). John Bowlby, çocuğun güvenli bağlanmasını sağlayan bağlanma figürü olan anne ile çocuk ilişkisinde babanın geliştirici, koruyucu olduğundan, ileriki aşamada ise kendi ilişkisini oluşturabilmesi ve çocuğun sağlıklı bir ayrılmayı gerçekleştirebilmesinde destek rolü ile araya girdiğinden bahsetmiştir (Trowell,2002). Ego psikolojisi yazarlarına göre babanın birincil rolünün çocuğa anne ile ortak yaşamsal ilişkisinin dışında bir bağlantı sunması açısından çok önem arz ettiği, böylece çocuğun özerkliğe doğru hareketini ve dış dünya ile ilgilenişini desteklediği yönündedir (Mitchell, Margaret, 2012).

Erkek çocuk için baba bir özdeşleşme nesnesidir. Freud, erkek çocuğun babayı taklit edilecek bir model olarak gördüğünü, kendisine bir ideal olarak aldığını belirtir (Parman, 2014). Erkek ergenin bir babaya gereksinimi vardır. İdeal olanı iyi bir ilişki olmakla birlikte, kötü de olsa hiç ilişki olmamasından daha iyidir. Blos'un terimini biraz değiştirirsek erkek ergen "baba açlığı" içindedir. Dürtüsel uyanış ile enestüel nesnesi olan anneye doğru itilen erkek ergen için baba, varlığı ile onu bu tehlikeden kurtaracak kişi rolündedir. Ergenin babaya boyun eğmesi yani olumsuz Oedipus, ergen açısından babanın benlik ideali olarak içselleştirilmesini sağlaması anlamına gelir. Böylece baba ergeni anneye yapışmaktan kurtarır ve kapsayıcı rolünü alır (Parman, 2017). Greenson (1968) anne ile yaşamış olduğu aynılıktan kurduğu özdeşimini iptal etmesi gereken oğlan çocuğun, erkek toplumsal kimliğini kurma

evresinde yaşadığı özel çatışmayı araştırmış, oğlan çocuğun babayla aralarında kurduğu oldukça önemli özdeşiminin gerçekleşmesinde çocuğun bu söz konusu özdeşim için somut güdüler yaşantılaması, babanın oğlanla ilgilenmesi ve ona çekici gelmesinin yanında aynı zamanda annenin de babaya değer veriyor olması gibi yaşantıların da arttırıcı etkisi olduğunu düşünmüştür (Mitchell, Margaret, 2012). Nitekim babalık ancak bir başkasının, annenin söylemi dolayımıyla gerçekleşebilir. Baba biyolojik olarak baba olduğunu kanıtlaya bile tanınmak için biyolojik ve toplumsal arasındaki aracının yani annenin itirafına ihtiyacı vardır (Parman, 2014).

Anlaşılmaktadır ki çocuğun içsel sınırlarının bulanıklaşıp anne tarafından boğulmasını önleyecek olan babadır ancak çocuk-anne ikilisinin çocuk-anne-baba üçlüsüne çevrilmesinin rolünü uygun biçimde yerine getirecek olan bir babanın yokluğu halinde ise annenin (psikanalitik anlamda nesnenin) çocuğu yutmasına, çocuğun üzerine çökmesine zemin hazırlanmış olur. Ayrıca bir babanın varlığından bahsedilse dahi, bu baba çocuğa ve/veya anneye karşı şiddet uygulamaktaysa babanın bu beklenen işlevi yerine getirmesi mümkün olamaz (Demir, 2013).

2.3.2. Ayrılma Bireyleşme Evreleri

Fiziksel ve bilişsel olgunlaşma, psikolojik evrim ve bakıcının çocuğun gelişen kendiliği üzerindeki işlevi arasında karmaşık bir etkileşim olduğunu gören Mahler, araştırması ile aşırı gerilimli bir süreç olarak ifade ettiği her biri psikolojik kendiliğin ortaya çıkışı için çok önemli olan ayrışma-bireyleşmeyi ve alt evrelerini tanımlama fırsatı vermiştir (Masterson, 2008). Mahler'in bu evreler üzerine yaptığı çalışmaları nihai kişilik yapısıyla ilgili süreçleri kavramsallaştırmaya yönelik ileri bir adım olmuştur (McWilliams, 2014).

Mahler bu gelişim sürecini;

1. Otistik (1.ay),

2. Sembiyotik (ortak yaşam) (2-5.ay) ve
3. Ayrılma/Bireyleşme (5-36.ay) olmak üzere üç evreye ayırmıştır (Vahip 1993).

Ayrılma ve bireyleşme olarak belirlediği (5-36. Ay) evreyi de her birinin kendi başlangıcı, normal sonuçlanması ve riskleri olan belirlenebilir dört alt evreye bölmüştür (Mitchell, Margaret, 2012).

Ayrılma Bireyleşme evresinin (5-36) alt evreleri;

- Farklılaşma-Ayrımlaşma(5-9.ay),
- Alıştırma(9-15.ay),
- Yeniden yaklaşma (15-24.ay) ve
- Libidinal Nesne Sürekliliği (24-36.ay) olarak isimlendirmiştir (Vahip 1993).

Gelişim süreçlerinden Normal Otizm ve Normal Ortakyaşam, ayrılma-bireyleşme evresinin gerekli öncülleridir. Bu iki evre, ayrılma bireyleşme evresi kadar Mahler tarafından yeterli derecede doğrudan gözlemlenmiş değildir. Bebek Otistik evrede homeostasis'i sağlarken, sembiyotik evrede, net olmasa da olsa, dışarıda var olan ötekinin ihtiyaç nesnesi oluşundan hareketle, ona yatırım yapmaya başlar. Takip eden ayrılma-bireyleşme evresi ise öteki ve kendilik ayrımının anlaşılma derecesinin arttığı, dış dünyanın gerçeklik duygusunun yerleşmeye başladığı alt evreleri içermektedir (Erten,2003).

Ayrılma-bireyleşme süreci tüm ruh içi süreçler gibidir, hep etkin kalır, yaşam boyu yankısını sürdürür. Yaşamın sonraki evrelerinde öncekilerin yeni türevlerinin hâlâ aktif olduğu görülür. Ama bu sürecin en önemli psikolojik başarıları, aşağı yukarı 4 ile 5. ayda başlayıp 30 ile 36. ayda sona eren, üçüncü evre olan ayrılma-bireyleşme evresi olarak adlandırılan dönemde gerçekleşir (Mahler ve ark. 1975).

Ayrılma Bireyleşme evresinin ilk alt evresi olan Farklılaşma evresi (5.-9. ay) ile bebek artık daha dışa yönelmiş, yönelim noktası olarak dönüp anneyi denetleyen bakışlarındaki

düzenli değişiklikler ile kendini belli eder. Dokuzuncu ay civarında farklılaşma alt evresinin sona ermesinin ardından 2. alt evre olan Alıştırma (9.-15.ay) evresinde ise artık yapabilirlikleri artan çocuk yeni becerileriyle coşmuş, tümgüçlülük algısıyla dolu olarak kendini dünyaya fırlatır. Anneden gerçekten uzaklaşmasına karşın, kendisini ruhsal olarak hala anne ile bir, onun farkına varılan tüm güçlülüğünü paylaşıyor olarak yaşantılar (Mitchell, Margaret, 2012).

Bebeğin gelişim süreçlerinden ayrılma bireyleşme evresinin 15. ve 24. ayları arasında yaşanan “yeniden yakınlaşma” olarak adlandırılan 3. alt evresi oldukça önemlidir (Masterson, 2010). Mahler'e göre, "yeniden yakınlaşma" krizi, çocuğun ayrılma bireyleşme sürecindeki en önemli kriz noktasıdır. İnsanın bireyleşmesi ve bu bireyleşmenin içindeki tutarlılığı, bütünlüğü, devamlılığı, esnekliği ve sağlamlığı bu krizinden başarı ile çıkmasına bağlıdır (Mahler ve ark. 1975). Bu alt evre çocuklarda yaklaşık 2 yaş civarında görünür. Yeniden yakınlaşma dönemine varmış bir çocuk, belli bir düzeyde özerklik kazanmakla birlikte yine de annesinin yakınında bulunduğu ve güçlü bir figür olarak var olduğuna dair güven ihtiyacı duyar. Çocuk annesinin yardımını reddetmeyle “Kendim yapabilirim!”, ağlayarak annesine geri koşma arasında gidip gelmeye başlamıştır (McWilliams,2014).

Mahler'e göre çocuk vurgulanan yeniden yakınlaşma alt evresinde çok önemli bir ruhsal dengesizlik yaşar. Bebek artık psikolojik gelişimi, fiziksel olgunlaşmayı yakalar, bu hareket edebilirlik de anne ile ortak yaşamsal birlikte psişik bir ayrılığa ilişkin sıkıntı verici farkındalığı getirir. Önceleri eylemlerinde korkusuz olan çocuk yeni yürümeye başladığı an kararsız davranabilir. Annenin görüş alanı içinde kalarak eylem ve göz teması sayesinde bu yeni ayrı olma deneyimini ayarlayabilsin. Aslında burada çocuk için ilerlemeci bir gereksinimin anne tarafından gerilemeci olarak yanlış algılanması ve sabırsızlık ya da hazırda bulunmamazlık ile karşılık vermesi halinde bağımsız bir fail olarak işlev görebilmesi için

gerekli psikik kapasiteye henüz sahip olmayan bu çocukta kaygılı bir terk edilme korkusunu başlatması riskini doğurur. Mahler bir temel “duygudurum yatkınlığı”nın bu noktada inşa olabileceğini belirtmiştir (Mitchell, Margaret, 2012). Bu dönemde annenin geri çekilmemesi ya da annenin, ‘çocuğun’ ambivalansına sert bir tepki ile karşılık vermemesi gereklidir. Annenin davranışlarında tutarlılığı önemli olup, çocuk anneye duygusal olarak ulaşabilmelidir. Ayrıca annenin, çocuğu bağımsız olma yönünde hafif zorlamalarıyla çocuğun kendine olan aşırı sevgisi ve büyüsel güçlerine olan gerçek dışı inancının yerine, yeni gelişen bireysel özerkliğine olan inancı desteklenmiş olur.

Krizin çözülüp çözülmemesi yaşamın daha sonraki evrelerinde birçok bakımdan belirleyici olmaktadır. Bunlardan birisi nesne sürekliliğidir (Vahip 1993). Bu evrede annenin yardımıyla çocuğun düşünce süreci ve gerçeği değerlendirme yetisi yavaş yavaş gelişir. Annenin ayrılma ve bireyleşmeyi destekleyici tutumu ve çocuğun kriz evresindeki ambivalansına katlanabilmesiyle duygusal olarak nesne sürekliliğinin yoluna girilmiş olur (Özbaran 2004). Nesne sürekliliği" olgusunun gelişiminin sağlıklı olarak yaşanması durumunda, çocuk, nesnesi (annesi, babası, ya da ilk bakıcısı) ile ilgili "iyi" ve "kötü" özellikleri bir potada eritip, ortak bir temsile ulaşabilmiştir. Bir önceki alt dönemde tanımlandığı şekliyle yoğun gereksinim duyulan ve gölge gibi izlenen "iyi anne" ile yakınlaşınca "yutan" ve özerkliği engelleyen "kötü anne", –çocuğun "yeniden yakınlaşma krizi"ni aşması sayesinde– bir ve yekpare annenin hammaddesi olmuşlardır. "Bu anne" iyisi ve kötüsü ile çocuğun bir ve tek annesidir (Erten, 2003). İyi ve kötü duygular bir araya geldikleri için, sevme ya da nefretin tekil yoğunluğu da hafifler (Mitchell, Margaret 2012). Böylece bebeğin, nesne imgelerini bütünleştirerek, hem doygunluk hem de engellenme halinde yanındaki kişinin, varlığı bazen iyi bazen de kötü olarak yaşanan kişinin aynı anne olduğu gerçeğini değerlendirebilecek olgunluğa ulaşması beklenir (McWilliams, 2014). Kendilik ve nesne sürekliliği ile birlikte daha üst düzeydeki bütünleşme sayesinde çocuk

yeniden yaklaşma krizine özgü çaresizlik ve yalnızlık tehditlerinden kurtulmuş olur. Kural olarak çocuk bu aşamada regresif simbiyotik yutulma tehlikesine karşı savaşmak zorunda değildir. İçsel ve dışsal olarak sevgi nesneleriyle yakın bir ilişki kurabilmiş, aynı zamanda özerklik kazanarak birey olmaya başlamıştır (Vahip 1993).

Yeniden yaklaşma krizinin çözülmesi, gerçekçi özsaygının ve kendilik duygusunda sürekliliğin onaylanması ve gelişmesi bakımından önemlidir. Ancak koşullar oluşmadığında ise beklenenin aksine genellikle kendilik tasarımının (self representation) yetersizliğine, özellikle kendilik sınırlarının ayrılaşmasındaki yetersizliğe bağlı olarak çocuk yaşayabilen ayrı bir varlık olarak kimliğinin ne olduğu konusunda belirsizliğe düşebilir. Krizin çözülememesi özsaygıda da azalmaya yol açar. Yeniden yaklaşma krizi, yoğun ambivalansa ve nesne dünyasının "iyi" ve "kötü" olarak bölünmesine yol açabilir. Ayrıca yeniden yaklaşma alt evresi bir saplanma noktası haline gelirse ileride gelişmesi beklenen Oedipus karmaşasına ve çözümüne engel olabilir (Vahip, 1993).

Çocuğun ambivalansı ve regresif eğilimleri özellikle anne ile kurulan ilişkiye bağlıdır. Babanın varlığı ise güçlü ve anneden ayrı olarak yardım eden bir yandaş gibi algılanır. Baba varlığı ile anne çocuk ilişkisindeki ambivalansı yumuşatır ve özerk gelişimi teşvik ederek çocuğun regresif eğilimlerine karşı savaşmasını sağlar. Ayrıca baba burada önemli bir kişi olarak çocuk için bir özdeşim için kaynağıdır. McDevitt ve Mahler'e (1989) göre, anne ile olan ambivalan bağıın çözülmesi ve birey olabilmenin başarılmasında baba ile kurulacak doyurucu bir ilişkinin çok büyük önemi vardır. Eğer yeniden yaklaşma döneminin en önemli sorunlarından olan "ambivalans" ve "bölünme" çözülemezse kendilikteki ve nesnelere ilgili süreklilik duygusu ve psişik yapının gelişimi bozulur, ödipal çatışmaların çözümü güçleşir. Anne ile birleşme ve anne tarafından yutulma tehdidi üçüncü yılın ötesinde hala devam

edebilir (Vahip, 1993). Çatışmayı çözmedeki başarısı, çocuğun yaşam süresince patolojik sonuçlar olmaksızın ne ölçüde yol alacağını belirleyecektir (Gürçay, 2008).

Yeniden yakınlaşma alt evresinin etkileri karakter stili olarak sonraki yaşam evrelerinde görülür. Bu yaşam içinde bireylerin bazen ayrılmaya, ayrı olmaya, özerkliğe, bazen de yakınlığa, bağımlılığa ihtiyaç duymasıyla açıklanabilir. Örneğin bireyin anksiyeteyele başa çıkmadaki benlik işlevleri bu dönemdeki çatışmaları nasıl çözdüğüne bağlıdır (Özbaran, 2004). İleriki yıllarda, evlilik, meslek, cemiyet, yaşam ve ölümle ilişkilerde bu krizin değişik versiyonları, bumerang gibi dönerek tekrar tekrar kişiyi ziyaret eder (Erten, 2003). Örneğin, Masterson sınır durum hastalarının yeniden yaklaşma alt evresine saplanmış kişiler olarak görmüş, bu kişilerin geçmişlerinde anneleri ile kurulan ilişkilerinde anneleri ya en başta ayrılmaya yönelik çabalarında cesaretlerini kırmış, ya da belli bir bağımsızlık kazandıktan sonra gerileme ihtiyacı duyduklarında orada çocuğun yakınında bulunmamışlardır (McWilliams, 2014). Ayrılma bireyleşmenin alt evresi olan yeniden yakınlaşma krizi (15-24. aylar) arasında yaşanıp, sonradan devre dışında kalan bir yapıda olmayıp, ergenlik krizinde bu sınav tekrarlanır. (Erten, 2003).

Ayrılma bireyleşme süreciyle ilgili görevlerin çocuklukta bir çözüme kavuşturulmasının 3 yaş civarında gerçekleştiği anlaşılmaktadır (McWilliams, 2014). Ayrılma bireyleşme aşamaları ilk çocukluk boyunca etkin olsalar da bu çatışma tüm varoluş süresince yeniden uyanır. Yaşamın her yeni dönemi ayrılmış olmanın kaygı verici algısını yeniden gündeme getirir ve kimlik duygusunu sınar (Quinodoz 2016). Çocuğun ayrılma bireyleşmesi sürecinde ikinci kritik evresi bebeksi nesne bağlarının gevşediği, aile bağımlılıklarının değiştiği ergenlik dönemidir (Aslan, güven, 2010).

2.3.3. Ergenlik ve İkinci Ayrılma Bireyleşme

Winnicott (1965) ergenliği tarif ederken “siste bekleyen gemiler” benzetmesini kullanır, belirsiz bir gelecek uğruna geçmişin belirli nesnelere vazgeçmek zorunda olunan ergenlik dönemini yoğun bir sis tabakası içinde kendisini beklemeye almış ve zamanın geçmesini, sisin de dağılmasını bekleyen ve bu süreçten hasar almadan çıkmayı umut eden gemilere benzetir (Pirim, Düşgör, 2012).

Psikanalitik kuramın temsilcilerinden Peter Blos, altmışlı yıllarda Margeret Mahler’in birincil ayrılma ve bireyleşme süreci üzerine yaptığı çalışmalarından yola çıkarak ergenlik döneminde ayrılma bireyleşmeyi tekrar ele almış ve ikinci bireyleşme sürecini tanımlamıştır. Birincil ayrılma bireyleşme ikinci yılın sonunda çocuğun benlik olan ve benlik olmayan arasında temel deneyimi yaşadığı anda; ele alınan ikinci evre ise ergenlikte, daha karmaşık da olsa benzer bir bireyselleşme deneyimi ile yaşanır, bu ikinci evrede kimlik anlamına ulaşılır (Birraux, 2013). Bu noktada ergen için bu ikinci özerkleşme bireyselleşme sürecinde kendi yönünü bulmasını sağlayacak nirengi noktalarını oluşturacak kişiler yine anne ve babasıdır (Parman, 2013a).

Ergenlik çocukluktan ayrılma ve yetişkinliğe geçme evresi olup, insan yaşamında ikinci bir doğum olarak görülmelidir. Yeni doğan için gerekli bir ilişki türü olarak görülen bağımlılıktan ve neredeyse ikinci deri olarak görülen ailenin korumasından ergenlik evresinde ayrılık aşamasında, ergenin kendini dayanak noktası olarak görmesi zor ve sancılı bir süreci de doğurmaktadır (İkiz, 2013). Ayrılık yas demektir. Elbette içinde hüznü barındıracaktır. Kriz dönemlerinin hüznünün kaynağı, öncelikle ayrılmak gerekliliğini kabullenmektir (Parman, 2006). Başlangıçta annesi ile olan birlikteliğinin yasını tutmak zorunda olan çocuk, ergenlikte de ailesi ile olan mutlu ve uyumlu birlikteliğini bırakmak zorunda kalıp, bunun da yasını tutmalıdır. Artık Winnicot’un “sığınak anne, sığınak ev” tanımı yoktur (Parman, 2012).

Ergen libidinal yatırımını anne-baba çiftinden uzaklaştırmak ve yeni nesne yatırımlarına girişmek durumundadır ve işte mateme yol açan da budur, bakım veren anneden ayrılmak zorunludur ve buna bağlı olan çocuk bedeni de terk edilmektedir (Pirim, Düşgör, 2012).

Ergenlik sürecinde çocukluktan devralınan ruhsal yapılanma kısmen geçersizleşir. Ergenin kendi kimliğini oluşturabilmesinde, gizil döneme girişi sağlayan özdeşimlerin çözülmesi şarttır (Kayaalp, 2006). Blos, Mahler'in yaklaşımından hareketle tanımladığı ikinci bireyselleşme sürecinde, ergenin yeni nesne ilişkileri geliştirebilmesi için içselleştirdiği birincil nesneden kendini uzaklaştırması gerektiğinin altını çizer (Parman, 1998). Ergenlik evresine kadar anne-babanın değerlerini içselleştirmiş olan çocuk bu evreye ulaştığında ayrı bir birey olduğunu, içselleştirdiği ana baba figüründen kurtulmaya çalışarak ortaya koyar. İçindeki ana baba figüründen kurtulmak ve dışarıdan yeni sevgi nesnelere aramak ergenlikteki en önemli süreçlerdendir (Yüncü ve ark., 2009).

İçsel nesnelere kopma çabası ve mücadelesi, yalnızca duygusal bağların ve bu nesnelere olan yatırımın yoğunluğundan değil aynı zamanda enestinin gerçekleşebileceği bu dönemde bu nesnelere ilişkin cinsel dürtüler de bir tehdit oluştururlar (Abrevaya, 2013). Ergen enestinsel arzularının yarattığı tehlikeden uzaklaşmak için, anne baba imgelerinden kopmak, yani anne babasını simgesel olarak öldürmek zorundadır (Parman, 1998).

Anne-baba kontrolünden ve içselleştirilmiş anne-baba imgesinden bağımsızlaşmasını sağlayan bireyselleşme süreci ergenin onları daha gerçekçi bir yaklaşımla değerlendirilmesine fırsat verecektir (Özdemir, 2009). Blos, üst benlikteki idealize edilmiş anne-baba tasarımlarının gerçeğe yakınlaştırılması sürecini ergenlik dönemindeki nesne sürekliliğinin kazanılması olarak ifade etmektedir. Erken dönemdeki anne-baba tasarımını bugünkü gerçekçi anne-baba tasarımı ışığında yeniden değerlendiren ergen, nesne ve kendilik tasarımlarını dış gerçeğe uyacak şekilde değiştirir (Başay, 2011). Sürecin normal ve önemli

bir parçası olarak çocuklukta bağlanılan kişilerin idealize edilmiş veya aşırı değerli konumlarından zaman içinde aşağı çekme yönünde gelişen eğilim ortaya çıkacaktır (Wc Milliams, 2014). Çocukluk dönemine ait yakın çevre ile olan ilişkiler yerine akranlardan oluşan gruplarla olan ilişkiler tercih edilecektir. Aile ortamı dışında ortamlarda bulunarak ilk yolculuklara başlanır. Bu durum Mahler'in terminolojisinden hareketle ikinci ayrılma bireyleşme sürecine bir vurgudur. Tabi bu kez ayrılma yalnızca anneden değil tüm aileyi kapsamaktadır (Parman, 2012). Ergen libidinal yatırımını anne-baba çiftinden uzaklaştırmak ve yeni nesne yatırımlarına girişmek durumundadır ve işte mateme yol açan da budur, bakım veren anneden ayrılmak zorunludur ve buna bağlı olan çocuk bedeni de terk edilmektedir (Pirim Düşgör, 2012). Dolayısıyla aile dışında da insanların varlığını fark eden ergen anne babasından farklı kişilere de yatırım yapacaktır (İkiz, 2013).

Ergen ihtiyaç duyduğu dürtülerini doyumak, boşluk duygusundan kurtulmak ve öz saygısını geliştirebilmek için akran ilişkilerine yönelir. Erken döneme ait nesne bağlarıyla çatışmalarını çözmeye çalışan ergen için, akran ilişkileri bu süreçte ergenin eleştirel olmayan bir destek kaynağı rolündedir (Özbaran, 2004). Blos, arkadaş grubunun, ergenlerin yaşadıkları çatışmalarını çözebilmelerine ve ana babalarına olan bağımlılıklarından kurtulmalarına aracılık eden bir işlevi olduğunu belirtmektedir (Atak, 2011). Fransız ergen psikanalisti Philippe Jeammet'ye göre arkadaşlar ergenin zenginliğidir. Ergen için yaşlıları aile evreninden çıkış için bir kapı, yeni bir nirengi noktası ve anne-babasına karşı kullandığı bir dayanaktır. Beraberinde arkadaş ergenin oluşturmaya çabaladığı kendilik imgesi için de bir ayna işlevi olup, bireyselliğini destekleyen bir eşittir. Ergen artık sınırsız paylaşımı, fiziksel ve ruhsal yakınlığı, açıklama yapmadan anlaşılmayı, eleştirisiz ve öğüt vermeden kabullenilmeyi anne babasıyla değil arkadaşlarıyla kurduğu ilişkide bulacaktır (Parman, 2013b).

Bireyleşme süreci geç ergenliğe kadar devam eder. Eğer bu süreç ergen için başarılı ilerlerse erken dönem nesne bağlarından kopmaya dair acı veren ambivalans azalır ve giderek anne-babayla daha olgun, doyum verici ilişkiler kurulur. Beraberinde, ergen daha çok doyum alabileceği aile dışında sabit sevgi ilişkilerine yönelerek, sevgi ve yakınlaşma becerisi daha da gelişir, ergen bu yeteneğini arkadaşlarıyla ve sevgilileriyle paylaşmaya başlar. Ergenliğin sonlanması, nesne ilişkiler ile yaşanan çatışmaların, uyumsuzlukların, bağılıkların gerçeğe uygun şekilde uzlaştırılması ve bütünleştirilmesiyle gerçekleşir (Başay, 2011).

Ergenlik dönemi kapsamında ayrılma bireyleşme sürecindeki birtakım hatalar ya da duraksamalar çeşitli psikopatolojilere neden olabilmektedir. Optimal bir ruhsal yapılanma hem çocuklukta hem de ergenlikte geçirilen başarılı ayrılma bireyleşme süreciyle bağlantılı olmaktadır (Yüksel, 2006). Ergenin kendini aileden ayrılığa hazırlaması, anne babanın buna izin vermesi ile kolaylaşacaktır (Parman, 2006). Erken dönemde başarılı bir ayrılma-bireyleşme sürecini engelleyen örneğin aşırı koruyucu ya da tepkisiz kalma gibi anne-baba davranış ve tutumlarının ergenlik döneminde de sürmesi halinde ergenlerde görülen bazı sorunlu davranışların, bu tip anne-baba davranışları ve ayrılma-bireyleşme evresindeki zorluklarla ilişkili olduğuna vurgu yapılmıştır. Buna örnek olarak ergenlik döneminde anksiyete ve eyleme vurma davranışının ayrılma-bireyleşme evresindeki zorluklarla bağlantılı olduğu ortaya konulmuştur (Demirdöğen, 2015). Günümüzde eyleme geçme terimi hangi bağlamlarda ortaya çıktıkları dikkate alınmaksızın tüm dürtüsel, antisosyal ve tehlikeli eylemleri kapsayacak şekilde kullanılan bir terimdir. Blum (1976), gelişimsel süreçte ayrılma-bireyleşmenin bozulmasının daha sonra ortaya çıkan benlikteki kırılma ile bağlantılı olarak eyleme vurmanın (acting out) temelini oluşturduğu yorumunu yapmıştır (Akt. Sandler ve ark., 2015).

Masterson (1976), kişilik bozukluklarının gelişiminde annenin “ulaşılabilirliğini” uzun vadede olumsuz yansımalarını ilk inceleyen isimlerdendir. Masterson çocukta görülen eyleme vurma davranışlarının önemini ortaya koymak için Mahler’in ayrılma ve bireyleşme kuramından yararlanarak, kuramın yeniden yakınlaşma alt evresi süresince, çocuğun ayrılma çabalarının, kişilik bozukluğunun oluşmasında önemli bir yeri olduğunu tespit etmiştir (Masterson, 2008).

Ergenlik döneminde, ergenlerde benlik gelişimiyle birlikte içsel nesneden ayrılma ihtiyacı, infantil dönemde görülen yeniden yakınlaşma dönemine benzer bir mücadele doğurur (Akt. Demirdöğen,2015). Bebekler yeniden yakınlaşma alt evresinde ikircikli davranışlar sergiler. Annenin tutumu bebeği ya ayrışma ve bireyleşmeye götürür ya da yapışma ve uzaklaşma salınımına sokar. Sağlıklı anneler bebeklerinin ayrışmasını ve bireyleşmesini kolaylaştıran annelerdir. Masterson’un çalışma yaptığı ergenler de ilişkilerinde aynı bebekler gibi ikircikli davranışlar sergilemekte, yapışma ve uzaklaşma salınımı şeklinde ilişki kurmaktaydılar (Masterson, 2010). Masterson, 1970 li yıllarda başladığı klinik çalışmalarını, kliniğe yatırılan ergenler üzerine odaklayıp, yatarak ve ayakta tedavi görmüş hastaların geleceğine yönelik yaptığı 12 yıllık araştırma neticesinde; ergen bunalımı kuramına göre döneme özgü özellikler olduğu savunulan semptomların aslında “büyüdükçe kaybolan” bir şey olmadığını ve 5 yıl sonra ayakta tedavi edilen ergenlerin %50 sinin hala son derece sorunlu olduğunu görmüştür. Bu karakter özelliklerinin neler olduğunu, Nereden kaynaklandığını, Karakter özelliklerinin nasıl belirlendiğini ve nasıl tedavi edildiğini sorgulamıştır. Bu soruların cevabı için hastanede tedavi gören ergenlere yönelik bir program oluşturmuştur. Hastaların semptomatolojileri temelde depresyon, eyleme vurma, okuldan kaçma, uyuşturucu ve benzeri durumlardan oluşuyordu. Bu noktada bu ergenlere borderline kişilik bozukluğu tanısı konuyordu. Eyleme vurumlarını kontrol etmeye çalıştıklarında bu kişilerin depresif olduğu anlaşılmış; bu durum ise eyleme vurmanın depresyona karşı bir

savunma olduğunu belirten ilk psikodinamik düşünceye yol açmıştır. Buradan çıkan soru bu depresyonun kaynağının ne olduğuydu. Başlangıçtaki düşünce, kaynağının özgürlük isteğine bağlı çatışmaların olduğu yönündeydi. Ancak bu ergenlerin savunmalarını yenmeye devam ettikçe ergenlerin güncel çatışmalarından konuşmak yerine, gelişimlerdeki önceki çatışmalara odaklandıkları görüldü. Bu, psikodinamik bakış açısının derinleşmesine ve borderline (sınır durum) ergenin sorununun, egonun gelişimsel duraklaması ve annenin egonun gelişimine desteklemekteki yetersizliğinden kaynaklanan ayrılma bireyleşme başarısızlığı olduğunu görmeyi sağladı (Masterson, 2008).

Ergenlerin çoğu açık ya da bastırılmış olarak aile ile ayrılma ve bireyselleşme ile ilgili sıkıntılar yaşamaktadır. Anna Freud'a göre ergenin duygusal hayatı için ihtiyaç olan bu durumun asıl ailesi açısından da zor, katlanılır olmaktadır. Bu süreç ergenlerin ayrılması gereken süreç olduğu kadar anne babaların da ergenden ayrılması gereken bir süreçtir. Ergen kendi içsel süreçlerini bu ayrılığa hazırlama çabasında aynı zamanda ayrılma sürecinde anne babasını bunun gerekli olduğuna ikna etmeye çalışır. Bu evrede kendisinin çocuk olmadığını anladığı gibi artık ailesinin de çocukluğundaki kişiler olmadığını fark eden ergenle ilgili olarak esas dikkat edilmesi gereken çocukluk dönemine ait ideal anne baba imgeleri yıkılırken, ergenin kendi ideallerini ve kendine güvenini de yaralamadan bu sürecin tamamlanması olumlu olacaktır (İkiz, 2013). Bireyselleşme sürecinin temel neticesi, ergenin benlik ve kimlik gelişimi üzerindeki katkısıdır (Özdemir, 2009).

2.4. Bağlanma Kuramı, Ayrılma Bireyleşme Kuramı Ve Çocuk Suçluluğu

Hem bağlanma hem ayrılma bireyleşme kuramı, erken dönem anne-baba- çocuk ilişkilerinin önemi ve dolayısıyla gelişimin daha sonraki evrelerine olan etkileri üzerinde durur. Winnicott büyüme sürecinde çevrenin öneminin altını çizer. Yeterince iyi bir çevrenin her bireyin gelişimi için başlangıç noktasını oluşturan olmazsa olmaz koşulu görüp, özellikle

duygusal gelişimin çevreyle sıkı bir ilişkide olduğunu vurgulamıştır. (Parman, 2016). Sağlıklı gelişim için mükemmel bir çevre gerekliliğinden bahseden Winnicott mükemmel terimi ile annelik meşguliyetinin, bebeğinin ihtiyaçlarına yakın ve duyarlı olmayı mümkün kıldığı bir anneyi kasteder (Tükel,2016). Winnicott, çocukluk döneminde olduğu gibi ergenlik döneminde de çevrenin çok önemli olduğunu, çevrenin yetersizliğinin tıpkı çocukluk dönemi kadar ergenlikte de zararlara yol açabileceğinin altını çizerek (Parman, 2016).

Ergenlik dönemi, anne-çocuk arasındaki bağlanma ilişkisinin bireysel özgürlük ile yer değiştirdiği bir dönem olmakla birlikte ergenin bu dönemde riskli davranışlarda bulunma ihtimali yüksektir (Ögel, Cömert, 2014). Ergenlik meydan okuma ve bağımlılık tutumları arasında gidiş gelişlerin çoğu kez en uçlarda olduğu bir dönemdir. Başkaldırma ve bağımlılık arasında bir karışım vardır. Bağımlılığın doyurulduğu bir durumda başkaldırıda bulunmak ergenin gereksinimlerindedir. Winnicott ergenler için, “Ne olacaklarını bilmiyorlar, nerede olduklarını bilmiyorlar ve bekliyorlar. Çünkü her şey askıda ve kendilerini gerçek hissetmiyorlar. Bu nedenle çok gerçek şeyler bile yapabilirler, bunlar bize fazla gerçek gelebilir, çünkü toplum bunlardan etkilenebilir” der. Normal ergenin ortaya koyduklarıyla ruhsal hastalık durumları arasındaki benzerliklere dikkat çeker ve başkaldırıcılık suçuna eğilimde görülen toplum karşıtı (antisosyal) eğilimlere eş görülmeyle birlikte, Winnicott ergenlerin toplum karşıtı (antisosyal) eylemlerinin arkasında “kendini gerçek hissetme” çabasının olduğuna işaret eder (Parman, 2016). Nitekim Winnicott ergenlik çağındaki çocuğun arkadaş çevresi ile etkileşime girip, yeni bir ben hedefleyen, grup normlarına uyma amacıyla yapılan ergenlik döneminin bir özelliği olan davranışları ile erken çocukluk dönemine dayanan duygusal yoksunluk sonrası ortaya çıkan antisosyal eğilimlerin farklılığının bilinerek, bu dönemin doğası gereği büyümeye özgü birtakım davranışlardan ayrı tutulması gerektiğine vurgu yapar. Bu da erken dönemle bağlantılı çocukluk başlangıçlı suç

davranışları ile ergenliğe özgü suç davranışlarının kökenine ilişkin temel ayrıma işaret eder (Winnicott, 1965).

Sigmund Freud bazı suçların ahlaki bilinç eksikliğinden değil suçluluk duygusu yüzünden gerçekleştiğini öne sürer. Psikanalitik yaklaşıma göre bu suçluluk duygusunun kaynağı ödip kompleksine dayanmaktadır. Çok saygın bir konumda olan birçok yetişkinin gençliklerinden ve özellikle ergenliklerinden söz ederken o dönemde hırsızlık, aldatma ve hatta yangın çıkartma gibi yasadışı dışı eylemler nedeniyle suçlu duruma düştüklerini aktardıklarında, Freud başlangıçta, yaşamın bu evrelerinde ahlaki yasakların kişi üzerindeki etkisinin zayıflığını bildiğinden hareketle bu açıklamaların üzerinde çok durmadığını, özel bir anlam vermediğini ancak daha sonra hastalarının geride bıraktıkları, gençlik yıllarında işledikleri bu suçlar üzerine derinlemesine yaptığı incelemeler neticesindeki psikanalitik çalışmasında; bu eylemlerin aslında yasak oldukları için yapıldığını ve gerçekleştirilmelerinin kişide ruhsal bir rahatlama yarattığını; suç eylemi gerçekleştikten sonra, bu kişilerde nedeni belirsizce hissedilen suçluluk duygusuna ilişkin gerilimin azaldığını ortaya çıkarmıştır. Ortada suçun olmadığı, bilinçdışı yaşanan bir suçluluk duygusu olduğundan, suçun işlenmesi suçluluk duygusunu bir nedene bağlamakta ve rahatlama yaratmaktadır (Parman, 2012).

Winnicott, M. Klein'in bilinçdışı suçluluk duygusunun oluşumunda, çocuğun anne bedenine yönelmiş saldırgan düşlemlerinin rol oynadığını öne sürdüğünü hatırlatır. Hem S. Freud hem M. Klein için çocuğun daha sonra suçluluk duygusunun oluşumuna sebep olacak saldırgan ve erotik dürtüleri ancak bir nesnenin varlığında mümkün olabilir. Winnicott'un yaptığı erken duygusal yoksunluk tanımına göre ise, nesnenin olmadığı yoksunluk durumlarında, ona saldırı da söz konusu olamayacağından bilinçdışı suçluluk duygusu gelişmeyecektir. Böylece erken duygusal yoksunluk nedeniyle suçluluk duygusu ve üstbenlik gelişmesi söz konusu değildir. Sonuç olarak erken duygusal yoksunluk, üstbenliğin ve

suçluluk duygusunun sağlıklı bir biçimde gelişmesini engeller. Yani, duygusal ve fiziki açıdan zayıf bir çevre çocukta kendini suçlu hissedebilme kapasitesinin ve ahlaki bilincin oluşumuna imkân tanımamış olur (Parman, 2012).

Psikanalitik literatür, ergenlikteki antisosyal eğilimleri yaşamın ilk yıllarındaki güçlüklerle ilişkilendirmiştir. Suç işleme davranışı gibi eyleme geçiş sorunsalının erken dönem karşılaşmalarındaki başarısız koşullardan etkilendiği ve çok erken yaşta yaşanan örselenmelerin eyleme geçiş sürecini güçlendirdiği ve antisosyal davranışların ciddi duygulanımsal yoksunluk durumlarının bir sonucu olduğu önemle vurgulanmıştır (Habip, 2011).

Winnicott (1963), erken dönem anne-bebek ilişkisinde, anneye bağımlılığın çok yoğun olduğu dönemde, annenin oynadığı role vurgu yaparak, erken yaşam döneminde bir ara durumun olduğundan ve burada, başlangıçta bebeğe sağlanan olanakların iyi olmasıyla birlikte sonradan yaşanan başarısızlıktan bahseder. Benlik organizasyonun belli bir dereceye kadar oluştuğunu ancak bebeğin kendi içsel çevresini oluşturamadan, yani bebeğin henüz bağımsız hale gelmeden, bu benlik organizasyonunun bozulduğunu belirtir. Burada bebeğin başlangıçta sahip olduğu şeyin elinden alınması, sahip olduğu koşullardan mahrum bırakılması, bireyde antisosyal eğilimin gelişmesinin yolunu açar. Bu antisosyal eğilim tablosu çocuğu ileri evrede kişilik bozuklukları ve suçlu, sabıkalı olmaya doğru zorlayabilir (Özer, 2011).

Winnicot'un, erken duygusal gelişim döneminin bir parçası, normal bir eğilimi olarak gördüğü antisosyal davranışların bilinçdışı iletişim işlevi çocuğun ilk nesnesi- bağlanma figürü tarafından yeterince anlaşılmayıp, çocuğa gereken tahammüller gösterilmezse, erken dönemde yaşanması gereken çatışmaları sağlıklı şekilde deneyimleyemeyen çocuk için

çatışmayla baş edebilecek stratejileri de öğrenmek mümkün olamayacağından, bu eğilim ileride suç davranışı olarak çocuğun çevresine yansiyacaktır. (Winnicot 1958).

İlk kez Winnicott'ın (1956-1987) tanımladığı antisosyal eğilim ifadesi teşhis olarak değil; hem normal hem de anormal insanlarda erken gelişim dönemi boyunca daha büyük ya da daha küçük derecelerde bulunan bir eğilimdir. Antisosyal eğilimin psikanalitik tanımı, genç suçlu davranışlarını anlamakta yardımcı olmaktadır. 2. Dünya Savaşı sırasında tahliye edilen çocuklarla deneyimlerine bağlı olarak, Winnicot (1956-1987) genç suçluların erken yaşam dönemlerinde yoksunluk yaşayan çocuklar olduğunu ve genç suçluluğunun bir umut olarak önce aileye, sonra okula ve en sonunda da topluma yönlendirildiğini belirtmiştir. Hırsızlık ve yıkıcılık antisosyal eğilimle bağlantılı en tipik davranışlara örnektir. (Castro ve Souza, 2016). Nitekim Winnicott “Antisosyal Eğilim” adlı makalesinde, antisosyal eğilimin umut anlamına geldiğinden bahseder. Bu çocukların umut hissettikleri zaman antisosyal eğilim sergilediklerini ancak tedavilerinde hayati olan bu umut anlarının çoğu zaman anlaşılmayıp boş harcandığını ileri sürer. Çocuğun çalma davranışının merkezi bir yeri olduğunu, çalan çocuğun aslında aradığı nesnesinin çaldığı nesne olmadığını, (yarattığı için) üzerinde hakkı olduğunu düşündüğü annesini aradığını belirtir. Çocuk açısından bakıldığında, annesi kendisi tarafından yaratılmıştır ve çocuk onu bulmaya hazırdır (Akt. Özer, 2016).

Winnicot (1963), “Antisosyal çocuk şiddetli veya sakin bir şekilde çevresine, kendisine ödenecek bir borçları olduğunu hatırlatır ve çöküntüye uğramış çerçevesinin üzerine bir dünya oluşturmaya çalışır. Antisosyal eğilimlerin kökeninde mahrumiyet vardır” (p.159). Erken dönem anne-baba bakımında düzensizlikler ve kesintiler yaşayan, depresyonda bir anneye sahip olan çocuk, okulda saldırganca davranarak sürekli dikkatin üzerinde olmasını talep eder. Winnicott'a göre (1964) böylelikle, çevre sanki kendisine, hayatının bir döneminde

tüm kaybettiklerini verecektir. Winnicott için antisosyalliğe eğilim budur (Akt. Souza, Castro, 2008).

Sao Paulo Üniversitesi'nde Souza ve arkadaşları tarafından saldırgan çocuklar ve anneleriyle yürütülen çeşitli çalışmalar neticesinde; araştırmalar 8-10 yaş arası erkek çocuklarının duygusal yoksunluğunun, okulda antisosyal davranışa etkisi olduğunu göstermekte; bu da yeterince iyi bir çevrenin erken yaşam dönemindeki önemini kanıtlamaktadır (Akt. Castro ve Souza, 2016).

Sao Paulo'da denetimli serbestlik kapsamında "hapis cezası ya da yakın gözetim içermeyen hüküm" kararının alındığı ve bu hükme katılması beklenen suça sürüklenen erkek çocuklarından düzenli, düzensiz katılım sağlayan ve hiç katılım sağlamayan üç gruptan oluşan 13-19 yaş aralığındaki 30 ergenle yapılan bir çalışma neticesinde bu üç grup karşılaştırılmıştır. Veriler, çocukların büyük çoğunluğunun ilk kez tutuklandığını, suç işleyen aile bireylerine sahip olmadıklarını ayrıca düşük gelir, okulu terk ve evdeki çatışmaların üç grupta da yaygın risk faktörü olduğunu gösterirken; katılım göstermeyen grubun özellikle aile yapısı, hayat hikâyesi ve risk faktörleri açısından diğerlerinden farklı özelliklere sahip olduğu ve bu grubun aynı zamanda daha önce de tutuklanan ve mahkeme emrine itaat etmeyen tekrar suç işleyenleri de kapsadığı anlaşılmıştır. Karara bağlanan hükme düzenli katılım gösteren grup daha çok, dağılmamış ya da yeniden yapılandırılmış ailelere sahipken ve evlerinde çatışma olmadığını bildirirken; katılım göstermeyen grubun çoğunlukla sadece anne ya da sadece büyükannenin olduğu ailelerden geldiği, baba figürünün varlığının çoğunlukla alkol bağımlılığıyla ilişkili olduğu, yüksek seviyede aile çatışmalarının bildirildiği, aynı zamanda bu gruptaki erkek çocukların, hayat hikâyelerinin farklılık gösterip bakım verenin sürekliliğinde eksiklik ve istikrarsız bakım veren çevreleri olduğu, akranlarından farklı olarak okula dönme fikrine şiddetle karşı çıktıkları, sokaklarda olmayı tercih ettikleri, suçla ilgili

bakış açılarının diğer iki gruba göre farklı olduğu, iyi bir izlenim bırakmak için stratejik bahanelere başvurarak yaptıklarını gerekçelendirdikleri, diğer (düzenli ve düzensiz) iki grubun ise genel olarak suçtaki sorumluluklarının farkında olduğu anlaşılmıştır. Hiç katılım göstermeyen grubun yaşam hikâyeleri ve aldıkları yetersiz anne-baba bakımı (anne-babanın boşanması, annede depresyon ya da anne tarafından terk edilme, şiddet) dikkate alındığında, erken gelişimlerinde bu çocukların ihtiyaçlarına yönelik yanlış bir çevre adaptasyonu olduğu görülebilir. Bu gruptaki erkek çocukların ruh sağlığı müdahalesine ihtiyaçları olduğu kanaatine varılmıştır (Castro ve Souza, 2016).

İşledikleri suçlar nedeniyle gönderildikleri ıslahevinde yaşları 15 ile 18 arasında değişen 102 delikanlının kişiliklerini ve aile geçmişlerini dört gün boyunca inceleyen İngiliz psikolog Stott (1950) görüştüğü gençlerin derin bir güvensizlik duyduğunu ve işledikleri suçların kaynağında da çoğu zaman bir meydan okuma, bir çeşit güç gösterisi yattığını belirtmiştir. Bu tip çalışmalarda sıkça görüldüğü üzere, bu kişilerin geçmişinde de anne-babaların olumsuz tutumları ve parçalanmış ilişkiler etkilidir ve güvensizlik hissinin altında yatan durumun bu olduğu düşünülmüştür. Çalışmayı yürüttüğü sırada Stott'u en çok etkileyen durum, birçok vakada annenin ve birkaç örnekte de babanın çocuk üzerinde disiplin sağlamak amacıyla çocuğu terk etmekle tehdit etmesi ve bunun çocukları nasıl yoğun kaygıya ve öfkeye sürüklediğini görmek olmuştur (Bowlby 2014).

2.4.1. Bağlanma ve Çocuk Suçluluğu

Bağlanma kuramı, birebir suçlu ya da suçluluk psikolojisi kuramı yaklaşımı olmamakla birlikte yoluna çocuk suçlularla başlamıştır. Bowlby'nin erkek çocukların annelerinden erken yaşta ayrılmalarının; ergenlik ve ileri yaşlarda suç işleme oranını arttırdığını belirten çalışmasını sunmasından sonra ana baba çocuk iletişimi önemli bir gündem oluşturmuştur (Solmuş, 2010).

Bowlby'nin Londra'daki Tavistock Kliniği'nde aile terapisti olarak deneyimleri ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) için 2. Dünya Savaşı'ndan sonra evsiz kalan çocuklar üzerine yazdığı raporla bağlanma teorisinin adım adım gelişmesine katkı sağlamıştır. Bowlby, özellikle yaşamlarının bebeklik ve erken çocukluk döneminde anne kaybı ya da ayrılığı nedeniyle anne yoksunluğunu deneyimleyen çocuklara dikkat çekmiştir. Bowlby ilk yayınlarından biri olan ve "44 Çocuk Hırsız" adını verdiği çalışmasında, çocuk suçluların anne kaybı, tekrarlayan anne ayrılıkları ve farklı kişiler tarafından bakılma gibi deneyimlere sahip olduğunu gösteren istatistikler ve vaka notları kullanmıştır (Mikulincer, 2007). Çocuğun yaşamının ilk beş yılında annesiyle kurduğu ilişkinin sosyalizasyon sürecinde en kritik etken olduğu ve bu temel ilişkideki kesintinin çocuk suçluluğunun, duygusal zorlukların ve antisosyal davranışların daha yüksek oranda görülmesine yol açabileceği görüşünü savunmuş, suça karışan 44 ergen üzerinde yaptığı çalışmada da bu görüşünü destekleyen sonuçlara ulaşmıştır (Nikmanesh, 2013).

Bowlby'nin bağlanma kuramına göre (1969) bebeklik döneminde anne ve çocuk arasında kurulan güvenli bağlanma ilişkisinin ergenlik çağı antisosyal davranış gelişimine karşı koruyucu bir faktör olduğu ortaya konulmuştur (Salt, 2013). Güvensiz bağlanma stiline sahip çocuklar daha çok güvenli olmayan ailelere sahip olduklarından ergenlik döneminde ilişkilerinde daha çok sorun yaşarlar. Güvensiz bağlanma stiline sahip ergenlerde suç yönelme, anti-sosyal davranışlar sergileme, özsaygı düşüklüğü, yakın ilişki gelirtirmede güçlük, yalnızlık hissi ve utanç gibi duygular yoğun olarak yaşanmaktadır (Akt. Hamarta 2004).

Morsünbül'ün anne-babayla kurulan bağlanma biçiminin riskli davranışlarla ilişkisi üzerine yaptığı çalışması, anne-babasına güvenli bağlanmayan ergenlerin genel olarak riskli

davranışlarda bulunma ve madde kullanma eğiliminde olduğunu göstermektedir (Görgün, Tiryaki, Topbaş, 2010).

Bağlanma stilleri, aynı zamanda ergenlikte karşılaşılabilen psikopatolojiye sebep olan faktörlerden biri olarak görülmektedir. Brown ve Wright'ın çalışmasının bulguları bağlanmanın kalitesi ile ergenlikte psikopatolojik durum arasındaki bağı varlığını doğrulamaktadır. Psikopatoloji gösteren ve psikopatoloji göstermeyen örneklemelere bakıldığında, her iki grup karşılaştırıldığında, psikopatoloji göstermeyen grubun çoğunluğunun (%73) güvenli bağlanma stiline sahip olduğu, psikopatoloji gösteren grubun ise oldukça düşük oranda (%13) güvenli bağlanma stiline sahip olduğu görülmüştür. Bu grup çoğunlukla kararsız ve kaçınan bağlanma tarzına sahip bireylerden oluşmuştur. Kararsız bağlanma örüntüsüne sahip ergenlerin anksiyete / depresyon belirtilerini, düşünce ve sınır kişilik bozukluklarını daha sıklıkla gösterdiği saptanmış, sosyal kabul görmede zorluklar yaşadıkları kaydedilmiştir. Diğer taraftan kaçınan bağlanma tarzına sahip olan ergenlerde anti-sosyal kişilik ve davranım bozukluğu, maddenin kötüye kullanımı daha sık görülmüştür (Brown, Wright 2003).

2.4.2. Ayrılma Bireyleşme ve Çocuk Suçluluğu

Ayrılma-bireyleşme sürecinin sonunda, ergen süreci başarıyla tamamlar ise kendilik duygusuna sahip olur ve fonksiyonel bir birey olarak ailesiyle ilişkilerini sürdürmeye devam eder (Yüksel, 2006). Ancak ayrılma bireyleşme sürecinde zorluk yaşayan ergenlerde ise çözülmemiş örselenme, suç eğilimi ve madde kötüye kullanımı öyküsüne daha sık rastlanır (Yüncü, 2009).

Pao (1969) da, kendine zarar verme ile sonuçlanan çatışmaları; Mahler'in Ayrılma Bireyleşme Kuramı ile ilişkilendirmiş ve kendine zarar verenlerde, gelişimin bu noktasında bir fiksasyon olduğunu belirtmiştir. Kendine zarar veren ergenlerin, annelerinden yeterli

şekilde ayrılamadığı ya da bireyleşemediği; bunun primer olarak, güvenli bağlanmanın yapılamamış olmasından kaynaklandığı belirtilmiştir (Friedman 1972, Walsh ve Rosen 1988) (Başay, 2011)

Yüncü ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada (2009) (Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi) AABT'ye göre değerlendirildiğinde, madde kullanımı olan ergenler yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkâr etme, reddedilme beklentisi alt ölçeklerinden MKB olmayan ergenlere göre daha yüksek puan almışlardır. Sağlıklı ayrılma ve öğretmene yapışma alt ölçeklerinde ise MKB olmayan ergenler daha yüksek puan almışlardır. Ailelerinde MKB olan olgular ayrılma anksiyetesi alt ölçeğinden ailelerinde MKB olmayan olgulara göre daha yüksek puan aldılar. Pratik yapma aynalama alt ölçeğinden ailelerinde MKB olmayan olgular, ailelerinde MKB olanlara göre yüksek puan aldılar. MKB olan ergenlerde de ayrılma bireyleşme süreci farklılık göstermektedir. Bu dönemde madde kullanımı sürecin aksamasına veya olumsuz şekillenmesine neden olmaktadır. MKB olan ergenler risk faktörlerine göre ayrılma bireyleşme sürecinin farklı boyutlarında sorunlar yaşamaktadırlar (Yüncü ve ark. 2009). Araştırmacılara göre ergenlik döneminde görülen madde kullanımı, ergenin bireyleşme sürecinde kendine güven sorunu yaşarken, anne-babasından ayrılma girişimi sırasında artan ayrılma anksiyetesine bir yanıt olarak ortaya çıkar. Benzer olarak Mijuskovic (1988), ayrılma anksiyetesiyle ergenlik dönemindeki kimlik krizini ilişkili bulmuştur ve madde kullanımının, belki de önceden bütünleşilmiş aile fonksiyonlarına yabancılaşma hissiyle baş edebilmek için ortaya çıktığını ifade etmiştir (yüksel, 2006).

2.4.3.Çalma Davranışı

Türkiye'de suça sürüklenen çocuklarda giderek artış gösteren ve araştırmalara bakıldığında en çok işlenen suç türünün hırsızlık olduğu dikkati çekmiştir. Nitekim gerek yapılan çalışmanın bulgularından, gerekse Anadolu Adliyesi 2. Çocuk Mahkemesi'nin Uyar

sistemi üzerinden yıl bazında 4 yıllık faaliyet raporları incelendiğinde 2015-2018 yılları arasında suça sürüklenen çocukların en çok işlediği 20 suç türünden hırsızlığın ilk sırada yer aldığı görülmüş olup, suça sürüklenen çocuklarda suç türlerinden öne çıkan çalma davranışı ele alınmıştır.

Çocuğun yaşamında sadece fiziksel değil aynı zamanda ruhsal bakımı da içeren anne-babasal bakımın eksik olduğu durumların yarattığı sorunlar psikanalitik literatürde önemli yer tutmaktadır (Parman, 2013). Psikanalitik literatüre göre, ergenlikteki antisosyal eğilimler yaşamın ilk yıllarındaki güçlüklerle ilişkilendirmiştir. Suç işleme davranışı gibi eyleme geçiş sorunsalının erken dönem karşılaşmalarındaki başarısız koşullardan etkilendiği ve çok erken yaşta yaşanan örselenmelerin eyleme geçiş sürecini güçlendirdiği ve antisosyal davranışların ciddi duygulanımsal yoksunluk durumlarının bir sonucu olduğu önemle vurgulanmıştır (Habip, 2011).

Winnicott (1956) çalma davranışı ile ilgili olarak antisosyal eğilimde merkezi bir yeri olduğunu belirtmiştir. Hırsızlık ve yıkıcılık antisosyal eğilimle bağlantılı en tipik davranışlardır. Winnicot'a göre çalan çocuğun aradığı nesne, çaldığı nesne değildir. Çocuk, üzerinde hakkı olduğunu düşündüğü annesini aramaktadır. Anneyle temasını herhangi bir anlamda kaybeden çocuk açısından bir şey eksiktir. Hırsızlık yapan çocuk için annesi kayıptır (Winnicot, 1956). Çocuk annesini aradığının farkında değildir. Çocuk çaldıklarına sahip olmanın keyfini çıkaramaz, sadece ilkel sevgi dürtülerinden gelen bir fanteziyi eyleme geçirir, yapabildiğinin en iyisi olarak eyleme geçirmenin keyfini çıkarır, beceriyi uygulamaya döker. Annesiyle temasını herhangi bir sebeple kaybetmiş olan çalan çocuğun annesi hala orada olabilir ya da olmayabilir. Hatta çocuğun yanında bulunan, ona sevgisini verebilen çok iyi bir anne de olabilir ancak yine de çocuğun bakış açısından bir şey eksiktir. Annesini sevebilir ama herhangi bir nedenle daha ilkel bir anlamda anne onun için bir kayıptır. Hırsızlık yapan

çocuk annesini ya da kendisinden bir şey çalmaya hakkı bulunduğu kişiyi arayan süt çocuğudur; aslında kendisinden bir şeyler alabileceği kişiyi arar. Tıpkı süt çocuğu ve iki üç yaşındaki küçük çocuğun annesinden bir şeyler alması gibidir, çünkü o, onun annesidir ve annesinin üzerinde hakları vardır (Winnicott, 1957).

Winnicott hırsızlığı geçiş nesnelere, geçiş olguları ve potansiyel alan kavrayışları ile birlikte düşünür ve çocuğun ısrarla bu alanı inşa etmek için libido eğilimleriyle yıkıcı eğilimlerine bir arada başvurduğunu ileri sürer. Bu eğilimler birbirleri içinde erimesi gerekirken burada ayrılmıştır ve çocuk bunları kavuşturmak için çevre-annenın kollarına ya da bir kurumun sağlam yapısına ihtiyacı olduğunu ve davranışlarıyla da bunu elde etmeye çalışmaktadır. Bazen anlayışlı bir çevre, anlayışlı bir anne-babanın çocuğu suçlamadan davranışlarının nedenini öğrenmeye çalışmalarının bile terapötik olacağını ileri süren Winnicott aynı tutumun bir kurum içinde de geçerli olduğunu söyler. Bu bir eğitimci olabileceği gibi bir psikolog ya da bir hemşire olabilir mesela (Habip, 2018). Bu bağlamda çalma davranışı, suça sürüklenen çocuk için erken dönemle ilişkili olarak kayıp anneye sahip olma, o eksikliği giderme anlamına gelebilmektedir.

Anna Freud'a göre, çalma davranışının çocuğun egosunun bağımsızlığına ulaşmasının gecikmesinden, çocuğun çevresiyle arasında kurulan nesne ilişkilerinin yetersiz eğitilmiş oluşundan, içgörü eksikliğinden, üstbenliğin fazlaca çocuksu kalmasından kaynaklanabileceğidir. Ruhsal, bilişsel açıdan yeterince gelişmemiş ve geriye düşmüş çocuklar tüm bu nedenlerden kaynaklı çalmaktadırlar. Normal gelişim seyrinde olan çocuklarda ise, herhangi bir önemli noktadaki geçici gerilemeler aynı durumu oluşturabilir. Bu tablolarda kalıcı olmayan çalma davranışı ortaya çıkar ve gelişimin devam etmesiyle birlikte tekrar ortadan kaybolur. Böyle durumlarda gözlemlenen gerilemeler bir uzlaşma sağlama yani nevrotik bir semptom şeklinde çalma davranışına sebep olabilmektedir. Ayrıca,

çocuğun egosu, gerilemeyle karşılaşmamış olan sahip olma arzuları üstünde ihtiyaç duyulan kontrolü sağlayamadığından, toplumsal çevreye olan uyumun bozulmasının bir devamı şeklinde çalma davranışı ortaya çıkabilmektedir (Freud, 1965).

Özetle ilk çocukluk deneyimlerinin ve bağlanmanın suç işleme davranışı üzerindeki etkisi çeşitli araştırmalarla desteklenmektedir. Zira dünyadan farklı olmayarak Türkiye’de de suça sürüklenen çocuk ve yetişkinlerle yapılan birçok çalışmada suç davranışının görülmesinde erken dönem çocukluk yaşantılarının ve aile içi ilişkilerinin önemine vurgu yapılmaktadır (Solmuş, 2010).

Tüm bunlar bize suçlu davranışının kökeninin aile içi ilişkilerde yattığını göstermesi açısından önemlidir. Sonuç olarak, ilişki kurma becerisinin gelişimini etkileyen belli bazı faktörler engellenebilseydi bu çocukların suça sürüklenmemeleri mümkündü. Bu bulgular erken yaşantıların kişilik gelişiminde büyük önem taşıdığına dair psikanalitik varsayımı da desteklemektedir. Buna karşın, ergen suçluluğu yalnızca psikolojik değil toplumsal ve ekonomik de bir problemdir. Yoksulluk, serbest zaman faaliyetlerinin eksikliği ve diğer sosyoekonomik faktörler çok önemlidir ve ergen suçluluğu birlikte ele alınması gereken birçok kompleks etkenin sonucudur (Bowlby, 1944).

3.GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Genel tarama modelinden ilişkiisel tarama modelidir. İki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir.

“Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez” (Karasar, 2007).

3.2. Örneklem

Çalışmanın örneklem grubu İstanbul ili içinde yaşayan, 2014 -2016 yılları aralığında, 12–18 yaş aralığında herhangi bir suç isnadı ile Anadolu Adliyesi’ne dosyası intikal edenlerden sosyal servis birimine yönlendirilen suça sürüklenen erkek ergenler arasından oranlı ve rastgele örnekleme yöntemi ile o an rastlantı ile seçilen (Erkuş, 2011), ulaşılabilir 325 (1/10 oranında) çocuktan oluşmuştur. Çalışma örnekleminin erkek katılımcı olarak seçilmesinin nedeni, cinsiyet faktörünün değişkenler üzerindeki etkisini kaldırmaktır. Cinsiyet faktörü dışındaki değişkenler rastgele seçilmiştir. İstatistiklere bakıldığında erkek ergenlerin suça sürüklenme oranının kız ergenlerden daha fazla olduğu görülmektedir. Kız ve erkek ergenlerle yapılan bir çalışmada, anne-babaya bağlanma ile başkalarına zarar veren saldırganlık ve suça yönelme gibi dışsallaştırma sorunları arasındaki ilişkide erkek ergenlerin kız ergenlere göre, başkalarına zarar veren saldırganlıkta ve suça yönelmede daha fazla sorun yaşadıkları görülmüştür (Sümer, Sakman, 2018). Nitekim yapılan araştırmalarda da suç

işleyen çocuklar arasında çoğunluğu erkeklerin oluşturduğu görülmektedir (N. Yakışıklı, 1997, A. Öter, 2005, S. Karabulut, 2006 ve G. Tartar, 1993). (Ögel, 2014)

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmanın amacı kapsamında sorulara yanıt aramak için kullanılan araçlar bu bölümde belirtilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. 23 maddeden oluşan formda sosyo-demografik bilgiler, kendisi, ailesi ve akran çevresinde madde kullanımı ve suçla ilişkili sorular sorulmuştur (Ek-B).

3.3.2. Ebeveyne (Anne- Babaya) ve Akranlara Bağlanma Envanteri (EABE)

Orijinal adı Inventory of Parent and Peer Attachment, (IPPA) olan Anne-babaya ve Akranlara Bağlanma Envanteri Armsden ve Greenberg'in (1987) tarafından geliştirilmiştir (Ek-C). Ergenlik döneminde bağlanmayı ölçümde en yaygın kullanılan Anne-Babaya ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri'dir. Ergenlikte farklılık gösteren bağlanma davranışlarının ölçümünde gerek duygusal, gerek kognitif deneyimlerin dikkate alınması gerekliliğini savunan Armsden ve Greenberg, içsel çalışma modellerin ortaya çıkarılmasında iki temel deneyime vurgu yapmışlardır. 1) Bağlanma figürüne ulaşılabilirlik ya da gösterdiği duyarlılığına bağlı olarak yaşanan güven. 2) Bağlanma figürünün duyarsızlığı ya da tutarsızlığı sonucunda ortaya çıkan öfke ve umutsuzluk. Bağlanmaya ilişkin bu deneyimler EABE'de, güven, iletişim ve yabancılaşma olmak üzere üç boyutta ölçülebildiği gibi, bu boyutların toplamından elde edilen bağlanma güvenliğine ilişkin toplam puan da kullanılabilir. (Günaydın ve ark., 2005)

Raja, McGee ve Stanton (1992) tarafından kısaltılmış form haline getirilmiş olan EABE, Günaydın, Selçuk, Sümer ve Uysal (2005) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. 7’li Likert tipi bir ölçüm aracı olan EABE, hem anne-babaya hem akrana bağlanmayı ölçen iki alt ölçekten oluşmaktadır. Her iki ölçekte de birbirine benzer 12 madde bulunmaktadır (Örnek madde: “Anne/babam duygularıma saygı duyar” ve “Arkadaşlarım duygularıma saygı duyar”). Ölçekteki yüksek puanlar güvenli; düşük puanlar ise güvensiz bağlanmayı göstermektedir (Günaydın ve ark., 2005). Çalışmada bu envanterin anne ve babaya bağlanma maddeleri kullanılmıştır.

Çalışmanın kapsamında ölçek puanları “anne-babaya bağlanma” toplam puanları olarak değerlendirilmiştir. Puanlar ortalamaya göre düşük/yüksek şeklinde nitelendirilip; ortalamanın üstündeki değerlerin güvenli bağlanmaya, ortalamanın altında kalan değerlerin de güvensiz bağlanmaya işaret ettiği varsayılmaktadır (Günaydın ve ark., 2005). Düşük bağlanma güvenliği, güvensiz bağlanmanın varlığına işaret etmektedir. Bir katılımcının bu ölçekten alacağı en yüksek puan $7 \times 24 = 168$, en düşük puan ise $1 \times 24 = 24$ puan olacaktır.

EABE, Bowlby’nin teorisine dayanmakta ve bağlanma davranışı ve bağlanma figürleri karşısındaki doğal duyguları kapsamaktadır (Armsden ve Greenberg, 1987). (Günaydın ve ark., 2005). Ölçeğin iç tutarlık (Cronbach alfa) değerleri anne formu için .88, baba formu için .90; test-tekrar test güvenilirliği anne formu için .87, baba formu için ise .88 olarak bulunmuştur. Anne ve baba formları arasındaki güçlü ilişki ve özsaygı değişkeniyle anne/babaya bağlanma arasında bulunan pozitif ilişki ölçeğin yapı geçerliği için destek olarak verilmiştir (Günaydın ve ark., 2005).

3.3.3. Adölesan Ayrılma Bireyleşme Testi (AABT)

Anne-babalar, öğretmenler ve arkadaşlarıyla ilişkiye ilişkin bir dizi davranışsal ifadeler içeren ve orijinali, Levine, Green ve Millon (1986) tarafından geliştirilmiş olan (SITA:

The Separation Individuation Test of Adolescence testi), anne-baba-ergen ilişkilerini, otorite ve arkadaşlar gibi yaşamında önemli olan kişilerle ergen arasındaki ilişki paternini, ergenlerin ayrılmaya ve bireyleşmeye yönelik ihtiyaçlarını ve bağımlılık ihtiyaçlarını ölçmektedir (Ek-D). Levine ve ark (1986) Mahler'in ayrılma-bireyleşme modelinin anahtar dinamikleri, psikopatolojinin fiksasyon noktaları ve sağlıklı gelişimi belirleyen kilometre taşlarına vurgu yapmışlardır. Testin oluşturulmasında Blos, Erikson, Esman ve Weiner'in ortaya koyduğu ergenlik dönemindeki anahtar dinamiklerden yararlanılmıştır. Bu dinamikler ile ergen ayrışma bireyleşmesinin 6 temel boyutu belirlenmiştir (Levine, Green ve Millon, 1986).

1. Bakım ve simbiyoz: Kuvvetli bağımlılık ihtiyacı duyan, bu ihtiyaçlarının doyumunu bekleyen ve pozitif duyguları bu beklentilerin gerçekleşmesine bağlı gören bireyleri tanımlar. Yakın, yapışık kişiler arası ilişkiler, bu kişilerin diğerleriyle ilişkilerini karakterize eder. Kişi diğerleriyle birleşme ve bir şekilde tek bir bütün durumunu elde etme duygusunu yaşar. Ayrılma bireyleşmenin simbiyotik döneminin, ergenin etkilenmesiyle devam eden rezidüel etkileri olduğu varsayılmıştır.

2. Yutulma anksiyetesi: Özellikle yakın ilişki kurmaktan korkan ve ilişkileri bağımsızlıklarına ve kendilik duygularına tehdit olarak görme eğiliminde olan bireyleri tanımlar. Sıklıkla kendilerini diğer insanlar tarafından kontrol altında çevrelenmiş ve bu kişilerin güçlerinin baskısı altında özerkliklerine müdahale edildiği şeklinde algırlar. Küçük çocuğun yeniden yaklaşma aşamasındaki yutulma korkusunun ergenlik döneminde yeniden yaşanması şeklindeki rezidüel etkileri ölçtüğü varsayılmıştır.

3. Ayrılma anksiyetesi: Önemli diğerleri ile duygusal ya da fiziksel bağlantının kaybedilmesine bağlı güçlü korkuları olan bireyleri tanımlar. Bununla bağlantılı duygular (genellikle idealize edilmiş) diğer kişi tarafından reddedilme, terkedilme, yalnız bırakılma duyguları, gerçek, beklentisel ya da algılanan ayrılığa bağlı olarak anksiyete ve depresyon

yaşanması şeklindedir. Yeniden yaklaşma aşamasındaki çocuğun yaşadığı yoğun ayrılma anksiyetesinin ayrılan ergenin tekrar yaşaması şeklindeki rezidüel etkileri olduğu varsayılmıştır.

4. İhtiyacın reddedilmesi: Bağımlılık ihtiyaçlarını inkar eden ya da görmezden gelen bireyleri tanımlar. Böyle bireyler muhtemelen ayrılmayla ilgili anksiyete ya da karşı savunma göstermektedirler ve anksiyete bu bireylerin yakınlık, arkadaşlık ya da aşk duygularını anlamayarak ya da reddederek tepki göstermelerine yol açar. Ergenlerin, bu savunma stilini ayrılma-bireyleşmenin erken evrelerinde kullandığı ve ergenlik döneminde de aynı şekilde kullandığı varsayılmıştır.

5. Kendilik Merkezli Oluş: Yüksek derecede narsisizm ve kendilik merkezli olan ve bu yönleri diğer kişilerin geribildirimine, övgüsüne ya da hayranlığına bağlı olarak destek gören bireyleri tanımlar. Diğer taraftan aşırı değerlendirmeye yapılan vurgu ve/veya diğer kişilerden gelen aşırı ilgi dikkat çekicidir. Ayrılma-bireyleşmenin pratik yapma evresinin rezidüe etkilerinin olduğu kadar ayrılma-bireyleşmenin daha erken dönemlerindeki narsisistik rezervlerin elde edilmesini ölçtüğü varsayılmıştır.

6. Sağlıklı Ayrılma: ayrılma bireyleşme sürecine ilişkin çatışmaların çözülmesine yönelik önemli gelişmeler kaydedebilmiş bireyleri tanımlar. Burada hem bağımlılık hem de bağımsızlık ihtiyaçlarının, diğer kişilerin benzerlik ve farklılıklarının kabul edilmesi söz konusudur. Çocukluk çağındaki ayrılma-bireyleşmenin yerleştiği, kararlık kazandığı aşamasına başarılı olarak geçen ve böylece ergenlik döneminde de kendilik ve nesne imgelerinin benzer şekilde yerleştiği bireyleri temsil ettiği varsayılmıştır.

Adolesan Ayrılma bireyleşme Testi (AABT), Kösem ve ark. (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır.103 maddeden 85 maddeye indirgenen AABT, "kesinlikle katılıyorum" dan (5 puan), "kesinlikle katılmıyorum" a (1 puan) uzanan 5'li likert tipi ölçüm

sağlamaktadır (Levine ve ark. 1986). Her bir maddeden alınabilecek puanlar 1 ile 5 arasındadır. Testin kesme noktası ve toplam hesaplanan bir puanı yoktur; her alt ölçeğin puanlaması ayrı yapılır. AABT'nin 9 bağımsız alt ölçeği bulunmaktadır; ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, arkadaşla yapışma, öğretmene yapışma, pratik yapma aynalama, ihtiyacı inkâr etme, reddedilme beklentisi, sağlıklı ayrılma, bakım arama (Levine ve Saintonge 1993). AABT'nin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Kösem-Şen tarafından yapılmıştır. Alt ölçekler için Cronbach alfa katsayısı .58 ilâ .90 arasındadır (Kösem-Şen 2002).

Bu çalışmada bağlanma ile kuramsal yakınlığından dolayı ayrılma anksiyetesi, reddedilme beklentisi alt ölçekleri kullanılmıştır. Ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi bağımsız alt ölçekleri sürecin olumsuzluk ya da zorluklarına işaret etmektedir (Taşkın ve ark. 2009).

- Ayrılma Anksiyetesi: Önemli diğeri terk eden olarak algılanır.
- Reddedilme Beklentisi: Anne, baba, kardeş vb. önemli diğeri katı ve düşmanca olarak deneyimlenir.

Reddedilme beklentisi alt ölçeği 6,13,23,24,41,46,51,61,62,63,65,67,69,72. maddelerinden oluşur. Toplam puan 70'dir. Yüksek puanlar reddedilme beklentisinin yüksek olduğunu gösterir.

Ayrılma Anksiyetesi alt ölçeği 3,4,7,9,20,22,34,48,49,64,73. maddeleri içerir. Toplam puan 55'dir. Yüksek puanlar ayrılma anksiyetesinin yüksek olduğuna işaret eder (Kösem-Şen 2002).

3.4.Verilerin toplanması ve Analizi

Çalışmada kullanılan kişisel bilgi formu ve ölçekler araştırmacı tarafından araştırmaya katılan katılımcılara belli bir süre gözetmeksizin yüz yüze uygulanmıştır. Suça sürüklenen çocuklara uygulama için Adalet Bakanlığı'ndan gerekli yazılı izin tez öneri aşamasında İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Başkanlığı tarafından alınmıştır. Buna ek olarak etik kurul onayı için İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dekanlığı Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'na başvuruda bulunulmuş ve çalışma için gerekli etik kurul onayı alınmıştır. İlgili onay ekte sunulmuştur (Ek-A).

Bulgular %95 güven aralığında 0,05 anlamlılık düzeyinde yorumlanmıştır. Çalışmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 20.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Analizlerde aşağıdaki teknikler kullanılmıştır.

Sürekli değişkenlerin analizinde betimsel istatistik analizlerinden olan frekans ve yüzde teknikleri kullanılmıştır.

İkili gruplarda dağılım normal dağılım özelliği sergilemediği için parametrik teknik olan bağımsız grup t-testinin non-parametrik karşılığı olan Manny Whitney U testi tekniği kullanılmıştır.

Üç ve daha fazla gruplardan normal dağılım özelliği sergilemediği için parametrik teknik olan tek yönlü varyans analizinin non-parametrik karşılığı olan Kruskal Wallis H testi tekniği kullanılmıştır.

Kruskal Wallis H testinin anlamlı çıktığı durumlarda hangi gruplar arasında anlamlı farklılığın olduğunu tespit etmek içinde Manny Whitney U testi tekniği kullanılmıştır.

Levene Testi: Varyansların homojenliğini test etmek üzere kullanılmıştır.

Mann Withney U Testi: Veriler normal dağılım göstermediğinde, non-parametrik olan Mann Withney U Testi kullanılır. İki grubun ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını test eder (Can, 2017).

Kruskal Wallis H Testi: Veriler normal dağılım göstermediğinde, non-parametrik olan Kruskal Wallis H Testi, iki veya daha fazla grubun ortalamaları arasındaki herhangi bir farkın anlamlı olup olmadığını test eder. Kruskal Wallis H Testi anlamlı çıktığında hangi gruplar arasında farkın anlamlı olduğunu test etmek için Post-Hoc Testi yerine Mann Withney U Testi gruplar arası farkın olduğu durumda, farklılığın hangi gruptan kaynaklı olduğunu tespit eder (Can, 2017).

One-Sample Kolomogorov-Smirnov Testi: Normalite testi, yani araştırmada kullanılan ölçeklerden elde edilen verilerin normal dağılıp dağılmadığını test eden tekniğin ismi (Can, 2017).

Sperman's rho Korelasyon katsayısı: Dağılımın normal olmadığı durumlarda iki sürekli değişken arasındaki ilişkin test edilmesinde kullanılan korelasyon tekniği, pearson çarpım korelasyon katsayısı tekniğinin nonparametrik karşılığı olan teknik (Can, 2017).

4.BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın amaçları doğrultusunda suça sürüklenen 325 erkek ergenden kişisel bilgi formu, Anne-Babaya Bağlanma Envanteri (EABE) ve Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi (AABT) ile toplanan veriler analiz edilmiştir.

4.1. Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tablo 1: Örneklem Grubunun Kişisel Özellikler İle İlgili Frekans ve Yüzdeler

Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yaş Grubu		
12-15 Yaş Arası	157	48,3
16-18 Yaş Arası	168	51,7
Toplam	325	100,0
Eğitim Durumu		
İlkokul Mezunu Ve Altı	71	21,9
Ortaokul Öğrencisi	55	16,9
Ortaokul Mezun	94	28,9
Lise Öğrencisi	105	32,3
Toplam	325	100,0
Bir İşte Çalışıp Çalışmama Durumu		
Evet	146	44,9
Hayır	179	55,1
Toplam	325	100,0
Evden-Kurumdan Kaçma Davranışı		
Hayır Kaçmadım	193	59,4
Kaçmadım Ama Düşündüm	20	6,2
Evet Kaçtım	112	34,5
Toplam	325	100,0
Serbest Zamanın En Çok Kiminle Geçirildiği		
Aile bireylerinden biri ile	89	27,4
Arkadaşlarımla	212	65,2
Yalnız	24	7,4
Toplam	325	100,0
Kendinizi En Yakın Hissettiğiniz Kişi		
Annem	134	41,3
Babam	37	11,4
Hem Annem Hem Babam	45	13,8
Kardeşlerim	43	13,2
Arkadaşlarım	36	11,1
Hiç Kimse	16	4,9
Diğer	14	4,3
Toplam	325	100,0

Tablo 4.1' de görüldüğü gibi araştırmaya alınan suça sürüklenen örneklem grubunun %48,3'ü 12-15 yaş arasında, %51,7'si 16-18 yaş arasındadır.

Örneklem grubunun %49,3'ü öğrenci olarak okula kayıtlı olduğu bilgisini vermiş olup; her iki yaş grubundan öğrenci olduklarını belirten çocukların oranına bakıldığında, öğrenci olanların %32,3'ü 12-15 yaş grubunda; %16,9'u ise 16-18 grubundadır.

Örneklem grubunun %50,7'si suça sürüklendiği tarihte okula devam etmemektedir. Örneklem grubunun %44,9'u bir işte çalışmaktadır. Her iki yaş grubundan hali hazırda bir işte çalıştıklarını belirten çocukların oranına bakıldığında, çalıştıklarını belirtenlerin %14,8'i 12-15 yaş grubunda; %30,2'si ise 16-18 grubundadır.

Örneklem grubunun %34,5'i evden veya kurumdan kaçtığını; %6'sı kaçmayı düşündüğünü belirtmiştir.

Örneklem grubunun %65,2'si en yüksek yüzde ile serbest zamanlarında arkadaşları ile vakit geçirmektedir.

Örneklem grubunun %41,3'sinin en yüksek yüzde ile kendisine en yakın kişi olarak "annem" cevabını verdikleri görülmüştür. Babasını en yakın kişi olarak cevaplayanların oranı %11,4'dür. Hem annesini hem babasını en yakın kişiler olarak görenlerin oranı ise 13,8'dir.

Tablo 2: Örneklem Grubunun Aile Yapısı İle İlgili Frekans ve Yüzdeler

Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Genelde Kalınan Yer Durumu		
Ev Ortamında	304	93,5
Kurumda (Yurtta)-Sokakta	21	6,5
Toplam	325	100,0
Ev Ortamında Kalanların Kimlerle Yaşadığı		
Öz Anne-Baba	222	73,02
Sadece Anne ya da Baba İle	66	21,71
Diğer	16	5,26
Toplam	304	100,0
Kardeş Sayısı		
Tek Çocuk	18	5,5
2-4 Kardeş	219	67,4
5 ve Daha Fazla	88	27,1
Toplam	325	100,0
Annenin Eğitim Durumu		
İlkokul Mezunu veya Altı Eğitim	239	73,7
Ortaokul Mezunu	45	13,8
Lise Mezunu	33	10,1
Üniversite ve Üstü	8	2,4
Toplam	325	100,0
Babanın Eğitim Durumu		
İlkokul Mezunu veya Altı Eğitim	220	67,7
Ortaokul Mezunu	54	16,6
Lise Mezunu	38	11,7
Üniversite ve Üstü	13	4,0
Toplam	325	100,0
Annenin Herhangi Bir İşte Çalışma Durumu		
Evet	93	28,6
Hayır	232	71,4
Toplam	325	100,0
Babanın Herhangi Bir İşte Çalışma Durumu		
Evet	292	89,8
Hayır	33	10,2
Toplam	325	100,0
Ailenin Gelir Durumu		
Bilmiyorum	76	23,4
Düşük	115	35,4
Orta	66	20,3
İyi	68	20,9
Toplam	325	100,0

Tablo 4-2’de görüldüğü gibi araştırmaya alınan suça sürüklenen örneklem grubunun %93,5’i ev ortamında kalırken, %6,5 kurumda (yurtta)/ sokakta kalmaktadır. Ev ortamında yaşayanların %73,2’si yüksek yüzde ile öz anne ve babası ile birlikte yaşamaktadırlar.

%5,5’i ailenin tek çocuğu iken, %67,4’ünün 2-4 arasında kardeş olduğu, %27,1’inin 5 ve daha fazla kardeş olduğu görülmüştür.

Annelerinin %73,6’sı, babalarının %67,7’si en yüksek yüzde ile ilkökul mezunu veya altı eğitim seviyesindedir. Yüzde oranları eğitim seviyesi yükseldikçe düşüş göstermiştir.

Tablo 3: Örneklem Grubu, Aile Bireyleri ve Arkadaş Çevresi İçin Madde Kullanımına Ait Frekans ve Yüzde Sonuçları

Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Bali-Tiner Gibi Uçucu Maddeler Kullanımı		
Evet	39	12,0
Hayır	286	88,0
Toplam	325	100,0
Esrar-Hap Gibi Uyuşturucu Madde Kullanımı		
Evet	79	24,3
Hayır	246	75,7
Toplam	325	100,0
Ailede Uyuşturucu ve/veya Uçucu Madde Kullanımı		
Evet	25	7,7
Hayır	300	92,3
Toplam	325	100,0
Arkadaşlar Arasında Uyuşturucu ve/veya Uçucu Madde Kullanımı		
Evet	117	36,0
Hayır	208	64,0
Toplam	325	100,0

Tablo 4- 3’de görüldüğü gibi araştırmaya alınan suça sürüklenen örneklem grubunun %12’si bali, tiner gibi uçucu madde; %24,3’ü esrar, hap gibi uyuşturucu madde kullanmaktadır. %7,7’sinin ailesinde ve %36’sının arkadaşlarında uyuşturucu ve/veya uçucu madde kullanan vardır.

Tablo 4: Örneklem Grubunun Aile Bireyleri ve Arkadaş Çevresi İçin Suç İle İlgili Frekans ve Yüzde Sonuçları

Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Çekirdek Ailede Suç Öyküsü Olan Birey		
Evet	69	21,2
Hayır	256	78,8
Toplam	325	100,0
Arkadaşlar Arasında Suç Öyküsü Olan Birey		
Evet	186	57,2
Hayır	139	42,8
Toplam	325	100,0

Tablo 4-4’de görüldüğü gibi araştırmaya alınan suça sürüklenen örneklem grubunun %21,2’si ailelerinde; %57,2’si arkadaşlarında suç öyküsü olan bireyler olduğunu belirtmiştir.

Tablo 5: Örneklem Grubu için Suç İle İlgili Frekans ve Yüzde Sonuçları

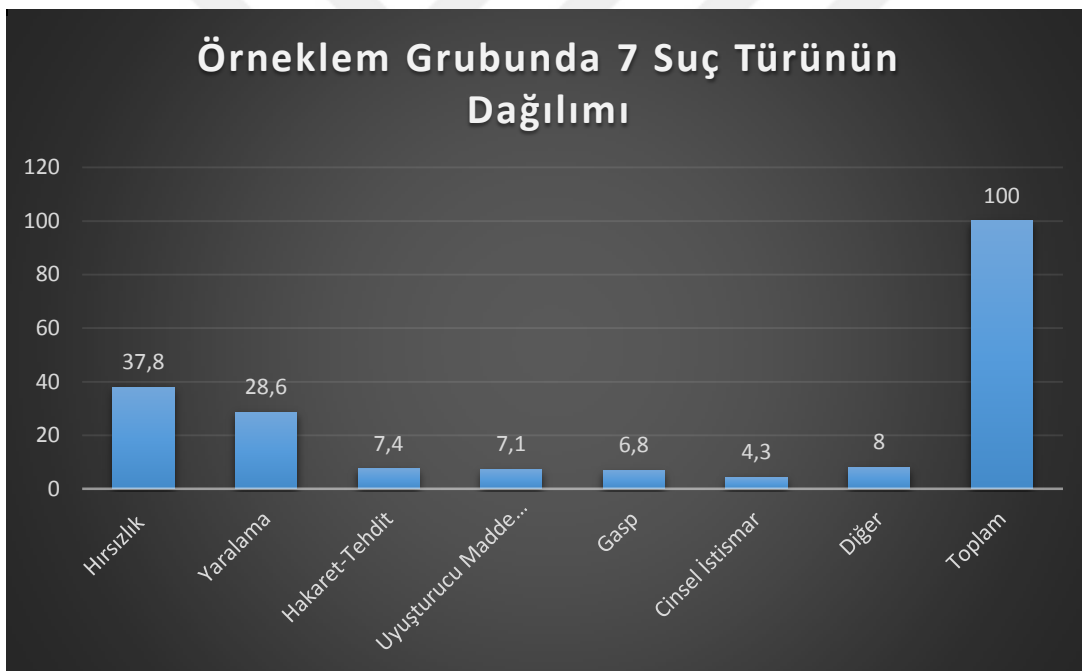
Değişkenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Suç İddiasının Adı		
Hırsızlık (Konut Dokunulmazlığı-Mala Zarar Verme)	123	37,8
Yaralama	93	28,6
Hakaret-Tehdit	24	7,4
Uyuşturucu Madde Kullanmak veya Bulundurmak	23	7,1
Gasp	22	6,8
Cinsel İstismar	14	4,3
Diğer	26	8,0
Toplam	325	100,0
Adli Sürece Suça Sürüklenen Çocuk Olarak Yansıyan Suç Sayısı		
İlk Kez	180	55,4
İki Kez	44	13,5
Üç veya Daha Fazla	101	31,1
Toplam	325	100,0
Tutuklu veya Hükümlü Olarak Cezaevi Öyküsü		
Evet	73	22,5
Hayır	252	77,5
Toplam	325	100,0

Tablo 4-5’ de görüldüğü gibi araştırmaya alınan suça sürüklenen örneklem grubunun 7 suç türü arasında %37,8’ i en yüksek yüzde ile hırsızlık (konut dokunulmazlığı-mala zarar verme) suçundan gelmişken, %28,6’sı ikinci sırada yaralama suçundan gelmiştir. %55,4’ü suça sürüklenen çocuk olarak ilk defa gelirken, %13,5’i ikinci kez, %31,1’i ise üç veya daha fazla sayıda gelmiştir.

Örneklem grubunun %22,5’inin cezaevi öyküsü vardır. Cezaevi öyküsü olan çocukların %21,9’u 12-15 yaş grubundayken, %78,1’i 16-18 yaş grubundadır.

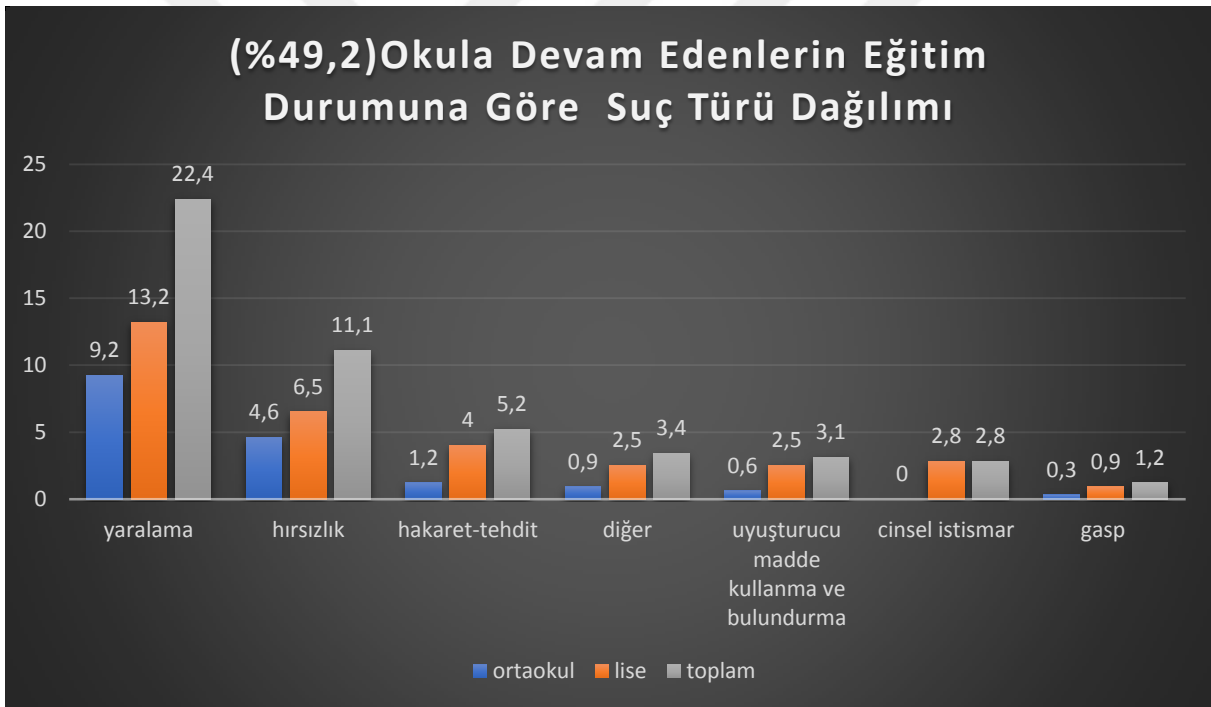
4.1.1 Suç Türüne Göre Risk Faktörü Olan Demografik Değişkenlerin Dağılımı

Şekil 1: Örneklem Grubunda 7 Suç Türünün Dağılımı

Örneklem grubunun (160) %49,2’si öğrenci olduğunu belirtmiştir. Ortaokul ve lise öğrencilerinden oluşan öğrenci grubunun 7 suç türünde dağılımına bakıldığında; (30) %9,2 ortaokul, (43) %13,2 oranında lise öğrencisi olmak üzere, toplamda (73) %22,4’ünün en yüksek yüzde ile “yaralama” suçundan gelen; ikinci sırada (15) %4,6 ortaokul, (21) %6,5

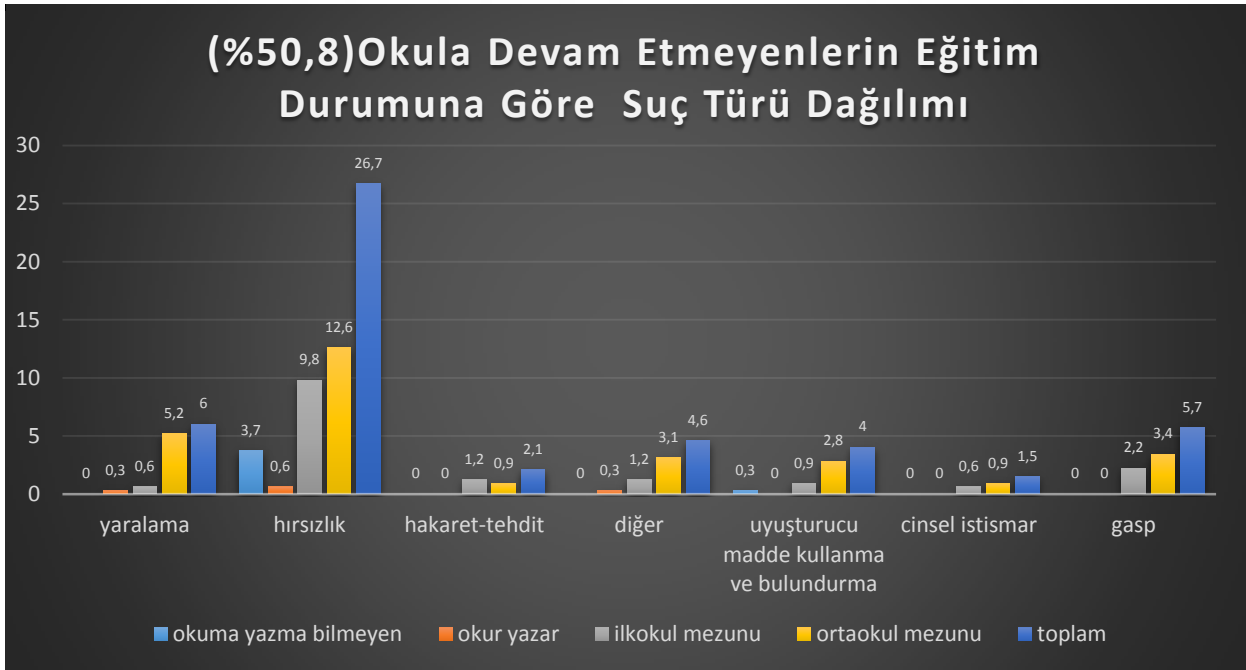
oranında lise öğrencisi olmak üzere, toplamda (36) %11,1'inin “hırsızlık” suçundan gelen; üçüncü sırada (4) %1,2 ortaokul, (13) %4 oranında lise öğrencisi olmak üzere, toplamda (17) 5,2'sinin “hakaret-tehdit” suçundan gelen; dördüncü sırada (3) %0,9 ortaokul, (8) %2,5 oranında lise öğrencisi olmak üzere toplamda (11) %3,4'ünün “diğer” grup suçundan gelen; beşinci sırada (2) %0,6 ortaokul, (8) %2,5 oranında lise öğrencisi olmak üzere, toplamda (10) %3,1'inin “uyuşturucu madde kullanmak veya bulundurmak” suçundan gelen; altıncı sırada toplamda (9) %2,8 oranında lise öğrencisinin “cinsel istismar” suçundan gelen; yedinci sırada (1) %0,3 ortaokul, (3) %0,9 oranında lise öğrencisi olmak üzere toplamda (4) %1,2'sinin “gasp” suçundan gelen ergenlerden olduğu anlaşılmıştır. Aşağıda Şekil 2' de verilmiştir.

Şekil 2: (%49,2) Okula Devam Edenlerin Eğitim Durumuna Göre Suç Türü Dağılımı

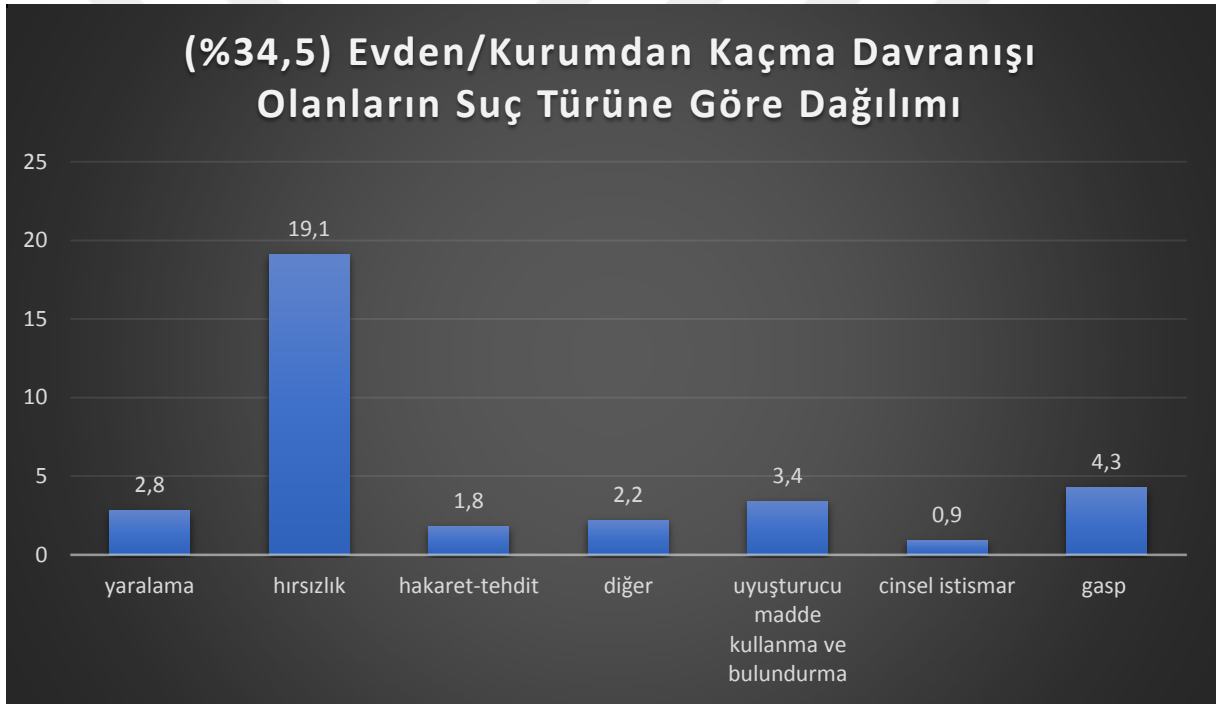
Örneklem grubunun (165) %50,8'si okula devam etmediğini belirtmiştir. Okula devam etmeyen bu grubun 7 suç türünde dağılım oranlarına bakıldığında; “okuma yazma bilmeyenlerin (12) %3,7'si, okur-yazarların (2) %0,6'sı, ilkokul mezunlarının (32) %9,8'i, ortaokul mezunlarının (41) %12,6'sı olmak üzere toplamda (87) %26,7 en yüksek yüzde ile, hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme) suçundan gelen örneklem grubundan

olduğu görülmüştür. İkinci sırada toplamı (20) %6,1 olmak üzere okur-yazarların (1) %0,3'ü, ilkokul mezunlarının (2) %0,6'sı, ortaokul mezunlarının (17) %5,2'si “yaralama” suçundan gelen; toplamı (18) %5,7 olmak üzere üçüncü sırada ilkokul mezunlarının (7) %2,2'sinin, ortaokul mezunlarının (11) %3,4'ünün “gasp” suçundan gelen; dördüncü sırada toplamı (15) %4,6 olmak üzere okur-yazarların (1) % 0,3'ünün, ilkokul mezunlarının (4) %1,2'sinin, ortaokul mezunlarının (10) %3,1'inin “diğer” suç grubundan gelen; beşinci sırada toplamı (13) %4 olmak üzere okuma yazma bilmeyenlerin (1) %0,3'ünün, ilkokul mezunlarının (3) %0,9'unun, ortaokul mezunlarının (9) %2,8'inin “uyuşturucu madde kullanmak veya bulundurmak” suçundan gelen; altıncı sırada toplamı (7) %2,1 olmak üzere, ilkokul mezunlarının (4) %1,2'sinin, ortaokul mezunlarının (3) %0,9'unun “hakaret-tehdit” suçundan gelen; yedinci sırada toplamı (5) %1,5 olmak üzere ilkokul mezunlarının (2) %0,6'sının, ortaokul mezunlarının (3) %0,9'unun “cinsel istismar” suçundan gelen ergenlerden olduğu görülmüştür. Aşağıda Şekil 3' de verilmiştir.

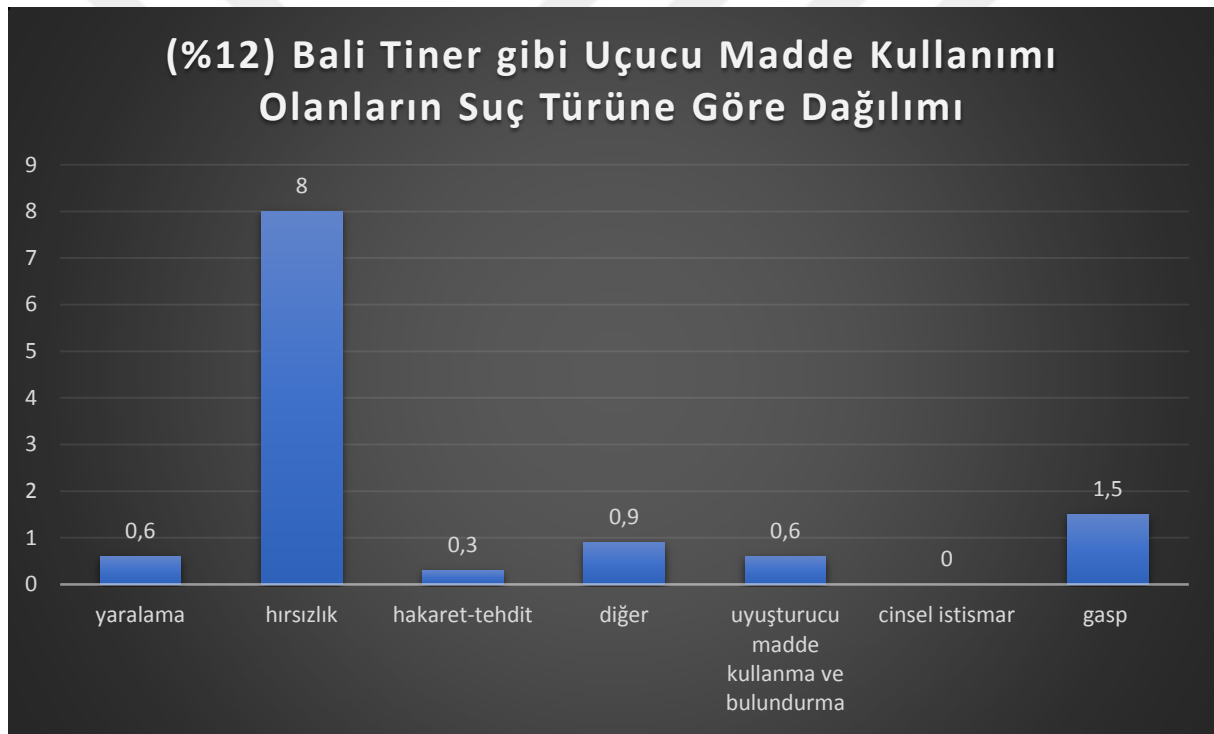
Şekil 3: (%50,8) Okula Devam Etmeyenlerin Eğitim Durumuna Göre Suç Türü Dağılımı

Örneklem grubunun (112) %34,5'i evden/kurumdan kaçtığı belirtilmiştir. Bu grubun 7 suç türü açısından dağılımına bakıldığında, evden/kurumdan kaçanların (62) %19,1'inin en yüksek yüzde ile "hırsızlık (konut dokunulmazlığı-mala zarar verme)" suçundan gelen; (14) %4,3'ünün "gasp" suçundan gelen; (11) %3,4'ünün "uyuşturucu madde kullanmak veya bulundurmak" suçundan gelen, (9) %2,8'inin "yaralama" suçundan gelen, (7) %2,2'sinin "diğer" suç grubundan gelen; (6) %1,8'inin "hakaret-tehdit" suçundan gelen; (3) %0,9'unun "cinsel istismar" suçundan gelen örneklem grubundan olduğu anlaşılmıştır. Aşağıda Şekil 4'de verilmiştir.

Şekil 4: (%34,5) Evden/Kurumdan Kaçma Davranışı Olanların Suç Türüne Göre Dağılımı

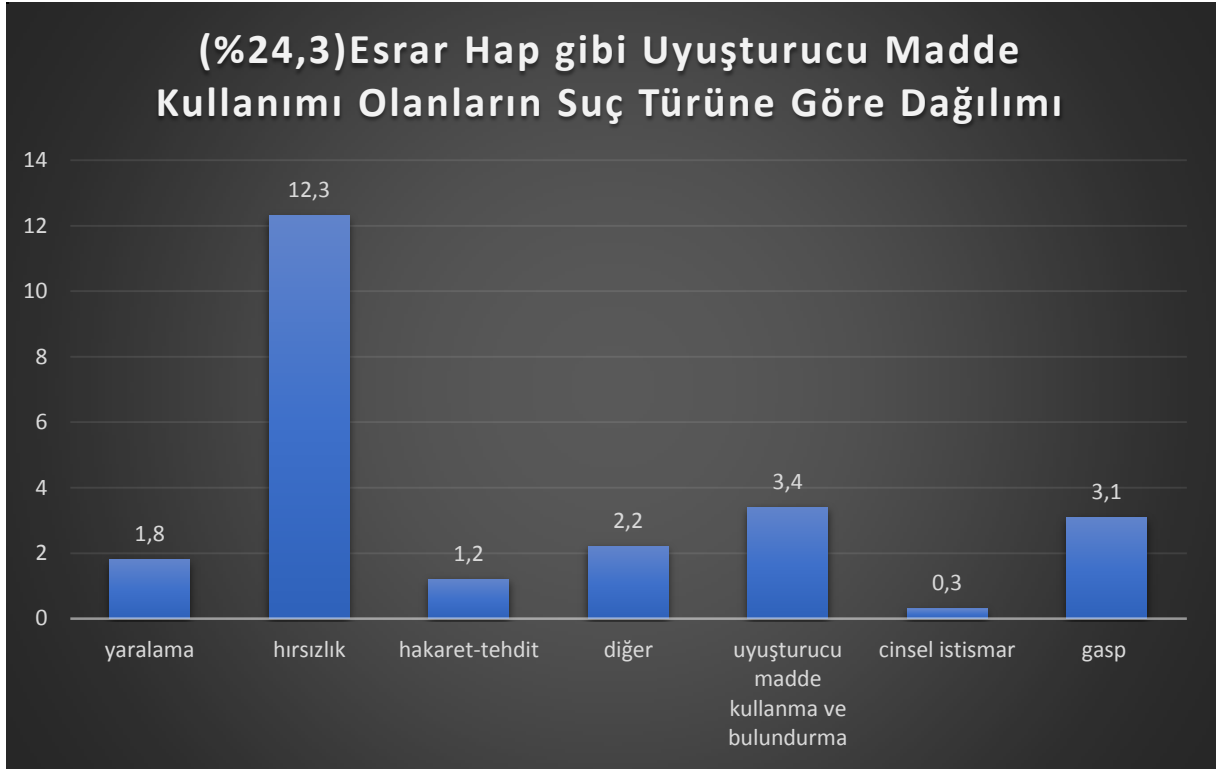
Örneklem grubunun (39) %12'si bali tiner gibi uçucu madde kullandığını belirtmiştir. Bu grubun 7 suç türü açısından dağılımına bakıldığında, uçucu madde kullananların (26) %8'inin en yüksek yüzde ile "hırsızlık (konut dokunulmazlığı-mala zarar verme)" suçundan gelen; (5) %1,5'inin "gasp" suçundan gelen; (3) %0,9'unun "diğer" suç grubundan gelen; (2) %0,6'sının aynı oranla hem "uyuşturucu madde kullanmak veya bulundurmak" suçundan ve hem "yaralama" suçundan gelen; (1) %0,3'ünün "hakaret-tehdit" suçundan gelen örneklem grubundan olduğu görülmüştür. Cinsel istismar suçundan ise kullanan çıkmamıştır. Aşağıda şekil 5'te verilmiştir.

Şekil 5: (%12) Bali Tiner gibi Uçucu Madde Kullanımı Olanların Suç Türüne Göre Dağılımı

Örneklem grubunun (79) %24,3'ü esrar hap gibi uyuşturucu madde kullandığını belirtmiştir. Bu grubun 7 suç türü açısından dağılımına bakıldığında, uyuşturucu madde kullananların (40) %12,3'ünün en yüksek yüzde ile "hırsızlık (konut dokunulmazlığı-mala zarar verme)" suçundan gelen; (11) %3,4'ünün "uyuşturucu madde kullanmak veya

bulundurmak” suçundan gelen; (10) %3,1’inin “gasp” suçundan gelen; (7) %2,2’sinin “diğer” suç grubundan gelen; (6) %1,8’inin “yaralama” suçundan gelen; (4) %1,2’sinin “hakaret-tehdit” suçundan gelen; (1) %0,3’ünün “cinsel istismar” suçundan gelen örneklem grubundan olduğu görülmüştür. Aşağıda Şekil 6’da verilmiştir.

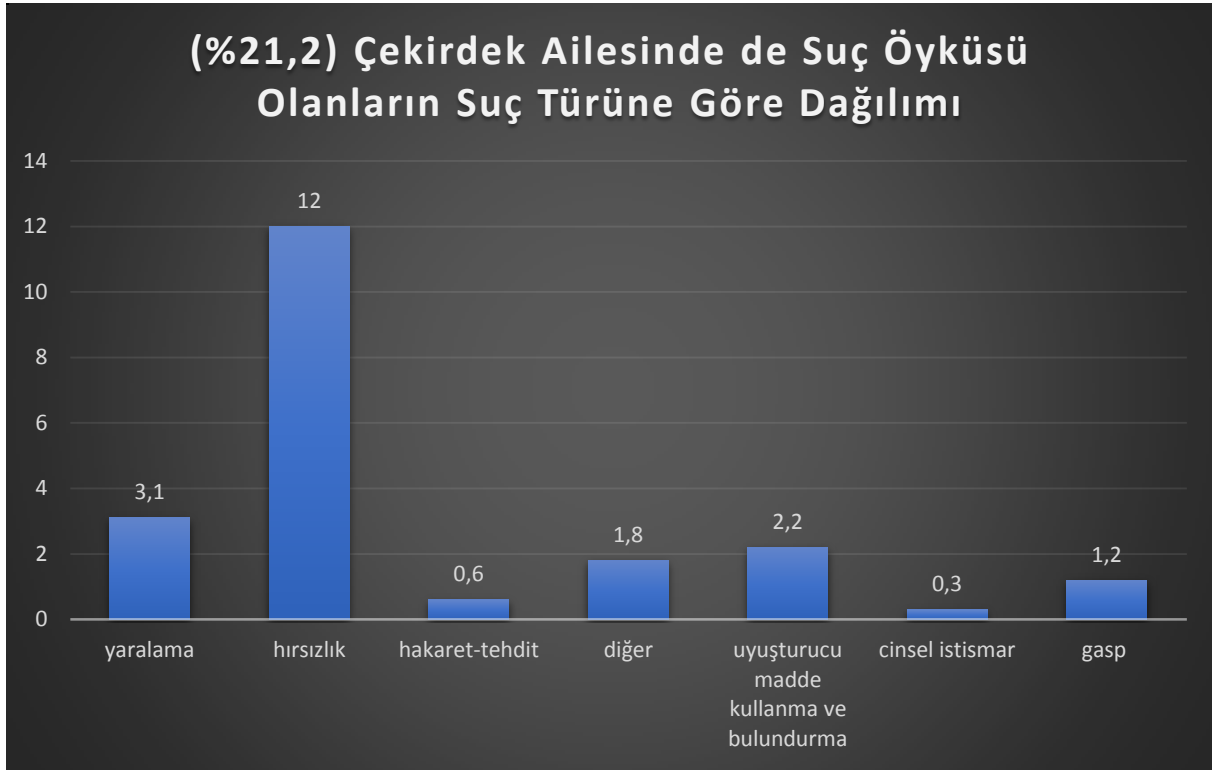

Şekil 6: (%24,3) Esrar Hap gibi Uyuşturucu Madde Kullanımı Olanların Suç Türüne Göre Dağılımı

Örneklem grubunun (69) %21,2’si çekirdek ailesinde suça karışan birey/bireyler olduğunu belirtmiştir. Bu grubun 7 suç türü açısından dağılımına bakıldığında, (39) %12’sinin en yüksek yüzde ile “hırsızlık (konut dokunulmazlığı-mala zarar verme)” suçundan gelen; (10) %3,1’inin “yaralama” suçundan gelen; (7) %2,2’sinin “uyuşturucu madde kullanmak veya bulundurmak” suçundan gelen; (6) %1,8’inin “diğer” suç grubundan gelen; (4) %1,2’sinin “gasp” suçundan gelen; (2) %0,6’sinin “hakaret-tehdit” suçundan gelen; (1)

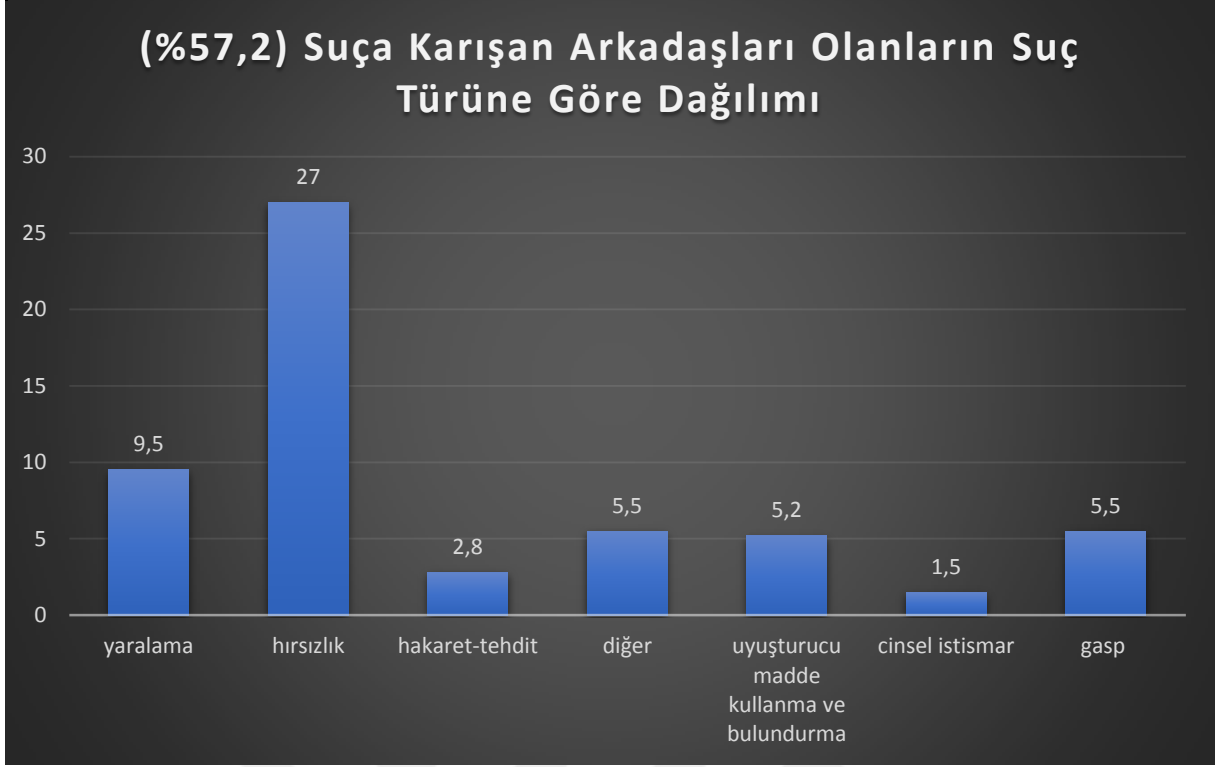
%0,3'ünün “cinsel istismar” suçundan gelen örneklem grubundan olduğu görülmüştür.

Aşağıda Şekil 7’de verilmiştir.

Şekil 7: (%21,2) Çekirdek Ailesinde de Suç Öyküsü Olanların Suç Türüne Göre Dağılımı

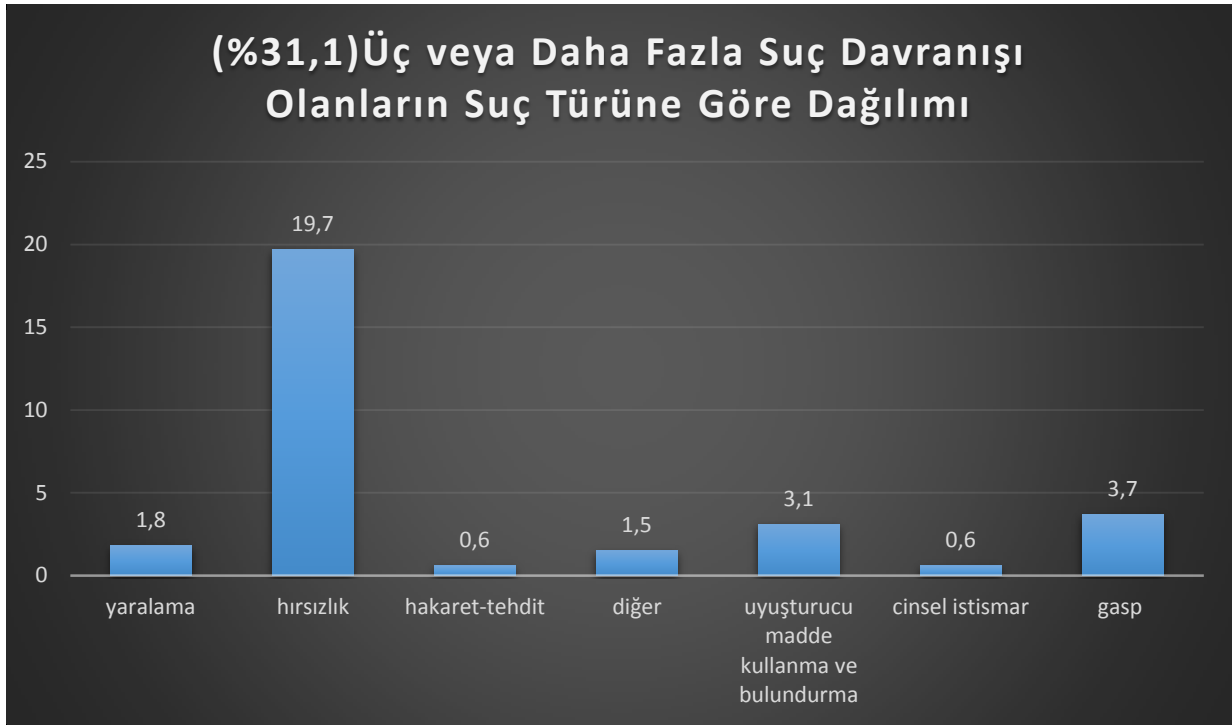
Örneklem grubunun (186) %57,2’si suça karışan arkadaşları olduğunu belirtmiştir. Bu grubun 7 suç türü açısından dağılımına bakıldığında, (88) %27’sinin en yüksek yüzde ile “hırsızlık (konut dokunulmazlığı-mala zarar verme)” suçundan gelen; (31) %9,5’inin “yaralama” suçundan gelen; (18) %5,5’inin “gasp” suçundan gelen ve “diğer” suç grubundan gelen; (17) %5,2’sinin “uyuşturucu madde kullanmak veya bulundurmak” suçundan gelen; (9) %2,8’inin “hakaret-tehdit” suçundan gelen; (5) %1,5’inin “cinsel istismar” suçundan gelen örneklem grubundan olduğu anlaşılmıştır. Aşağıda Şekil 8’de verilmiştir.

Şekil 8: (%57,2) Suça Karışan Arkadaşları Olanların Suç Türüne Göre Dağılımı

Örneklem grubunun (101) %31,1'i suça sürüklenen çocuk olarak üç veya daha fazla sayıda adli sisteme dahil olduğunu belirtmiştir. Bu grubun 7 suç türünde dağılım oranlarına bakıldığında, (64) %19,7'sinin en yüksek yüzde ile "hırsızlık (konut dokunulmazlığı-mala zarar verme)" suçundan gelen; (12) %3,7'sinin "gasp" suçundan gelen; (10) %3,1'inin "uyuşturucu madde kullanmak veya bulundurmak" suçundan gelen; (6) %1,8'inin "yaralama" suçundan gelen; (5) %1,5'inin "diğer" suç grubundan gelen; (2) %0,6'sının aynı yüzde ile hem "hakaret-tehdit" suçundan ve hem de "cinsel istismar" suçundan gelen örneklem grubundan olduğu anlaşılmıştır. Aşağıda Şekil 9'da verilmiştir.

Şekil 9: (%31,1) Üç veya Daha Fazla Suç Davranışı Olanların Suç Türüne Göre Dağılımı

Örneklem grubunda cezaevi öyküsü olanlar (73), %22,5 oranındadır. Bu değişkenin 7 suç türünde dağılım yüzdelere bakıldığında, (38) %11,7'sinin en yüksek yüzde ile "hırsızlık (konut dokunulmazlığı-mala zarar verme)" suçundan; (11) %3,4'ünün "gasp" suçundan; (9) %2,8'inin "diğer" suç grubundan; (7) %2,2'sinin "cinsel istismar" suçundan; (5) %1,5'inin "uyuşturucu madde kullanmak veya bulundurmak" suçundan; (3) %0,9'unun yaralama suçundan gelenler olduğu görülmüştür. "Hakaret – tehdit" suçundan gelenler arasında cezaevi öyküsünün olmadığı anlaşılmıştır. Aşağıda Şekil 10'da verilmiştir.

Şekil 10: (%22,5) Tutuklu veya Hükümlü Olarak Cezaevi Öyküsü Olanların Suç Türüne Göre Dağılımı

4.2.Araştırmada Kullanılan Testlerin Genel Puan Ortalamaları

Çalışmadan elde edilen verilerin normal dağılım özelliği sergileyip sergilemediğini test etmek için yapılan normalite testi (One-Sample Kolomogorov-Smirnov Testi) sonuçları aşağıdaki tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Normallik Testi Sonuçları

Ölçekler	N	Z Değeri	R Değeri
EABE “Anne- Babaya Güvenli Bağlanma” Puanı	325	,052	,037
EABE “Babaya Güvenli Bağlanma” Puanı	325	,080	,000
EABE “Anneye Güvenli Bağlanma” Puanı	325	,090	,000
AABT “Ayrılma Anksiyetesi” Alt Ölçeği Puanı	325	,055	,019
AABT “Reddedilme Beklentisi” Alt Ölçeği Puanı	325	,057	,012

Tablo 4-6 ’da görüldüğü gibi araştırmada kullanılan ölçekler ve bu ölçeklerin alt boyutlarından elde edilen verilerin genel dağılımına bakıldığında kullanılan ölçeklerin %100’ü normal dağılım özelliği sergilemediği görülmüştür.

Bu sonuca göre verilerin analizinde non-parametrik teknikler kullanılmıştır. Yani ikili grupların karşılaştırılmasında “Mann Whitney U Testi” tekniği, üç ve üçten fazla grupların karşılaştırılmasında ise “Kruskal-Wallis H Testi” tekniği kullanılmıştır. İki sürekli değişkenin karşılaştırılmasında ise Pearson Korelasyon Katsayısı tekniğinin nonparametrik karşılığı olan “Sperman’s rho Korelasyon katsayısı” tekniği kullanılmıştır.

Tablo 7: Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Betimsel İstatistik Sonuçları

Ölçekler	Toplam Puan	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Min Puan	Max Puan
EABE “Anne- Babaya Güvenli Bağlanma” Puanı	34938,0	107,50	17,24	58,0	144,0
EABE “Babaya Güvenli Bağlanma” Puanı	17175,0	52,84	10,94	18,0	73,0
EABE “Anneye Güvenli Bağlanma” Puanı	17763,0	54,65	9,09	24,0	72,0
AABT “Ayrılma Anksiyetesi” Alt Ölçeği Puanı	10413,0	32,04	8,49	12,0	55,0
AABT “Reddedilme Beklentisi” Alt Ölçeği Puanı	11521,0	35,44	10,30	14,0	67,0

4.3. Araştırma Hipotezlerine Yanıt Bulmak İçin Yapılan Analizlerden Elde Edilen Bulgular

4.3.1. Araştırmada Kullanılan Ölçekler Arası İlişkiye Dair Bulgular:

4.3.1.1. (EABE) “Anne-Babaya Güvenli Bağlanma” Puanlarının, Adolesan Ayrılma Birleşme Testi (AABT) “Ayrılma Anksiyetesi ve Reddedilme Beklentisi” Alt Ölçek Puanları İle İlişkisi

Araştırmanın amacı doğrultusunda EABE'nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanları ile AABT alt ölçek puanlarının arasındaki ilişkisi incelenmiştir. Bunun için “Sperman's rho Korelasyon katsayısı” tekniği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 4-8' de ve 4-9'da gösterilmiştir.

Tablo 8: EABE “Anne-Babaya Güvenli Bağlanma” Toplam Puanlarının AABT “Ayrılma Anksiyetesi” Alt Ölçek Puanlarına Ait Korelasyon Sonuçları

Değişkenler	N	X	Ss	r_{rho} değeri	P
EABE “Anne-Babaya Güvenli Bağlanma” Toplam Puanı	325	107,5	17,24	-,039	,488
AABT “Ayrılma Anksiyetesi” puanı		32,04	8,49		

Tablo 4-8’de görüldüğü gibi EABE’nin “anne-babaya güvenli bağlanma” toplam puanlarının AABT’nin “ayrılma anksiyetesi” alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 9: EABE “Anne-Babaya Güvenli Bağlanma” Toplam Puanlarının AABT “Reddedilme Beklentisi” Alt Ölçek Puanlarına Ait Korelasyon Sonuçları

Değişkenler	N	X	Ss	r_{rho} değeri	P
EABE “Anne-Babaya Güvenli Bağlanma” Toplam Puanı	325	107,5	17,24	-,514	,000
AABT “Reddedilme Beklentisi” puanı		35,44	10,30		

Tablo 4-9’da görüldüğü EABE’nin “anne-babaya güvenli bağlanma” toplam puanlarının AABT “reddedilme beklentisi” alt ölçek puanları ile arasında istatistiksel olarak negatif doğrusal ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r_{rho} : -,514, $p=.000$). Bu sonuca göre EABE’nin “anne-babaya güvenli bağlanma” toplam puanları azaldıkça, AABT’nin “reddedilme beklentisi” alt ölçek puanları artmaktadır.

Araştırmanın temel hipotezi olan EABE’nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanlarının AABT’nin iki alt ölçek puanları ile arasındaki ilişkiye dair analizlere ek olarak hem anneye hem babaya güvenli bağlanma puanlarının AABT’nin iki alt ölçek puanları ile arasındaki ilişki ayrı ayrı da analiz edilmiş olup, bulgular aşağıda verilmiştir.

4.3.1.2. EABE “Babaya Güvenli Bağlanma” Puanlarının AABT Alt Ölçek Puanları İle Aralarındaki İlişki

İlk olarak EABE’nin “babaya güvenli bağlanma” puanları ile AABT’nin alt ölçek puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bunun için “Sperman’s rho Korelasyon Katsayısı” tekniği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 4-10’da gösterilmiştir.

Tablo 10: EABE'nin "Babaya Güvenli Bağlanma" Puanlarının AABT'nin Alt Ölçek Puanlarına Ait Korelasyon Sonuçları

Değişkenler	N	X	Ss	r_{rho} değeri	P
EABE "Babaya Güvenli Bağlanma" Puanı	325	52,84	10,94	-,076	,172
AABT "Ayrılma Anksiyetesi" Alt Ölçeği		32,04	8,49		
EABE "Babaya Güvenli Bağlanma" Puanı	325	52,84	10,94	-,474	,000
AABT "Reddedilme Beklentisi" Alt Ölçeği		35,44	10,30		

Tablo 4-10'da görüldüğü gibi EABE'nin "babaya güvenli bağlanma" puanları ile AABT'nin "ayrılma anksiyetesi" alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Öte yandan tabloda görüldüğü gibi EABE'nin "babaya güvenli bağlanma" puanlarının AABT'nin "reddedilme beklentisi" alt ölçek puanları arasında ise istatistiksel olarak negatif doğrusal ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r_{rho} : -,474, p =.000). Bu sonuca göre EABE "babaya bağlanma" puanları azaldıkça AABT "reddedilme beklentisi" alt ölçek puanları artmaktadır.

4.3.1.3. EABE "Anneye Güvenli Bağlanma" Puanlarının AABT Alt Ölçek Puanları İle Aralarındaki ilişki

EABE'nin "anneye güvenli bağlanma" puanları ile AABT'nin alt ölçek puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bunun için "Sperman's rho Korelasyon Katsayısı" tekniği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar tablo 4-11' de gösterilmiştir.

Tablo 11: EABE'nin "Anneye Güvenli Bağlanma" Puanları İle AABT'nin Alt Ölçek Puanlarına Ait Korelasyon Sonuçları

Değişkenler	N	X	Ss	r_{rho} değeri	P
EABE "Anneye Güvenli Bağlanma" Puanı	325	54,65	9,09	,019	,732
AABT "Ayrılma Anksiyetesi" Alt Ölçek Puanı		32,04	8,49		
EABE "Anneye Güvenli Bağlanma" Puanı	325	54,65	9,09	-,389	,000
AABT "Reddedilme Beklentisi" Alt Ölçek Puanı		35,44	10,30		

Tablo 4-11 'de görüldüğü gibi EABE'nin "anneye güvenli bağlanma" puanları ile AABT'nin "ayrılma anksiyetesi" alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tabloda görülen bir diğer analizde ise, EABE'nin "anneye güvenli bağlanma" puanları ile AABT'nin "reddedilme beklentisi" puanları arasında istatistiksel olarak negatif doğrusal ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r_{rho} : -,389, p =.000). Bu sonuca göre EABE'nin "anneye güvenli bağlanma" puanları azaldıkça, AABT'nin "reddedilme beklentisi" alt ölçek puanları artmaktadır.

4.3.2. Araştırmada Kullanılan Ölçklere ve "Suç Türü" Değişkenine İlişkin Bulgular

Bu kısımda örneklem grubunun "işledikleri suçun türü" demografik değişkeni açısından EABE'nin "anne-babaya güvenli bağlanma" ve AABT'nin "ayrılma anksiyetesi, reddedilme beklentisi" bağımsız alt ölçek puanlarında anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmanın hipotezi doğrultusunda suç türlerinden "hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)" ve "yaralama" açısından EABE'nin "anne-babaya güvenli bağlanma" ve AABT'nin "ayrılma anksiyetesi, reddedilme beklentisi" bağımsız alt ölçek puanlarında anlamlı bir fark olup olmadığı bulgusu ele alınmıştır.

4.3.2.1. EABE “Anne-Babaya Güvenli Bağlanma” Puanlarına ve Suç Türü Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bir başka amacı da suça sürüklenen örneklem grubunun işledikleri suç türü süreksiz değişkenleri açısından EABE'nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını incelemektir.

Bu amacı test etmek için Tek Yönlü Varyans Analizinin non parametrik karşılığı olan Kruskal Wallis H Testi tekniği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar sırası ile tablolar halinde aşağıda verilmiştir.

Tablo 12: Örneklem Grubunun İşledikleri Suç Türüne Göre EABE'nin “Anne-Babaya Güvenli Bağlanma” Toplam Puan Ortalamalarına Ait Kruskal Wallis Testi Sonuçlar (n=325)

Özellikler		N	Sıra Ort.	İstatistiksel Analiz
EABE “Anne-Babaya Güvenli Bağlanma” toplam puanı				$X^2: 29,89$ Sd: 6 p değeri: ,000 P<.05
İşledikleri Suç Türü				
A	Yaralama	93	191,01	
B	Hakaret-Tehdit	24	189,79	
C	Hırsızlık-(Konut Dokunulmazlığı Mala Zarar Verme)	123	145,43	
D	Gasp	22	139,66	
E	Cinsel İstismar	14	222,18	
F	Uyuşturucu Madde kullanmak veya bulundurmak	23	106,15	
G	Diğer	26	159,38	
Fark Sonuçları: a>c – a>f – e>f				

Not: Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır.

Tablo 4-12 'de görüldüğü gibi EABE'nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanlarının, örneklem grubunun işledikleri suç türü değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre; örneklem grubunun EABE'nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanlarının işledikleri suç

türü gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2:29,89$; sd: 6; p:,000).

Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U tekniği uygulanmıştır.

Yapılan analizlerin ilkinde, suç türü “hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)” olan örneklem grubu ile suç türü “yaralama” olan suça sürüklenen örneklem grubu arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur (U:4114,0 – p: ,000 - .05). Bu sonuca göre suç türü hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme) olan örneklem grubunun EABE'nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanları suç türü yaralama olan örneklem grubuna göre daha düşüktür.

Bir diğer analizde, suç türü “yaralama” olan örneklem grubu ile suç türü “uyuşturucu madde kullanmak veya bulundurmak” olan örneklem grubu arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur (U:533,0 – p: ,000- .05). Bu sonuca göre suç türü yaralama olan örneklem grubunun EABE'nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanları suç türü uyuşturucu madde kullanmak veya bulundurmak olan örneklem grubuna göre daha yüksektir.

Analizlerin bir diğer sonucunda suç türü “uyuşturucu madde kullanmak veya bulundurmak” olan örneklem grubu ile suç türü “cinsel istismar” olan örneklem grubu arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur (U:39,5 – p: ,000- .05). Bu sonuca göre suç türü “uyuşturucu madde kullanmak veya bulundurmak” olan örneklem grubunun EABE'nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanları suç türü cinsel istismar olan örneklem grubuna göre daha düşüktür.

Diğer suç durumu grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

4.3.2.2. AABT Ayrılma Anksiyetesi ve Reddedilme Beklentisi Alt Ölçek Puanlarına ve Suç Türü Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bir başka amacı da suça sürüklenen örneklem grubunun işledikleri suç türü süreksiz değişkenleri açısından AABT “Ayrılma Anksiyetesi, Reddedilme Beklentisi” bağımsız alt ölçek puanlarında anlamlı bir fark olup olmadığını incelemektir.

Bu amacı test etmek için Tek Yönlü Varyans Analizinin non parametrik karşılığı olan Kruskal Wallis H Testi tekniği kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar sırası ile tablolar halinde aşağıda verilmiştir.

Tablo 13: Örneklem Grubunun İşledikleri Suç Türüne Göre AABT “Ayrılma Anksiyetesi” Alt Ölçek Puan Ortalamalarına Ait Kruskal Wallis Testi Sonuçları (n=325)

Özellikler		N	Sıra Ort.	İstatistiksel Analiz
Ayrılma Anksiyetesi Alt Ölçeği				$X^2: 7,76$ Sd: 6 p değeri: ,256 P>.05
İşledikleri suç türü				
A	Yaralama	93	149,11	
B	Hakaret-Tehdit	24	147,48	
C	Hırsızlık (Konut Dokunulmazlığı, Mala Zarar Verme)	123	177,49	
D	Gasp	22	182,00	
E	Cinsel İstismar	14	172,82	
F	Uyuşturucu Madde kullanmak veya bulundurmak	23	146,52	
G	Diğer	26	151,69	
Fark Sonuçları:				---

Tablo 4-13’de görüldüğü gibi AABT’nin “ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi” bağımsız alt ölçek puanlarını örneklem grubunun işledikleri suç türü değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre; örneklem grubunun işledikleri suç türü ile AABT’nin

“ayrılma anksiyetesi” bağımsız alt ölçek puanlarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır.

Tablo 14: Örneklem Grubunun İşledikleri Suç Türüne Göre AABT Reddedilme Beklentisi” Alt Ölçek Puan Ortalamalarına Ait Kruskal Wallis Testi Sonuçları (n=325)

Özellikler		N	Sıra Ort.	İstatistiksel Analiz
Reddedilme Beklentisi Alt Ölçeği				$X^2: 19,64$ Sd: 6 p değeri: ,003 P<.05
İşledikleri Suç türü				
A	Yaralama	93	131,91	
B	Hakaret-Tehdit	24	142,65	
C	Hırsızlık (Konut Dokunulmazlığı, Mala Zarar Verme)	123	183,14	
D	Gasp	22	183,07	
E	Cinsel İstismar	14	145,68	
F	Uyuşturucu Madde kullanmak veya bulundurmak	23	174,65	
G	Diğer	26	179,75	
Fark Sonuçları: a<c				

Not: Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır.

Tablo 4-14’de görüldüğü gibi AABT’nin “reddedilme beklentisi” bağımsız alt ölçek puanlarının örneklem grubunun işledikleri suç türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçlarına göre; örneklem grubunun AABT’nin “reddedilme beklentisi” bağımsız alt ölçek puanlarının işledikleri suç türü gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2:19,64$; sd: 6; p:,003).

Bu işlemin ardından belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U tekniği uygulanmıştır.

Yapılan analizlerin sonucunda suç türü “hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)” olan örneklem grubu ile “yaralama” suç türü olan örneklem grubu arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur (U:3921,0 – p: ,000- .05). Bu sonuca göre suç türü hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme) olan örneklem grubunun AABT’nin “reddedilme beklentisi” bağımsız alt ölçek puanları, suç türü yaralama olan örneklem grubuna göre daha yüksektir.

Diğer suç durumu grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

5. TARTIŞMA

5.1. Anne-Babaya ve Akarana Bağlanma Envanteri'nin (EABE) Anne-Babaya Bağlanma Ölçeği ve Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi'nin (AABT) Ayrılma anksiyetesi ve Reddedilme Beklentisi Alt Ölçekleri ile ilgili Hipotezlerin Tartışılması

Suçta sürüklenen 12-18 yaş aralığındaki örneklem grubunun anne-babaya güvenli bağlanmalarının, ayrılma bireyleşme süreci açısından olumsuzluk ya da zorlukların göstergelerinden olan ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi ile aralarındaki ilişkisini incelemeyi hedefleyen çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen bulgular, bağlanma kuramı ve anne-babaya bağlanma deneyimleri ile kuramsal yakınlığı olan ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi ile ilgili literatür eşliğinde tartışılacaktır. Bu doğrultuda, çalışmanın bir diğer amacı suç türü “*hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)*” ve “*yaralama*” demografik değişkeni açısından örneklem grubunun anne-babaya güvenli bağlanma, ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi düzeylerine ilişkin elde edilen bulgular literatür eşliğinde tartışılacaktır. EABE ve AABT'nin sonuçları yorumlanırken, katılımcıların suçta sürüklenmiş olmalarının yanı sıra içinde buldukları ergenlik döneminin etkileri de dikkate alınmıştır.

Çalışmanın amacına uygun olarak Bağlanma Kuramı ve Ayrılma Bireyleşme Kuramı bir arada ele alınmıştır. Her iki kuram da erken dönem anne-baba – çocuk ilişkilerinin önemi ve dolayısıyla gelişimin daha sonraki evrelerine olan etkileri üzerinde durur. Lyons-Ruth (1991), ayrılma bireyleşme ve bağlanmanın iki ayrı ancak birbiriyle ilişkili gelişimsel yol olduğunu ileri sürmektedir (Gürçay, 2008). Çocuğun ayrışma bireyleşme sürecinde ilk kritik dönem ilk üç yaş olup (Mahler ve ark. 1975), ikincisi ise bebeksi nesne bağlarının gevşediği, aile bağımlılıklarının değiştiği ergenlik dönemidir (Aslan, Güven, 2010). Blos (1967), ergenlik ya da genç yetişkinlik sürecini ikinci ayrılma bireyleşme süreci olarak ele almaktadır

(Akt. Birraux, 2013). Blos'a göre (1967) bağlanmanın ve ayrılmanın ardından en önemli gelişim ödevlerinden biri olan ikinci ayrılma bireyleşme süreci bireyin çeşitli ilişkiler geliştirdiği ve ilişkilerini düzenlediği bir dönem olarak ele alınmaktadır (Akt. Başbuğ, Cesur, Batıgün, 2017). Ayrılma ve bağlanma ilişkisine dair görüşlerden, Lyons-Ruth'un (1991) makalesinde, kapsamlı yenidoğan araştırmalarını gözden geçirerek, sağlıklı bir ayrılık için önce güvenle bağlanmak gerektiğini vurgulamasından; Doctors'ın da (1999) Mahler'in ayrılma bireyleşme kavramına karşılık "bağlanma-bireyleşme" (attachment-individuation) adını vermesinden ve güvenli bağlanma olmadan ayrılmanın olamayacağını (Mahler ve ark. 1975) belirtmesinden, ayrılma bireyleşme sürecinde anne-babaya bağlanmanın rolüne yapılan vurgu dikkati çekmektedir.

Bağlanma Kuramını ortaya koyan Bowlby, çocuğun kişiler arası ilişkilerle ilgili bilinçaltında bir model oluşturduğunu; erken dönem gelişim evresinde kurduğu ilişkilerinde sevgi ve güvenle karşılık bulan çocuğun, kendini sevilmeye layık ve güven duyulacak bir insan olarak algıladığını belirtir (Burger, 2006). Güvenli bağlanan çocuk, olumlu tepkiler sergilemesi neticesinde güven duyacağı temel bakım veren modeli ile sevgiyi hak ettiğine inandığı bir kendilik modeli geliştirir ve çocuğun bu deneyimi sonraki ilişkilerini de şekillendirebilir (Knox, 1999). Bu deneyim, kendiliğin gelişimi ve öteki yaşantıları için çocuk tarafından bir kalıp olarak içselleştirilir. Çocuğun güvenli bir sığınağı içselleştirmesi, gelişen kendilik düzenleme ve stresle başa çıkma kapasitesini geliştirir ve bu içselleştirilmiş kapasiteler ortaya çıkan kendiliklerin, bağlanan ve bireyselleşen bir şekilde gelişmesini sağlar. Ancak Masterson'a göre çocuğa güvenli bir bağlanma sağlama konusunda yetersiz olan bakım veren, çocukta gerçek kendiliğin gelişmesine engel olmaktadır (Masterson, 2008). Güvensiz bağlanan çocukta dünyaya ve insanlara dair tehdit edici ya da olumsuz beklentiler ile kendisiyle ilgili değersizlik duyguları gelişir (Knox, 1999).

Son yıllarda yapılan çalışmalar bağlanmanın sınıflandırmalar yerine temel boyutlar üzerinde incelenmesinin daha geçerli ve yordayıcı olduğunu göstermektedir. Birçok araştırma sonucunda (örn. Brennan, Clark ve Shaver, 1998) temel bağlanma boyutlarının *bağlanmaya ilişkin kaygı* ve *bağlanmaya ilişkin kaçınma* olarak iki temel alt boyutu temsil ettiği belirlenmiştir. Kategori düzeyinde bağlanma kaygı ve kaçınma boyutlarının düşük düzeyleri güvenli, yüksek düzeyleri korkulu bağlanmaya karşılık gelir. Bağlanmaya ilişkin kaygı boyutu, yakın ilişkilerde hissedilen reddedilme ve terk edilmeye ilişkin aşırı duyarlılıktan kaynaklanan bağlanma ve bu tehditlere karşı sürekli tetikte olmaya işaret ederken; bağlanmaya ilişkin kaçınma boyutu yakın olmaktan ve samimiyetten kaçınma, yakınlık kurmaktan rahatsızlık duyma ve bir diğerinden sosyal destek talebinde bulunmamak adına kendine aşırı güvenli davranmaya işaret eder. (Sümer, 2006; Kırimer, Akça, Sümer, 2014).

Ayrılma bireyleşme süreci açısından olumsuzluk ya da zorlukların göstergelerinden olan reddedilme beklentisi, duygusal şiddete neden olan başlıca davranışlardan biridir ve çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmaması, onun ayrı bir birey olarak kabul görmemesi, kendisine yokmuş gibi davranılması, olumlu yönlerinin ortaya çıkarılmaması, motive etmek için herhangi bir şey yapılmaması, yardım taleplerinin reddedilmesi, hiçbir işe yaramıyor duygusunun verilmesi, evdeki her hatadan sorumlu tutularak, ailenin bir tür günah keçisi rolünün yapılandırılması, fiziksel temastan kaçınılıp dokunulmayarak çocuğun beklediği yakınlığın engellenmesidir (Polat, 2017).

Bowlby'e göre, çocukluk döneminde bakım veren kişiyle ilgili deneyimlenen yetersiz ilgi, sıcaklık, şefkat ve güven, ileriki yaşlarda kişilerin ilişkilerindeki davranışlarını olumsuz anlamda etkilemektedir. Kişilerin, deneyimledikleri olumsuz yaşantılarla ilgili olumsuz benlik modeli ve ilişki modeli geliştirdikleri ve yaşadıkları her yeni ilişkide bu aşına oldukları örüntüyü yaratmaya çalıştıkları belirtilmektedir (Bretherton 1992). Kabul görmeye olan

ihtiyaç ve reddedilmekten kaçınma, insanoğlunun anlamlı ve olumlu bir yaşamın sürdürebilmesinde temel unsur olarak değerlendirilir. Burada kabul veya reddi belirleyen temel unsur, çevresinden gelen mesajların kişi tarafından nasıl algılanıp, anlamlandırıldığı ve buna nasıl tepki verildiğidir. Mesajları anlamlandırma/teпки verme süreci, kişinin ilk sosyal ilişki deneyimlerine, o dönemde neyi nasıl yaşadığına bağlı olarak değişim göstermektedir. İlk deneyimler, kabul edilme yönünde olduğunda, kişinin sonraki sosyal yaşantısı bundan olumlu etkilenirken, reddedilme yönündeki deneyimler ile olumsuz etkilenmektedir (Akt. Özen, Güneri 2018).

Sümer ve Güngör'ün (1999) araştırma bulgularında, ana babadan algılanan kabul ve ilginin yüksek olduğu aile ortamından gelen ergenlerin daha yüksek düzeyde güvenli bağlanma, öz saygı ve benlik belirginliği ve daha düşük düzeyde sürekli kaygıya ve onaylanmama kaygısına sahip olduklarını ortaya koymuştur. Bu bağlamda reddedilme, kişilerarası sosyal ilişkilerde bireyin önemli gördüğü diğerleri ve birey açısından anlamlı olan sosyal gruplar (anne-babalar, yakın arkadaşlar, akranlar ya da romantik partnerler, vb.) tarafından kabul görmemesine bağlı olarak, kendisini daha az değerli hissetmesine yol açan bir durumdur (Marston ve ark. 2010). Reddedilme deneyimi sadece yaşarken acı duyulan bir olay değil; aynı zamanda, özellikle, bireyin yaşadığı ilk reddedilme deneyimleri, onun sonrasındaki sosyal etkileşimlerindeki başarısını da etkileyen bir unsur olacaktır (Özen, Güneri, 2018).

Ayrılma bireyleşme sürecinin olumsuzluk ya da zorlukların göstergelerinden bir diğeri ayrılma anksiyetesi olup, kavram olarak temeli gelişimsel araştırmalara ve bağlanma kuramına dayalıdır. İlk bağlanma figüründen ayrılma durumunda endişe duymak doğal bir tepki olup, kendini koruyamayan çocuğun bakım veren bağlanma figürünün yakınında tutmayı sağlayan evrimsel bir mekanizma olup, ayrılık karşısında anksiyete yaşanması hali

beklenen psikolojik göstergelerdendir. Ancak uzun süreli ve şiddetli olup, gelişim ile uyum göstermez ise ya da işlevselliği olumsuz etkiliyorsa bir ruhsal bozukluğa dönüştüğü kabul edilir (Diriöz, 2010). Mahler, ayrılık anksiyetesini uygun ayrışma–bireyselleşme sürecinin olmaması, bireyselleşmenin pekiştirilmemesi ve nesne sürekliliğindeki sorunlar ile ilişkilendirmiştir (Tüzün, Sayar, 2006). Literatürde anne-baba tutumları ile ilgili olarak çocuğuna yaklaşımında aşırıya kaçan düşkünlük ile sorumluluk vermeyen, aşırı disiplin getiren ya da çocuğunu ihmal eden, güven vermeyen anne-baba tutumlarının çocuğun ruhsal gelişim basamaklarında sağlıklı ilerleyememesine ve ileriki dönemlerde ciddi psikopatolojilerin ortaya çıkmasına neden olabileceği belirtilmiştir. Anne-babaların kaygılı, kontrol edici ve müdahaleci tutumlarının ayrılma anksiyetesi ile anlamlı ilişkisi olduğu bildirilmiştir (Ayaz, 2015). Müdahaleci anne-baba tutumları; çocuğun kendi başına yapması gereken görevlere gereksiz yere yardım etme, çocuğa bebek gibi davranma ve özel yaşamı ihlal etme olarak tanımlanmıştır. Yapılan bir çalışmanın bulgularında, anne-babaların müdahaleci davranış derecesi ile çocuğun ayrılma kaygısı bulgularının yoğunluğu arasında pozitif ilişki saptanmıştır (Wood, 2006).

Hem Bowlby (1988) hem de Ainsworth (1989), anne-babayla kurulan bağlanma ilişkisinin sadece çocukluk evresiyle sınırlı olmayıp, gerek ergenlik döneminde gerekse bir yetişkin olarak bireyi ve diğerleriyle geliştirdiği ilişkileri etkileyen bir süreç olduğunu vurgulamışlardır. Cooper, Shaver ve Collins, (1999) çalışmasına göre, güvensiz bağlanma stilindeki çocuklar daha çok güvenli olmayan ailelere sahip olduklarından ergenlik döneminde ilişkilerinde daha çok sorun yaşarlar. Güvensiz bağlanma stiline sahip ergenlerde suçça yönelme, anti-sosyal davranışlar sergileme, özsaygı düşüklüğü, yakın ilişki geliştirmede güçlük, yalnızlık hissi ve utanç gibi duygular yoğun olarak yaşanmaktadır (Akt. Hamarta 2004). Bowlby, kötü muamele gören ve ihmal edilen çocukların dünyayı “rahatsız edici ve öngörülemez” bir yer olarak gördüklerini ve “ya ondan kaçınarak ya da onunla kavga ederek”,

ya depresyonla ve kendine acımayla ya da saldırganlıkla ve suça yönelişle tepki verdiklerini belirtir. Bu çocukların suç işleme oranı öbürlerinin neredeyse iki katı kadardır (Solomon, 2016).

Psikanalitik literatüre göre ergenlikteki antisosyal eğilimler yaşamın ilk yıllarındaki güçlüklerle ilişkilendirilmiştir. Suç işleme davranışı gibi eyleme geçiş sorunsalının erken dönem karşılaşmalarındaki başarısız koşullardan etkilendiği ve çok erken yaşta yaşanan örselenmelerin eyleme geçiş sürecini güçlendirdiği ve antisosyal davranışların ciddi duygulanımsal yoksunluk durumlarının bir sonucu olduğu önemle vurgulanmıştır (Habip, 2011). Winnicott (1963), erken dönem anne-bebek ilişkisinde, anneye bağımlılığın çok yoğun olduğu dönemde, annenin oynadığı role vurgu yaparak, erken yaşam döneminde bir ara durumun olduğundan ve burada, başlangıçta bebeğe sağlanan olanakların iyi olmasıyla birlikte sonradan yaşanan başarısızlıktan bahseder. Benlik organizasyonun belli bir dereceye kadar oluştuğunu ancak bebeğin kendi içsel çevresini oluşturamadan, yani bebeğin henüz bağımsız hale gelmeden, bu benlik organizasyonunun bozulduğunu belirtir. Burada bebeğin başlangıçta sahip olduğu şeyin elinden alınması, sahip olduğu koşullardan mahrum bırakılması, bireyde antisosyal eğilimin gelişmesinin yolunu açar. Bu antisosyal eğilim tablosu çocuğu ileri evrede kişilik bozuklukları ve suçlu, sabıkalı olmaya doğru zorlayabilir (Özer, 2011).

Hırsızlık ve yıkıcılık antisosyal eğilimle bağlantılı en tipik davranışlardır. Winnicot'a göre çalan çocuğun aradığı nesne, çaldığı nesne değildir. Çocuk, üzerinde hakkı olduğunu düşündüğü annesini aramaktadır. Anneyle temasını herhangi bir anlamda kaybeden çocuk açısından bir şey eksiktir. Hırsızlık yapan çocuk için annesi kayıptır (Winnicot, 1956). Annesiyle temasını herhangi bir sebeple kaybetmiş olan çalan çocuğun annesi hala orada olabilir ya da olmayabilir. Hatta çocuğun yanında bulunan, ona sevgisini verebilen çok iyi bir

anne de olabilir ancak yine de çocuğun bakış açısından bir şey eksiktir. Annesini sevebilir ama herhangi bir nedenle daha ilkel bir anlamda anne onun için bir kayıptır (Winnicott, 1957). Winnicott hırsızlığı, geçiş nesnelere, geçiş olguları ve potansiyel alan kavrayışları ile birlikte düşünür ve çocuğun ısrarla bu alanı inşa etmek için libido eğilimleriyle yıkıcı eğilimlerine bir arada başvurduğunu ileri sürer. Bu eğilimler birbirleri içinde erimesi gerekirken burada ayrılmıştır ve çocuk bunları kavuşturmak için çevre-annenın kollarına ya da bir kurumun sağlam yapısına ihtiyaç duyar ve davranışlarıyla da bunu elde etmeye çalışmaktadır (Habip, 2018). Nitekim Winnicott “Antisosyal Eğilim” adlı makalesinde, antisosyal eğilimin umut anlamına geldiğinden bahseder. Çocuk açısından bakıldığında, annesi kendisi tarafından yaratılmıştır ve çocuk onu bulmaya hazırdır. Winnicott bu çocukların umut hissettikleri zaman antisosyal eğilim sergilediklerini ancak tedavilerinde hayati olan bu umut anlarının çoğu zaman anlaşılmayıp boş harcılandığını ileri sürer (Akt. Özer, 2016). Bu bağlamda çalma davranışı, suça sürüklenen çocuk için erken dönemle ilişkili olarak kayıp anneye sahip olma, o eksikliği giderme anlamına gelebilmektedir.

Yukarıdaki kuramsal bilgiler temelinde erken dönem ilişkileriyle bağlantılı olarak anne-babaya güvenli bağlanma ile ayrılma bireyleşme süreci açısından olumsuzluk ya da zorlukların göstergelerinden olan ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi arasındaki ilişki suça sürüklenen erkek ergenler açısından ele alınarak değerlendirilmiştir.

Her ne kadar ergenlikte bağlanma bileşenleri anne-babadan arkadaşlara ve romantik ilişki içinde bulunulan kişilere yönelmeye başlasa da bu geçiş geç ergenlikteki hız ile aynı olmamakta ve ergenin orta çocuklukta gibi anne-babanın desteğine olan ihtiyacı sürdürmektedir (Günaydın ve ark., 2005). Bu kapsamda ergenlerde anne-babaya güvenli bağlanma özelliği için EABE'nin ideal olarak ergenlik döneminin başlangıcı ve ortasında tercih edilmesi önerisine örneklem grubunun yaş aralığı uyumludur. Öte yandan anne-baba-

adolesan ilişkilerini, otorite ve arkadaşlar gibi diğer önemli kişilerle adolesan arasındaki ilişki paternini, adolesanların ayrılmaya ve bireyleşmeye yönelik ihtiyaçlarını ve bağımlılık ihtiyaçlarını ölçmesi ayrıca anne-babaya bağlanma ile kuramsal yakınlığı olması nedeniyle AABT tercih edilerek, çalışmada bu testin “ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi” bağımsız alt ölçekleri kullanılmıştır.

Mevcut çalışmanın temel hipotezinde suça sürüklenen erkek ergenlerin ayrılma bireyleşme süreci açısından olumsuzluk ya da zorlukların göstergelerinden olan ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentisinin anne-babaya güvenli bağlanma güçlüğü ile ilişkili olduğu öngörülmektedir. Buna göre örneklem grubunun anne-babaya güvenli bağlanma güçlükleri ile ilişkili olarak anne-babaya güvenli bağlanmaları azaldıkça, ayrılma anksiyetesi ve reddedilme beklentilerinin artacağı beklenmektedir.

Bulguların ilkinde EABE'nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanları ile AABT'nin “ayrılma anksiyetesi” alt ölçek puanları arasında beklenenin aksine istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Aslan ve Mehmet'in (2010) üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmanın sonuçları arasında hem erkek hem kız öğrencilerin anne-babaya güvenli bağlanmaları azaldıkça, ayrılma bireyleşme göstergelerinden olan ayrılma anksiyetesinin, reddedilme beklentisinin arttığı bulguları da elde edilmiştir. Aslan ve Mehmet'in çalışmasında ayrılma anksiyetesine ilişkin sonuç, mevcut çalışmamızın ayrılma anksiyetesine ilişkin bulgusu ile farklılık göstermekle birlikte reddedilme beklentisine ilişkin bulgu ile paralellik göstermektedir.

Mevcut çalışmamızın bulgularında, EABE “anne-babaya güvenli bağlanma” ile AABT “ayrılma anksiyetesi” arasında anlamlı bir sonuç çıkmamasıyla paralellik gösteren bir çalışma olarak, Günaydın ve arkadaşlarının (2005) “EABE'nin Kısa Formu'nun Psikometrik Açısından Değerlendirilmesi” isimli çalışma örneği verilebilir. Bahsi geçen çalışmada, anne-

babaya bağlanma deneyimleri ile kuramsal yakınlığı dikkate alınan, bağımlılığa ve özerkliğe dayalı kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla ele alınan temel değişkenlerden biri de ayrılma anksiyetesi olup, bu değişkenin EABE ile ölçülen “anne-babaya güvenli bağlanma” ile ilişkisi incelendiğinde, beklenenin aksine aralarında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmadığı görülmüştür. Bu sonuçla ilgili olarak; “ayrılık anksiyetesi” temel değişkeninin, romantik bağlanmanın alt boyutlarını oluşturan kaygı ve kaçınma ile yakından ilişkili olduğu; ayrıca EABE’ni geliştiren Armsden ve Greenberg’in (1987) çocuklukta ve yetişkinlikte gözlemlenen bağlanmaya ilişkin kaygı ve kaçınmanın ergenlerde davranışsal olarak nasıl ortaya çıkacağına belirsiz olduğu görüşü temel alınmış; bu görüş doğrultusunda ergenlikte “anne-babaya güvenli bağlanmayı” güven, iletişim ve yabancılaşma temelinde ölçen EABE “anne-babaya güvenli bağlanma” ile kaygı ve kaçınma boyutlarıyla kuramsal yakınlığı olan “ayrılık anksiyetesi” arasında bir ilişki olmamasının beklenebileceği değerlendirilmiştir (Günaydın ve ark., 2005).

Günaydın ve arkadaşlarının (2005) çalışmasında, çocuklukta ve yetişkinlikte gözlemlenen bağlanmaya ilişkin kaygı ve kaçınmanın ergenlerde davranışsal olarak nasıl ortaya çıkacağına belirsiz olduğu görüşü ve EABE’nin ergenlikte “anne-babaya güvenli bağlanmayı” güven, iletişim ve yabancılaşma temelinde ölçmesi; dolayısıyla EABE ile romantik bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutlarıyla kuramsal yakınlığı olan “ayrılık anksiyetesi” arasında bir ilişki olmamasının beklenebileceği yönündeki değerlendirmesi, mevcut çalışmamızda da “ayrılma anksiyetesi” ile “anne-babaya güvenli bağlanma” arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığına dair bulgu için de benzer gerekçelerle yapılabilir.

Mevcut çalışmadaki bulguların ikincisinde, EABE’nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanlarının, AABT’nin “reddedilme beklentisi” alt ölçek puanları ile arasında istatistiksel olarak negatif doğrusal ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r_{rho} = -.514, p=.000$). Bu sonuca göre EABE’nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanları

azaldıkça, AABT'nin "reddedilme beklentisi" alt ölçek puanları artmaktadır. Elde edilen bulgular literatür ile paralellik göstermektedir.

Bretherton'a göre (1992) reddedilmeye karşı duyarlılığın gelişmesinde en önemli kaynak anne-babalar olup, bu bağlamda reddedilme duyarlılığının bağlanma ve anne-babalık stilleri ile de aralarında yakın ilişki vardır. Erözkan'ın çalışmasında (2009), reddedilme duyarlılığının güvenli bağlanma ile negatif bir korelasyon içinde olduğu ve güvensiz bir bağlanma örüntüsü olan en çok korkulu bağlanma stiline sahip öğrencilerin en yüksek reddedilme duyarlılığına sahip oldukları belirtilmektedir.

Reddedilme duyarlılığı ile bağlanma boyutları arasındaki ilişkinin incelendiği bir başka araştırma sonucunda, güvensiz bağlanma boyutu olan yüksek kaygı (yakın ilişki içinde olma isteği ve reddedilmekten korkma) ve yüksek kaçınmanın (yakın ilişkilerden duygusal olarak uzak durma), reddedilme duyarlılığını arttırdığı ve kişiyi negatif yönde etkilediği belirtilmekte olup, elde edilen bulgu güvensiz bağlanmanın reddedilme duyarlılığı üzerinde güçlü etkileri olduğunu göstermektedir (Özen, Sümer, Demir 2011). Güvensiz bir bağlanma örüntüsü olan kaygılı kaçınmalı bağlanma; anne-babaların çocuğun ihtiyaç duyduğu yakınlaşmaya desteğe ve korunma duygusuna mesafe koyarak, soğuk ve kızgın davranışlarıyla yanıt vermesi sonucunda oluşur (Sümer, Ünal, Selçuk, 2009). Çocuk ilgi aradığı zaman kendisine sıcak ve yardımsever bir şekilde karşılık verileceğinden emin değildir. Aksine ihtiyaç duyduğunda azarlanacağı beklentisi oluşur (Bowlby,1998). Çocuk da annenin reddedici davranışını aynalayıp, kendisini korumak için anneden kopmaktadır. Hayatını, annesinin sevgisi ya da desteği olmadan sürdürmeye çalışır (Alanter, Maner, 2008). Bowlby, (1998) en aşırı vakaların, tekrarlanan reddetmelerin sonucunda ortaya çıktığından ve klinik bulguların bu bağlanma şeklinin devamlılık göstermesi halinde zorlanımlı

özyeterlilikten sürekli suç işlemeye kadar çeşitli kişilik bozukluklarına yol açtığını gösterdiğinden bahsetmiştir (Bowlby,1998).

Konu ile ilgili ilk kuramsal yaklaşımlarda güvensiz bağlanma örüntüsü olan kaçınan bağlanmadaki sürekli reddedilme duygusunun öfke ve ketlenmeye yol açarak, başkalarına zarar veren saldırganlık ve suça yönelme gibi dışsallaştırma sorunları ile ilişkili olabileceği ileri sürülmüştür. Hem kaçınma hem kaygı boyutuyla güvensiz bağlanmanın altında yatan genel reddedilmişlik duygusu ve kırılmanın hem kendine zarar veren depresyon/kaygı, içe dönüklük, hem de başkalarına zarar veren saldırganlık, suça yönelme gibi davranışsal sorunlar ile ilintili olması beklenir (Sümer, Sakman, 2018).

Kuramsal temelde; erken dönemde bağlanma figürü ile kurulan ilişkinin ve çocuğa karşı sergilenen tutum ve davranışların niteliğine bağlı olarak, çocuğun yaşamı boyunca kuracağı diğer ilişkilerinde de güvenli ya da güvensiz bağlanma geliştirmesinde etkili olabileceği; güvensiz bağlanma geliştiren çocukların, bu bağlanma modelinin temelinde yatan reddedilme duygusuna duyarlılık gösterip, reddedilme beklentisi geliştirebileceği; anne-babaya güvensiz bağlanma ile suç davranışı sergileme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu, dolayısıyla güvensiz bağlanma temelinde gelişen reddedilme beklentisinin de suç davranışı sergileme ile ilişkisinin olabildiği araştırmalarla desteklenmiştir. Nitekim Ögel ve arkadaşları (2005) tarafından; büyüme süreci içinde ergenleri en çok yaralayan duygunun reddedilme olduğuna ve izole olmuş çocuklarda reddedilmenin sıklıkla gözlemlenen bir duygu olduğuna vurgu yapılmış; şiddet içerikli davranışları ve suça eğilimi olan çocukların özellikleri değerlendirildiğinde yalnızlık ve reddedilme duygularına sahip oldukları belirtilmiştir (Ögel, Tarı, Öke, 2005). Çalışmamızda örneklem grubunun “anne-babaya güvenli bağlanma” ve “reddedilme beklentisi” ile aralarında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu, buna göre EABE'nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanları azaldıkça, AABT'nin

“reddedilme beklentisi” alt ölçek puanlarının arttığı bulgusu literatür ile paralellik göstermektedir.

Mevcut çalışmanın bir diğer amacı da örneklem grubunun “anne-babaya güvenli bağlanma”, “ayrılma anksiyetesi” ve “reddedilme beklentisi” düzeylerini suç türü değişkeni açısından incelemektir. Bu doğrultudaki ilk bulguda, örneklem grubunun “işledikleri suç türü” değişkeni açısından EABE’nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanlarının suç türü gruplarının sıra ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($X^2:29,89$; sd: 6; p: ,000). Hipotezimizin doğrultusunda, çalışmada en yüksek yüzdeye sahip suç türü olarak “hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)” ve “yaralama” suçlarından gelen örneklem grupları arasındaki anlamlı farklılık değerlendirmeye alınmıştır (U:4114,0 – p: ,000- .05). Buna göre suç türü “hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)” olan örneklem grubunun EABE’nin “anne-babaya güvenli bağlanma” puanları suç türü “yaralama” olan örneklem grubuna göre daha düşüktür.

Elde edilen bulgularda ikinci sırada örneklem grubunun AABT’nin “ayrılma anksiyetesi” ve “reddedilme beklentisi” puanlarının işledikleri suç türü değişkeni açısından incelenmesi yer almaktadır. AABT’nin “ayrılma anksiyetesi” puanlarının, işlenen suç türünün sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamakla birlikte, AABT’nin “reddedilme beklentisi” puanları açısından anlamlı fark bulunmuş olup ($X^2:19,64$; sd: 6; p: .003), bu farklılığın “hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)” ve “yaralama” suçlarından gelen örneklem grupları arasında olduğu sonucu elde edilmiştir (U:3921,0 – p: ,000- .05). Buna göre suç türü “hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)” olan örneklem grubunun AABT’nin “reddedilme beklentisi” puanları suç türü “yaralama” olan örneklem grubuna göre daha yüksektir.

Mevcut çalışmada ilk olarak ‐hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)‐ suç türünden gelen örneklem grubunun demografik özellikleri incelendiğinde öne çıkanlardan; örneklem grubunda okul çağında olmalarına karşın düşük eğitim seviyesi göstergeleri ile okula devam etmeyenlerin, evden/kurumdan kaçanların, bali-tiner gibi uçucu ve esrar-hap gibi uyuşturucu madde kullananların, çekirdek ailesinde ve arkadaşları arasında suç öyküsü olanların, üç veya daha fazla sayıda suç tekrarı ile adli sisteme dahil olanların ve cezaevi öyküsü olanların 7 suç türü açısından dağılımlarına bakıldığında tüm bu demografik değişkenlerin en yüksek yüzdelerinin ‐hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)‐ suçundan gelen örneklem grubunda olduğu görülmüştür. En çok işlenen suç türünün hırsızlık olduğu ve yukarıda öne çıkan demografik değişkenlerin çocuğun suça sürüklenmesinde risk etmenleri arasında görüldüğü literatür ile desteklenmektedir. Suça sürüklenen çocuklarda okula devam etmeme, evden-kurumdan kaçma, uyuşturucu ya da uçucu madde kullanma, tekrarlayan suç davranışları, çekirdek ailede ya da akran çevresinde suç öyküsünün olabilmesi gibi risk faktörleri arasında ele alınan bu özellikler; çocuğun temel bakımı olmak üzere her türlü sorumluluğunu üstlenen kişiler olarak çocuğun bağ kurduğu çoğu zaman anne-babaların ya da bu temel bakımın sorumluluğunu üstlenen kişi ya da kişilerin çocuğa karşı tutumları ve davranış şekilleriyle; sahip oldukları mevcut sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel koşullarıyla ve bunlara paralel olarak çocuğa sunabildikleri imkânlarla dolaylı ya da doğrudan ilişkili olabilen unsurlardandır.

Çalışmanın suç türüne ilişkin bulgularında, ‐hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)‐ suçundan gelen örneklem grubunun, ‐yaralama‐ suçundan gelenlere göre ‐anne-babaya güvenli bağlanmalarının‐ daha düşük ve ‐reddedilme beklentilerinin‐ ise daha yüksek olduğu bulgularından hareketle ‐hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)‐ suçundan gelen grubun, -suça sürüklenmede risk etmenlerinden olduğu literatürle de desteklenen- yukarıda öne çıkan demografik özellikleri değerlendirildiğinde; çocuğun temel

bakımı, denetimi, yaş dönemiyle paralellik gösteren ruhsal, duygusal, fiziksel her türlü ihtiyaçlarının fark edilip karşılanması, çocuğa rol model olabilecek kişilerin varlığı ve eğitim öğretime devamının sağlanması gibi temel noktalardaki ihtiyaçlarının bağlanma figürleri tarafından yeterince karşılanamayıp ihmallerin olabileceğine, dolayısıyla ihmallerle karşı karşıya kalan çocuğun, anne babadan uzaklaşma girişimlerinin ergenliğin doğal bir özelliği olmasıyla birlikte bu zeminde denetim ve sınırlar olmaksızın akranlara yönelme girişimlerinin bir takım riskleri de beraberinde getirebileceğine; bu riskler arasında ergenin olumsuz akran gruplarına yönelebileceğine, evden kaçma davranışı sergileyebileceğine, okula uyumda, devam etmede ve akademik başarıda zorluk yaşayabileceğine, buna bağlı olarak okuldan uzaklaşabileceğine, öte yandan bağımlılık yapan uyuşturucu ya da uçucu madde kullanmaya yönelme riskiyle karşı karşıya kalabileceğine; dolayısıyla risk grubuna girerek suça yönelik eylemler sergileyebileceğine dikkat çekilebilir. Nitekim literatürde çocuk suçluluğuyla ilişkilendirilebilecek birçok çalışma yapılmış olup, aşağıda bu çalışmalardan örneklere yer verilmiştir.

Erdoğan'ın çalışmasında (2005), aile ilişkileri açısından suça sürüklenen ergenlerin diğerlerine göre ailelerini daha "sağlıksız" olarak algıladıkları bulunmuştur. Balkaya ve Ceyhan'ın (2007) çalışmasında yüksek oranda suç davranışı sergileyen ergenlerin özellikle annelerini daha ilgisiz algıladıkları sonucu elde edilmiştir.

Özdemir ve arkadaşlarının yaptığı çalışma (2011) ise duygusal ihmali ve travmayı ele almış olup; çalışmada suça sürüklenen erkek ergenlerin travmatik yaşantılar açısından duygusal ihmal puanları, diğer gruba göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Suça sürüklenen ergenlerde travma puanları ise önemli oranda suça karşı tutumlarla ilişkili olarak bulunmuş ve hırsızlık suçuna sürüklenmiş erkek ergenlerde psikiyatrik bozukluklarla oldukça sık karşılaşıldığı ve bu çocukların suç davranışı riskini arttıracak günlük hayatta kuralları

öğrenme, bu kurallarca belirlenen çerçevede davranışlarını spontane şekilde yönlendirmede yürütücü fonksiyon sorunları yaşadıkları ortaya konulmuştur.

Sankır'ın (2014) araştırmasında evden, okuldan kaçma, kavga başlatma, madde bağımlılığı, vücuduna zarar verme, depresif olma, intihar eğilimi, hırsızlık yapma, başkalarını gizlice gözetleme vb. gibi sapkın ve suçlu davranışlarının diğerlerine oranla düşük benlik saygısı gösteren ergenlerde daha fazla görüldüğü anlaşılmış olup, çalışma neticesinde yüksek benlik saygısının sapkın ve suçlu davranışları benimsemeye karşı koruyucu bir rol oynadığı, öte yandan düşük benlik saygısının ise sapkın/suçlu davranışları benimsemeye yol açan/kolaylaştıran bir rol oynadığı ortaya konulmuştur.

Yapılan araştırmalarda reddeden, ihmal eden, aşırı kısıtlayan, ilgisiz anne ve baba davranışlarıyla evden kaçma arasında ilişkiler bulunmuştur. Evden kaçma ergenlik çağı gibi tüm gelişim alanlarında önemli değişmelerin yaşandığı bir evrede olumsuz ana baba-çocuk ilişkilerine tepkisel olarak karşı çıkmanın göstergelerindedir (Uluğtekin, 1991).

Madde kullanımı-ayrılma bireyleşme ilişkisine bir örnek olarak; Yüncü ve arkadaşlarının (2009) ergenlik dönemindeki madde kullanım bozukluğu (MKB) olan olguların ayrılma bireyleşme sürecini değerlendirdikleri çalışmasında, MKB olan ile MKB olmayan iki grup arasında elde edilen bulgulardan AABT'nin ayrılma anksiyetesi puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamışken; öte yandan AABT'nin reddedilme beklentisi puanları açısından MKB olanların puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Suçta sürüklenen çocuklarda okula devam problemi görülmekte ve aileleri ile ilişkileri kopuk ya da çatışmalı olan bu çocukların okula gitme konusunda bir kaygıları yoktur (Bowlby, 2014). Çoğunlukla dengesiz veya parçalanmış ailelerden gelen, uzun ve / veya tekrar eden ayrılıklar yaşamış suçta meyilli çocuklarda okuldan kaçma davranışı da görülmektedir.

Ceyhan ve arkadaşlarının (1995) yaptığı çalışmada okula devam edenlerin %41'inin okulu terk ettiği anlaşılmıştır (Ögel, 2014a).

Hiçbir teorinin tek başına çocuk ve ergenlerin suç davranışını açıklamayı beklenmemekle birlikte, pozitivist yaklaşım ve suça dair istatistiklerle yapılan araştırmalar neticesinde evrensel kriminolojik bulguların ailenin yanı sıra okul ve arkadaşlığa ilişkin sonuçlarından; okullarına düzenli bir şekilde devam eden; akademik hedefleri veya çalışma hayatı ile ilgili yüksek beklentileri olan ergenlerin suç davranışında bulunma ihtimalinin daha düşük; öte yandan okulda akademik olarak başarısı düşük olanlar için ise bu ihtimalin daha yüksek olduğu; ayrıca suç işlemiş kişilerle arkadaşlık kuran ergenlerin/çocukların, kendilerinin de suçla ilgili davranışlar sergileme ihtimallerinin arttığı ortaya konulmuştur (Ögel, 2014).

Mevcut çalışmada “yaralama” suç türünden gelen örneklem grubunun demografik özellikleri incelendiğinde; örneklem grubunda (160) %49,2 ile öğrenci olanlardan %22,4'ü; (165) %50,8 ile okula devam etmeyenlerin %6,2'si; (112) %34,5 ile evden-kurumdan kaçanların %2,8'i; (39) %12 ile bali tiner gibi uçucu madde kullananların %0,6'sı; (79) %24,3'ü esrar hap gibi uyuşturucu madde kullananların %1,8'i; (69) %21,2 ile çekirdek ailesinde suç öyküsü olanların %3,1'i; (186) %57,2 ile arkadaş çevresinde suç öyküsü olanların %9,5'i; %31,1 ile üç veya daha fazla sayıda tekrarlayan suç davranışı olanların %1,8'i; ve (73) %22,5 ile cezaevi öyküsü olanların %0,9'u “yaralama” suçundan gelen örneklem grubundandır.

Örneklem grubunda, (93) %28,6 ile ikinci suç türü olarak “yaralama” suçundan adli sisteme dahil olanların (73) %22,4'lük kısmının öğrenci grubundan olduğu dikkati çekmiştir. Adli sistemde suça sürüklenen ergenlerde “yaralama” suçu ile ilişkilendirilecek “akranlar arası çatışma”, şiddet türleri içinde yer almasına karşın son yıllarda üzerinde konuşulmaya

başlanmış ve gündeme alınmış bir kavram olup, buradaki şiddet çocuklar arasında yaşanmaktadır. Akranlar arası çatışma (bullying) fiziksel güç ya da yaş farkından doğan güç farklılığından kaynaklanan bir olay olup, çocuklar birbirlerine şiddet uygulamaktadır. Akranlar arası çatışma; *itme, vurma, tepme gibi* fiziksel saldırganlık; *tehdit, alay etme, surat asma, isim takma, el-kol hareketi yapmak gibi* sözlü olarak rahatsız etme; *ve birini yok sayma veya birini aktivitelere sokmama, dışarıda bırakma gibi* dolaylı şekilde kötü davranma olarak temelde 3 kategoride ele alınmaktadır. Akranlar arası çatışma doğrudan (vurma, tekmeleme, tehdit, zorbalık, haraç alma) ve/veya dolaylı (dedikodu, dışlama) olmaktadır (Polat, 2017).

Çalışmada, (93) %28,6 ile ikinci suç türü olarak karşılaşılan “yaralama” suçundan adli sisteme dahil olanların (72) %22,4’ünün, örneklem grubunun en yüksek öğrenci yüzdesi ile bu gruptan olmaları değerlendirildiğinde, “yaralama” suçunun ergenlik döneminde okula devam eden öğrenciler arasında da yaygın oranda görüldüğü, bu suç türüne giren davranışların Polat’ın (2017) 3 temel kategoride ele aldığı fiziksel saldırganlıktan (itme, vurma, tepme), sözle rahatsız etmekten (tehdit, alay etme, surat asma, isim takma, el-kol hareketi yapmak) ya da dolaylı olarak kötü davranmadan kaynaklanabileceği; bu durumun ise döneme özgü özellikler ve akranlar arası ani gelişen ve dürtüsel davranışlarla ilişkilendirilebilecek sorunlarla da bağlantılı olabileceği düşünülmüştür.

İstanbul’da okullarda dikkati çeken suç ve şiddet içerikli davranışların yaygınlığı konusunda 2004 yılında yapılan bir araştırmaya göre, son 12 ay içinde en az bir kez fiziksel kavgada bulunduğunu söyleyenler çalışma grubunun yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Cinsiyet açısından dağılımına bakıldığında bu oranın erkeklerde %68,8, kızlarda ise %29,7 olduğu görülmüştür. Erkek ergenlerin fiziksel bir kavgaya dahil olma riskinin kız ergenlere göre 5 kat fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bulguları suç ve şiddetle okul ortamlarında karşılaşmanın çok yaygın olduğuna işaret etmektedir (Ögel, Tarı, Eke, 2005).

TCK'da 18 yaşına kadar her birey çocuk olarak tanımlanmıştır. Belirlenmiş olan cezai yaş sorumluluğunun başlangıcı kabul edilen 12 yaş ve üzeri yaş grubu ergenlerin aralarında geçen akran kavgalarının hukuksal boyutta ele alınarak haklarında soruşturma açılıp, kovuşturma aşamasında çocuk mahkemelerinde yargılanmak üzere suça sürüklenen çocuk olarak adli sistemle tanışmalarının sayıca yüksek görülmesinde ailelerin, okul yönetiminin ve rehberlik servislerinin, ergenlerde sergilenen söz konusu davranışların nedenlerini gözeterek iş birliği içinde gerçekleştirebilecekleri gerek önleyici gerek yerinde müdahale yöntemlerinin devreye girmesinin yanı sıra, söz konusu akran çatışmalarının çözüm için doğrudan adli makamlara da yönlendirildiği düşünülebilir. Nitekim çocuk mahkemelerine yansıyan örneklerden hareketle haklarında sadece çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilen, henüz cezai yaş sorumluluğu kapsamında olmayan 12 yaşını doldurmamış çocuklar da dahil olmak üzere, ergenler arasında yaşanan sözlü ya da fiziksel şiddet içeren akran kavgalarının çözümünde gerek okuldaki görevlilerin görüşü gerekse ailelerin yönlendirilmesi ya da ailelerin kendi tercihleri olasılığı ile bu çocuklar için çocuk şubelerine veya doğrudan adliyeye başvuru yapıldığına dair gözlemler dikkati çekmektedir.

6. SONUÇ

Çalışmanın amacı doğrultusunda ilgili analizler yapıp, elde edilen bulgular literatür eşliğinde tartışıldıktan sonra bu bölümde ise çalışmadan elde edilen sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir. Öncelikle, örneklem grubunun sosyo-demografik özellikleri betimlenmiştir. Örneklem grubundaki suça sürüklenen erkek ergenlerin anne-babaların eğitim ve ekonomik düzeylerinin büyük oranda düşük olduğu; % 65,2'sinin serbest zamanlarında akranlarıyla vakit geçirdiği; %21,2' sinin çekirdek ailesinde de suç öyküsünün olduğu; %57,2'sinin suça sürüklenen arkadaşlara sahip olduğu; %34,5'inin evden veya kurumdan kaçtığı, %6'sının kaçmadığı ama kaçmayı düşündüğü; %12'sinin bali tiner gibi uçucu, % 24,3'ünün esrar hap gibi uyuşturucu madde kullandığı; %7,7'sinin ailesinin ve %36'sının arkadaşlarının uyuşturucu ya da uçucu madde kullandığı; %22,5'inin tutuklu veya hükümlü olarak cezaevi öyküsünün olduğu; yaş aralığı gereği ilköğretim ve ortaöğretim dönemine denk gelen örneklem grubunun %50,7'sinin eğitim-öğretime devam etmediği; %44,9'unun çeşitli işlerde çalıştığı; örneklem grubunun 7 suç türü açısından sayısal dağılımına bakıldığında en yüksek yüzde ile ilk sırada hırsızlık (konut dokunulmazlığı-mala zarar verme), ikinci sırada ise yaralama suçunun görüldüğü; örneklem grubundaki ortaokul ve lise kademelerinde eğitim-öğretime devam eden öğrenci grubunun en yüksek yüzde ile “yaralama” suçundan geldiği; düşük eğitim seviyesi göstergeleri ile eğitim-öğretime devam etmeyen grubun ise en yüksek yüzde ile “hırsızlık (konut dokunulmazlığı-mala zarar verme)” suçundan geldiği öne çıkan özellikler arasındadır.

Çalışmanın temel amacı doğrultusunda elde edilen bulguların ilkinde “anne-babaya güvenli bağlanma” ile “ayrılma anksiyetesi” arasında beklenenin aksine anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. İkinci bulguda ise, “anne-babaya güvenli bağlanma” ile “reddedilme beklentisi” arasında negatif doğrusal yönde anlamlı ilişki bulunmuş olup, “anne-babaya

güvenli bağlanma” azaldıkça, “reddedilme beklentisi” artmaktadır. Anne-babaya güvenli bağlanma ile kuramsal yakınlığı bulunan reddedilme beklentisine dair bu sonuç literatür ile paralellik göstermektedir.

Suç türüne ilişkin bulgulardan; “hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)” suçundan gelen örneklem grubunun, “yaralama” suçundan gelenlere göre anne-babaya güvenli bağlanmalarının daha düşük ve reddedilme beklentilerinin ise daha yüksek olduğu sonucu ele alındığında; örneklem grubundan, okul çağında olmalarına karşın düşük eğitim seviyesi göstergeleri ile okula devam etmeyenlerin, evden/kurumdan kaçanların, bali tiner gibi uçucu ve esrar hap gibi uyuşturucu madde kullananların, çekirdek ailesinde ve arkadaşları arasında suça karışanların, cezaevi öyküsü olanların ve üç veya daha fazla sayıda tekrarlayan suç öyküsü ile adli sisteme dahil olanların 7 suç türü açısından ayrı ayrı dağılımlarına bakıldığında çocuğun suça sürüklenmesiyle ilişkili risk etmenleri arasında görülen bu demografik değişkenlerin en yüksek yüzdelerinin “hırsızlık (konut dokunulmazlığı, mala zarar verme)” suçundan adli sisteme dahil olan örneklem grubunda olduğu görülmüştür. Öte yandan örneklem grubundaki ortaokul ve lise kademelerinde eğitim-öğretime devam eden öğrencilerin en yüksek yüzde ile “yaralama” suçundan adli sisteme dahil olan örneklem grubunda olduğu görülmüştür.

Yaşam boyu psikolojik gelişimi etkileyen bağlanma dinamiği, özellikle ergenlik gibi stresli geçiş dönemlerinde duygusal, bilişsel ve sosyal gelişim üzerinde oldukça etkilidir (Sümer, Sakman, 2018). Çocuğun anne-baba ile kurduğu güvenli bağlanma, reddedilme beklentisine karşı koruyucu bir faktör rolündedir. Anne babayla kurulan ilişkiye bağlı olarak anne babaya güvenli bağlanmada yaşanan güçlüğü reddedilme beklentisini arttırdığı bulguları dikkate alındığında; literatürde de büyüme süreci içinde ergenleri en çok yaralayan duygunun reddedilme olduğuna değinilerek, izole olmuş çocuklarda reddedilmenin sıklıkla

gözlemlenen bir duygu olduğuna, şiddet içerikli davranışları ve suça eğilimi olan çocukların özellikleri arasında yalnızlık ve reddedilme duygularına sahip olduklarına vurgu yapıldığı görülmektedir.

Çocuğun anne-baba ile kurduğu güvenli bağlanma, reddedilme beklentisine karşı koruyucu bir faktör rolündedir. Ancak anne babalık rollerinde bazı durumlarda hatalarda bulunabilseler de çocuklarına yardım edebilmeyi isteyen ancak bunu yapabilecek bilgi ya da araçlardan yoksun olan anne babaları salt sorumlu tutup, suçlayarak bu yükü yıkmak ise çocuk suçluluğuna yönelik çözümlerden uzaklaştırmakla kalmayıp sorunu gerek aile açısından gerek toplum açısından daha da ağırlaştırmaktadır (Solomon, 2016). Toplumun genelini ilgilendiren bir sorun olarak çocuk suçluluğunda, anne babalığın temel rolü dikkate alınarak ailelerin temel ihtiyaçlarına yönelik yapılacak müdahale çalışmalarının planlanmasının aynı zamanda toplumun da sorumluluğunda olup, toplumun tüm bireylerini ilgilendiren çocuk ve ergen suçluluğunun üzerinde durulması ve önleme faaliyetlerinin birçok disiplini kapsayacak şekilde organize edilmesi gelecekteki suç oranlarının azalması adına oldukça önemlidir.

Ergenlerle çalışan kişilerin yapacakları müdahalelerde öncelikli olarak ergenlerin anne-babaya güvenli bağlanmalarını desteklemeye yönelik programlar uygulanmasının önemine dikkat çekilmektedir. Sümer ve Sakman'a (2018) göre ergenlerin güvenli bağlanması için en temel faktör başında sıcak bir aile ortamı ve anne-babanın çocuğa karşı duyarlılığı gelir. Ergen çocuğu olan anne-babalara, nasıl duyarlı bakım vereceklerini öğretecek müdahale çalışmalarının yapılmasının çocuğun anne-babaya güvenli bağlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Örneğin tutarsız/aşırı müdahaleci veya kayıtsız/soğuk anne-baba tutum ve davranışlarına maruz kaldıkları için güvenli bağlanma geliştirme güçlüğü içinde olabilen çocukların (Sümer, Sakman 2018) anne-babalarına, anne-baba tutumlarının öğretilmesi, çocuğa karşı sıcaklık ve ilginin artırılması amaçlanarak çocuklarıyla ilişki kurmada duyarlılık

ve farkındalık kazandıracak programlar ile ergenle kurulan bağlanma ilişkisinin güçlenmesi sağlanabilir.

Yapılan bir çalışmadan elde edilen bulgular anne babaya güvensiz bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutunun, reddedilme duyarlılığı üzerinde güçlü etkileri olduğunu göstermektedir (Özen ve ark. 2010). Hem kaçınma hem kaygılı boyutuyla anne-babaya güvensiz bağlanmanın altında yatan genel reddedilmişlik duygusu ve kırılabilirlik hem kendine zarar veren depresyon/kaygı, içe dönüklük, hem de başkalarına zarar veren saldırganlık, suça yönelme gibi davranışsal sorunlar ile ilintilidir (Sümer, Sakman, 2018). Dolayısıyla ergenlik döneminde bağlanma ile içselleştirme/dışsallaştırma sorunları arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar ergenlerin hem anne-babalarıyla hem de akranlarıyla kurdukları güvenli bağlanma ilişkisinin, onları hem kendilerine zarar veren kaygı/depresyon, içe dönüklük gibi içselleştirme sorunlarına, hem de başkalarına zarar veren saldırganlık, suça yönelme gibi dışsallaştırma sorunlarına karşı tampon işlevi gördüğünü göstermiştir (Sümer, Sakman, 2018).

Anne babaların anne-babalık rollerine yönelik müdahale çalışmalarına, California Üniversitesi (Merced) psikoloji profesörü William R.Shadish'in araştırması örnek verilebilir. 163 ayrı araştırmayı kapsayan toplu analizinde, çocuk suçlarını azaltmada en verimli sonuçların aile müdahalelerinden alındığı ortaya konulmuştur. Yine başka bir toplu analizin sonuca göre: "Aile ve anne-baba grubu müdahalelerine başvurulması, çocuk suçluların hapisane gibi kurumlarda ve gözetim merkezlerinde geçirdikleri sürelerde önemli bir düşüş sağlayabilir". ABD Halk Sağlığı Dairesi'nin gençlerle şiddet üzerine 2001 tarihli raporu, anne adaylarına anne-babalık becerilerini öğretmeye dönük doğum öncesi ev ziyaretlerinin çocuk suçlarını azaltabileceğini doğrulamıştır (Solomon, 2016).

Çeşitli boyutlarıyla eğitim durumunu ele alan literatür araştırmaları incelendiğinde; suça sürüklenen çocuk ve ergenlerin azımsanmayacak oranının akademik başarıda sorun

yaşadıklarına, okuldan kaçma davranışı sergileyerek okula düzenli devam etmediklerine ya da netice olarak örneklem grubunda da görüldüğü üzere okulu terk ettiklerine dair verilere rastlanmıştır. Her ne kadar suça sürüklenen çocuk ve ergenlerin okul hikâyelerinin böyle sonlanma ihtimali var ise de, yaşları gereği zorunlu eğitim-öğretim döneminde olmaları ile büyük çoğunluğunun ilk etapta okul kurumu ile yolları kesişmektedir. Bu bağlamda okul bir eğitim-öğretim kurumu olarak suça sürüklenen çocuk ve ergenin, birçok kazanımla birlikte suça yönelmeden korunmasında da aileden sonra ikinci bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda bazen anlayışlı bir çevre, anlayışlı bir anne-babanın çocuğu suçlamadan davranışlarının nedenini öğrenmeye çalışmalarının bile terapötik olacağını ileri süren Winnicott aynı zamanda bu tutumun bir kurum içinde de geçerli olduğundan; bu kişilerin bir eğitimci olabileceği gibi bir psikolog ya da bir hemşire de olabileceğinden bahseder. Psikanalitik yaklaşım açısından Winnicott'a göre örneğin çalma davranışı, suça sürüklenen çocuk için erken dönemle ilişkili olarak kayıp anneye sahip olma, o eksikliği giderme anlamına gelebilmektedir. Winnicott hırsızlığı geçiş nesnelere, geçiş olguları ve potansiyel alan kavrayışları ile birlikte düşünür ve çocuğun ısrarla bu alanı inşa etmek için libido eğilimleriyle yıkıcı eğilimlerine bir arada başvurduğunu ileri sürer. Bu eğilimler birbirleri içinde erimesi gerekirken burada ayrılmıştır ve bunları kavuşturmak için çevre-annenın kollarına ya da bir kurumun sağlam yapısına ihtiyaç duyan çocuk, davranışlarıyla da bunu elde etmeye çalışmaktadır. (Habip, 2018).

Anne-babaya güvenli bağlanma güçlüğü ile ilişkili olarak reddedilme beklentisi geliştiren çocuk için, ergenlik dönemiyle birlikte okul, akran gibi sosyal destek sistemlerinde de aksamalarla karşılaşılmasının suça sürüklenmede riski arttırabilen etkenlerden olduğu göz önünde bulundurulduğunda; suçluluğun önlenmesinde aile kurumunun sorumluluğunun yanında okul sistemine de büyük sorumluluk düşmektedir. Bu iki sosyal kurum ile suçluluk arasında önemli bir ilişki olduğundan, saldırgan ve antisosyal davranışların suç kapsamına

giren davranışlara dönüşmesini önlemek için aile ile birlikte okulun da planlı ve tedbirli şekilde daha proaktif olması gerekir. Çocuklar, ergenlikten yetişkinliğe doğru yol alışlarına yön verecek değerleri, tutumları ve süreçleri öncelikle aile ortamı olmak üzere çocuğun yaşamında önemli roller üstlenen okuldan da öğrenirler. Aile kurumunun yanında okul sisteminin de birçok özelliği ile çocuklar için önem arz eden bir sosyalleşme aracı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Okul çeşitli nedenlerle uygun rol modellerle karşılaşma imkânı bulamayan gelişim sürecindeki çocuk ve ergenler için uygun ve doğru davranış modelleri ile karşılaşma fırsatı sunabilir.

Çocuğun yaşamında temel fırsat olarak görülebilecek okulun varlığının; özellikle okulda riskli davranışlar sergileyen ve hatta bizzat suça sürüklenen çocukların bireysel, çevresel ve aileye ilişkin özelliklerine bağlı zorluklarını, okula devam problemlerini ve akademik olarak sergiledikleri performanslarını tespit etmede; tespitler neticesinde gerek bu çocukları, gerekse anne-babalarının rolleri ve sorumluluklarıyla ilgili eksikliklerini desteklemede kapsamlı programlar düzenlenmesine; öte yandan çocuk ve ergenlerdeki şiddet davranışları, madde kötüye kullanımı ve genel olarak suçluluğun doğurabileceği tehlikeleri hakkındaki öğrencilerin farkındalığını artırarak, bilişsel gelişimlerine destek olacak danışmanlık hizmetleri sunulmasına ya da okul yetkililerinin koordinasyonu sayesinde ilgili kurumlardan destek alınmasına önemle aracılık edebileceği; okulun bir kurum olarak akademik başarı kazandırma yönündeki öne çıkan rolünün yanı sıra çocuğun risk oluşturan davranış ve tutumlarına ve yönelebileceği riskli ortamlara karşı koruyucu bir tampon rolünün de olabileceği düşünülmektedir. Böylelikle okul, yarının yetişkini olacak çocuk ve ergenlerin bu geçiş evresinde zorlukları aşabilmelerine ve başarılı olabilmelerine yardımcı olacak değerleri kazandırabilir.

Sonuç olarak okula bağlılığın davranışsal, duygusal ve bilişsel alan gibi farklı yönleri vardır (Ang ve diğerleri, 2015). Ergenlikteki anne-babaya güvenli bağlanmanın hem sosyal geri çekilme ve depresyon/kaygı olarak tanımlanan içselleştirme sorunları, hem de suça yönelme ve saldırganlık davranışları olarak tanımlanan dışsallaştırma sorunlarına koruyucu tampon görevi yaptığını gösteren çalışmalar göz önüne alındığında, buradan anlaşılmaktadır ki ergenlerle çalışan kurumlar ve uygulayıcıların rolleri gereği, güvenli bağlanmanın temelini oluşturan “güvenli keşif üssü işlevinin”, okul ortamı tarafından da yerine getirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Okulun, ergenlerin kendilerini güvende hissederken, hem akademik hem de sosyal alanlarda kendilerini geliştirebildikleri bir ortam sunabilmesi, anne-babaya güvenli bağlanma gücünü yaşayan ergenlerdeki yukarıda tanımlanan içselleştirme/dışsallaştırma sorunlarına karşı koruyucu bir faktör olabilir (Sümer, Sakman, 2018).

Literatür çalışmalarında güvensiz bağlanma ile suça yönelik davranışlar arasındaki ilişkiye anne-baba denetimiyle birlikte suça karışmış akran değişkeninin de aracılık ettiği ve ergenlerin akran ilişkilerinin ve akranlarına güvenli bağlanmalarının, içselleştirme/dışsallaştırma sorunlarıyla anlamlı bir biçimde ilişkili olduğu ortaya konulmuştur (Sümer, Sakman, 2018). Gerek örneklem grubunun demografik özellikleri incelendiğinde, gerekse literatür araştırmaları suça sürüklenen ergenlerin büyük oranda serbest zamanlarını akranlarıyla geçirdiklerini ve büyük oranda suça sürüklenen arkadaşlarının da olduğunu göstermiştir. Nitekim ergenlikle birlikte akran etkileşiminin giderek artması kimliğin oluşturulmasında döneme özgü dengeleyici gelişimsel bir özellik olmakla birlikte anne-babadan akranlara yönelmeye başlayan ergen için akran çevresine ilişkin negatif koşullar oluştuğunda bu etkileşim bir o kadar da risk faktörüne dönüşebilmektedir. Ögel ve arkadaşlarına göre (2005), ergenin yöneldiği akran gruplarında şiddet ya da suç kapsamında ele alınan davranışlar arkadaşları tarafından normal karşılanıp, kabul görüyorsa; arkadaş grubuna uyma, onların beğenisini ve onayını alma ihtiyacını duyan

ergen de, bu davranışları sergileme eğiliminde olabilir. Ergenin yaşamında önem arz eden akran ilişkileri üzerinde durularak, akran ilişkilerinin güven temelli gelişmesine katkıda bulunacak okul içi uygulamalara ve işbirliklerine yönelik çalışmalar yapılarak (Sümer, Sakman, 2018), ergenin suça eğilimli arkadaş ve çevre ortamından topluma uyumlu arkadaş ve çevreye yönlendirilmesi sağlanabilir.

7. KAYNAKLAR

- Abrevaya, E. (2013) “Ergenlikten Yetişkinliğe Geçişte Çocuksunun Önemi”. Parman, T. (Ed.), Ergenlikte Değişim ve Erişkin Yaşama Geçiş içinde (ss.195-202). İstanbul: Bağlam Yayınevi.
- Akthar, S., (2012). The Mother and Her Child: Clinical Aspects of Attachment, Separation and Loss. Lanham: Jason Aronson.
- Alanter, Z., & Maner, F. (2008). Bağlanma Kuramı Açısından Yeme Bozuklukları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9, 97-104.
- Ang R.P, Huan V.S, Chan W.T, Cheong S.A, Leaw J.N (2015). The Role Of Delinquency, Proactive Aggression, Psychopathy And Behavioral School Engagement In Reported Youth Gang Membership. *Journal of Adolescence*. 41, 148-156
- Apaydın, C. (2015). *Çocuklar İçin Ceza Hukuku Bilinci*. İstanbul: Ege Reklam Basım.
- Aslan, S., Güven, M. Bağlanma ve Kişisel Uyum Arasındaki İlişkide Ayrışma Bireyleşmenin Aracılığı. *Eğitim Ve Bilim*, [S.1.], v. 35, n. 157, jul. 2010. ISSN 1300-1337. Erişim Adresi: <<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/396>>. Erişim Tarihi: 12 Şubat 2019.
- Atak, H. (2011). Ruh Sağlığı Çalışmalarında Yeni Bir Psikososyal Değişken: Eylemlilik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), s. 483-512.
- Avcı, M. (2010). Çocuk Suçluluğunda Medyanın Rolü. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 125-145.
- Başay, B. K. (2011). Lise öğrencilerinde kendine zarar verme Davranışı: işlevleri, emosyonel regülasyon ve ayrılma bireyleşme. Uzmanlık Tezi, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, İzmir.
- Başbuğ, S., Cesur, G., Batıgün, A.D. (2017). Algılanan Ebeveynlik Biçimi ve Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi: Kişilerarası Bilişsel Çarpıtmaların Aracı Rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 28(4):255-67
- Bırraux, (2013) “Ergenlikte kimlik ve Kültürel Modeller” Parman, T. (Ed.), Ergenlikte Değişim ve Erişkin Yaşama Geçiş içinde (ss.15-34) İstanbul: Bağlam Yayınevi.
- Bloss, P. (1989). *The Adolescent Passage*. Madison, Connecticut, International Universities Press Inc.
- Bowlby J. (1969). *Attachment and Loss*, 1st Ed. London: Hogarth Press.
- Bowlby J. (2014). *Güvenli Bir Dayanak* (Çev. Sarp Güneri), İkinci Basım, Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları
- Bowlby, J. (1944). Forty-Four Juvenile Thieves: Their Characters and Home-Life, *International Journal of Psycho-Analysis* 25: 19-53.
- Boyacıoğlu, İ., Sümer, N. (2011). Bağlanma Boyutları, Otobiyografik Bellek ve Geçmiş Kabul Etme, *Türk Psikoloji Dergisi*, 26, 105-118.

- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental psychology*, 28(5), 759.
- Brown L. S., Write J. (2001). Attachment Theory in Adolescence and its Relevance to Developmental Psychopathology Clinical Psychology and Psychotherapy. *Clin. Psychol. Psychother.* 8, 15–32
- Brown L.S., Wright J (2003) The relationship between attachment strategies and psychopatology in adolescence. *Psychology and psychopatology*, 76, 351-367
- Burger, J. M. (2006). *Kisilik*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Can, A. (2017). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde Nicel Veri Analizi*. İstanbul: Pegem Akademi.
- Castro, R. E. F., Souza, M. A. (2016). “Hapis Cezası veya Yakın Gözetim İçermeyen Hükümlere Uymayan Çocuklar Kim? Rorschach Testi ile Yapılan Bir Brezilya Çalışması”, Çev. Meltem Kurutaş, Yansıtma: Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi, 25, 101-113
- Cobb-Clark D.A., Tekin E. (2014). Fathers and Youths’ Delinquent Behavior. *Rev Econ Household*,12, 327-358
- Coşkun A., Doğançün B, Fırat C., Gümüşhan E., Öktem F., Öztürk F., ve diğerleri. (2010). *Ceza Sorumluluğunun Değerlendirilmesi Rehberi*. Ankara. Erişim Adresi: http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/egitimbasvuru_basvuru/cezatorumlulugunun.pdf, Erişim Tarihi: 17 Aralık 2018.
- Daniel P. Mears ve Samuel H. Field, (2002). A CloserLook at the Age, Peers, and Delinquency Relationship. *Western Criminology Review*, 4 (1), 20-29
- Day M. D. and Wanklyn S. G. (2012). Identification and Operationalization of the Major Risk Factors for Antisocial and Delinquent Behaviour among Children and Youth (Research Report:3) Toronto, National Crime Prevention Centre (NCPC).
- Demir, T. (2013). *Ruhsallığın Merkezine Seyahat* (1.baskı), İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Demirdöğen, E.Ş. (2015).12-18 Yaş Aralığındaki Ergenlerde Tıkınırcasına Yeme Bozukluğu İle Ayrılma-Bireyleşme Süreci Arasındaki İlişki. Uzmanlık Tezi İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Çocuk Ve Ergen Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul.
- Deniz, E. (2006). Ergenlerde Bağlanma Stilleri İle Çocukluk İstismarları Ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22, 89-99.
- Derman, O. (Mart, 2008). Ergenlerde Psikososyal Gelişim. *Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi*, İstanbul, 63, 19-21
- Diriöz, M. (2010). Ayrılma Anksiyetesi için Yapılandırılmış Klinik Görüşme, Çocukluk ve Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçekleri’nin Geçerlilik ve Güvenilirliği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- Diriöz, P. M., Alkin, T., Yemez, B., Onur, E. ve Eminağaoğlu, P. N. (2012). Ayrılma Anksiyetesi Belirti Envanteri İle Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketinin Türkçe Versiyonunun Geçerlik ve Güvenirliği." *Türk Psikiyatri Dergisi* 23.2, 108-116.

- Duyan, V. (2011). Çocuk Suçluluğunun Önlenmesinde Ailenin ve Okulun Önemi. Hançerli, S., Sevinç, B., Gürer, C., Öner, M.C. (Ed.), Suça Sürüklenen ve Mağdur Çocuklar İçinde (ss.168-176). Ankara: Sabev Yayınları.
- Erdoğan, A., Balcıoğlu, İ. (2003). Çocuk ve Ergenlerde Adil Psikiyatri. *Türkiye Kliikleri Psikiyatri Dergisi*, 4 (2), s. 1-13.
- Erkuş, A. (2011). Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Erözkan A. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Duyarlılıkları İle Reddedilme Duyarlılıklarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, Cilt 5, Sayı 2, 85-98 85.
- Erözkan A. (2009). Rejection Sensitivity Levels Respect To Attachment Styles, Gender And Parenting Styles: A Study With Turkish Students. *Soc Behav Pers*, 37:1-14.
- Erten, Y. (2003). İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu Üzerine Sunuş. İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu içinde (ss7-21). (A. Babaoğlu, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Farrington D. P. (2006) *Childhood Risk Factorsand Risk-Focussed Prevention*. M. Maguire, R. Morgan and R. Reiner (Eds.) The Oxford Handbook of Criminology. Oxford: Oxford University Press.
- Farrington, D. P., Jolliffe, D., Loeber, R., Stouthamer-Loeber, M. And Kalb, L. M. (2001) Theconcentration of offenders in families, and family criminality in the prediction of boys' delinquency. *Journal of Adolescence*, 24, 579-596.
- Fidan, T., Karbeyaz, K., Gündüz T. (2013). Suça Sürüklenen Çocukların Ruhsal Sorunlar Açısından Değerlendirilmesi. 23. Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kongresi.
- Freud, A. (1965). *Çocuklukta Normallik ve Patoloji: Gelişimin Değerlendirilmesi*. (Çev. Ali Nahit Babaoğlu, 2000). Metis Yayınları: İstanbul.
- Gander, J. M., Gardiner, H. W. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çev. Dönmez, A., Çelen, N.) Ankara: İmge Kitabevi
- Göral, F., S. (2002). Condseparation-individuation process of the Turkish young adults: The relationships between the percieved maternal parenting attitudes, second seperation individuation, expanding self and experinces in the romantic relationships. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Görgün, S., Tiryaki, A., Topbaş, M. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanma ve Anne Babaya Bağlanma Biçimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11, s. 305-312.
- Güleç N. (2014) "Ergenlik: anlamak ve anlaşılmak üzerine". *Psikanaliz Yazıları*, 29, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Günaydın, G., Selçuk, E., Sümer, N., Uysal, A. (2005). Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Envanteri Kısa Formu'nun Psikometrik Açidan Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16), 13-23.

- Gürçay, E. (2008). Ergenlerde Madde Bağımlılığı ile Yakınlarından Ayrılma Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Habip, B. (2011). Özgürlük Arayışına Adanmış Psikanalitik Bir Yaşam Donald Woods Winnicott (1896-1971): Düşüncesi Ve Pratiği. *Doğu-Batı Dergisi*, Sayı 56, Psikanaliz Dersleri, Şubat; Mart, Nisan 197-213
- Habip, B. (2018). *Suç ve Suçluluk Üzerine Psikanalizde Kriminolojiye Dair Kurucu Metinler*. Oral G. Editör. Adli Tıp ve Psikanaliz. 1.Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri
- Hamarta, E. (2004). Bağlanma Teorisi. (53-66, Ed.) *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1).
- Hancı, H. (1999). Çocuk Suçluluğuna Yol Açan Sosyal Bir Yara "İç Göçler ve Çarpık Kentleşme". *İzmir Tabip Odası Bülteni*, 6, s. 24-28.
- Haugen, L.H. (2000). Reducing Risk and Increasing Capacity Project, Children, Youth and Families At Risk Initiative. New York, Media and Technology Services at Cornell University.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Attachment As An Organizational Framework For Research On Close Relationships. *Psychological inquiry*, 5(1), 1-22.
- Hesapçıoğlu, S. T., Bilginer, Ç., & Kandil, S. (2013). Ergenlikte Tekrarlanan Suç İşleme, Alprazolam ve Diğer Madde Bağımlılıkları Birlikteliği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 20(2), 66-71.
- Huerre, P. (2013). Ergenlik ve Ergenler. Parman, T. (Ed.), Ergenlikte Değişim ve Erişkin Yaşama Geçiş içinde (ss.139-148). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Işıқтаç, Y. (1999). Sosyolojik Açıdan Çocuk Suçluluğu ve Bir Hukuk Devleti Olan Türkiye'de Devletin Cezalandırma Yetkisini Kullanış Biçimi. *Mevzuat Dergisi*, 13, 1-15.
- İçli, T.G. (2007). *Kriminoloji*. Ankara: SeçkinYayıncılık.
- İkiz T. T. (2006). Sunu, Yansıtma: *Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 5-6, 9-10
- İkiz, T. T. (2013). Ergenlikte Bağımlılık ve Ayrılmaya Dair Gereksinimim Olan Beni Tehdit Ediyor. Parman, T. (Ed.), Ergenlikte Değişim ve Erişkin Yaşama Geçiş içinde (ss. 125-138). İstanbul: Bağlam Yayınevi.
- Jellema, A. (1999). Cognitive analytic therapy: Developing its theory and practice via attachment theory. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 6, 16-28.
- Juby, H., Farrington, D.P. (2001). Disentangling the Link Between Disrupted Families and Delinquency. *Brit. J. Criminol*, 41, 22-40.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kayaalp, L. (2006). Ergenlikte Cinsel Kimlik Dalgalanmaları. Yansıtma: *Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 5-6, 17-24.
- Kayaalp, L. (Mart, 2008). Ergenlikte Kimlik İfadesi Olarak Şiddet. *İ. Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi*, 63, 33-39.

- Keskin, G., Çam, O. (2009). Ergenlik ve Bağlanma Süreci: Ruh Sağlığı Açısından Literatürün Gözden Geçirilmesi. *Yeni Sempozyum Dergisi*, 47: 52-59.
- Kırimer F., Akça E., Sümer N. (2014). Orta Çocuklukta Anneye Kaygılı ve Kaçınan Bağlanma: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Dönemi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Türk Psikoloji Yazıları*, (33), 45-57.
- Kırımsoy, E., Acar A., Sevük H.Y., Kaynak H., Ayduun M., Antakyalıoğlu Ş, ve diğerleri (Edt). (2017). Mağdur Çocuk Haklarına İlişkin Öneriler: İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları. Erişim adresi: , Erişim tarihi: 18.11.2018
- Kırımsoy, E., Acar, H., & Sevük, H. Y. (2013). Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim Kitabı. Ankara: Türkiye’de Çocuklar İçin Adalet Projesi Yayınları.
- Knox, J. (1999). The Relevance Of Attachment Theory To A Cıntemporary Jungian View Of Intenal Wold: Internal Working Models, İmplicit Memory And İnternal Objects. *Journal of Analytical Psychology*, 44, 511-530.
- Kohut, H. (2004). *Psikanalizin öteki yüzü*. Yavuz Erten, Nafı Mitrani, Melis Tanık. (Ed.) İthaki Yayınları.
- Köse, A. G., Ayça, Ö., Ulaşan, E. T., Özgüle, N. S. (2017). Reddedilme Duyarlılığı Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 5 (11), 383-403.
- Kösem Şen. F. (2002). Adolesen Ayrılma Bireyleşme Testi Geçerlik Güvenirlik Çalışması. Uzmanlık Tezi. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Anabilim Dalı, İzmir.
- Lauru, D. (2013). Ergenlikte Ruhsal Sorunsallar. Parman, T. (Ed.), Ergenlikte Değişim ve Erişkin Yaşama Geçiş içinde (ss.43-56). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Levine, J. B., Green, C. J. ve Millon, T. (1986). The Separation-Individuation Test Of Adolescence. *Journal of Personality Assessment*, 50(1), 123-137.
- Levine, JB., Saintonge, S. (1993). Psychometric Properties Of These Paration İndividuation Test Of Adolescence Within A Clinical Population. *J Clin Psychol*, 49 (4), 493.
- Mahler, M. S., Pine, F., Bergman, A. (1975). *İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu Üzerine*. *İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu*. (A. Babaoğlu, Çev, 2003.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Margari F. ve diğ. (2015). Psychopathology, Symptoms of Attention-Deficit/Hperactivity Disorder and Risk Factors in Juvenile offenders, *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 11, 343-352.
- Marston EG, Hare A, Allen JP (2010). Rejection sensitivity in late adolescence: Social and emotional sequelae. *J Res Adolesc*, 20(4):959-982.
- Marty, F. (2013). Ergenlik ve Bağımlılık, içinde Parman, T. (Ed.), Ergenlikte Değişim ve Erişkin Yaşama Geçiş (ss. 94-124). İstanbul: Bağlam Yayınevi.
- Masterson, J. (2010). *Gerçek Kendilik*. Üzeltüzenci P. (Çev.). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Masterson, J. F. (2008). *Bağlanma Kuramı ve Nörobiyolojik Kişilik Bozuklukları*. (H. Şentürk, Çev.) İstanbul: Litera Yayıncılık.

- McCord, J. (1991). Family Relationships, Juvenile Delinquency, And Adult Criminality. *Criminology*, 29(3), 397-417.
- McWilliams, N. (2014). *Psikanalitik Tanı Klinik Süreç İçinde Kişilik Yapısını Anlamak*. (E. Kalem (Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Menteşe, S. (2012). Sosyo-Kültürel ve Fiziki Mekânların Çocukların Suça Yönelme ya da Suç İşlemeye Etkilerinin Van İli Ölçeğinde Araştırması. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, s. 1275-1305.
- Mikulincer, M. ve Shaver, P. R. (2007). *Attachment Patterns In Adulthood: Structure, Dynamics, And Change*. New York: Guilford Press.
- Mitchell, S., & Margaret, J. (2012). *Freud ve Sonrası*. A. Eğrilmez (Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Morris, C. G. (1996). *Psikolojiyi Anlamak*. (3. baskı.) (Çev. H. Belgin Ayvasık ve Melike Sayıl, 2002). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, No:23.
- Nikmanesh, L. (2013). The Relationship between Marital Satisfaction and Children's Attachment Style. *Journal of American Science*, 9, s. 177-180.
- Onar, A. (2006). “Ergenlikte Perseküsyon Endişesinin Gerçekliğe Uyumu Bozması Üzerine bir İnceleme” Yansıtma: *Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 5-6, 121-138.
- Ojo, M., (2012). A Sociological Review Of Issues On Juvenile Delinquency. *The Journal of International Social Research*. 5(21).
- Okray, Z. (2015). Erken Çocuktan Babaya Dönüşüm: Babalık. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance, Counseling*, 4(1).
- Özen, A., Sümer N., Demir, M. (2011) Predicting Friendship Quality With Rejection Sensitivity And Attachment Security. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28(2):163-181.
- Özer, (2011). “Pediatriken Psikanalize, İnsan Doğasından Psikanalitik Keşiflere”, *Psikanaliz Yazıları*, 23, Bağlam Yayıncılık: İstanbul, 37- 56.
- Ögel K., Cömert T. I. (2014). Madde Kullanan Ergenlerin Bağlanma Stilleri. *The Turkish Journal on Addictions* 1(1) 9-40.
- Ögel, K. (2014a). *Çocuk, Suç ve Bireyselleştirilmiş İyileştirme*. UNICEF Türkiye, Ankara.
- Ögel, K. (2014b). Ceza İnfaz Kurumlarında Dört Boyutlu Sistem. Erişim Tarihi: 02.12.2018.
- Ögel, K., Aksoy, A. (2007). Tutuklu ve Hükümlü Ergenlerde Madde Kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*, 8, 11-17.
- Ögel, K., Karadayı, G., Şenyuva, G., & Özdemir Topsakal, E. (2011). Yasayla İhtilafa Düşen Ergenlerin Risk Ve Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi: Araştırma Ve Değerlendirme Formunun Geliştirilmesi Ve Standardizasyonu. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 143-150.
- Ögel, K., Tarı, I., Eke Yılmazçetin, C. (2005). *Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme*. İstanbul: Yeniden Yayınları.

- Öter A., Akalın N. (1992). Paşakapısı Cezaevindeki Tutuklu Çocukların, Psiko-Sosyal, Sosyo-Kültürel, Ekonomik ve Kriminolojik Özellikleri. Değişen ve Gelişen Topumlarda Adliye ile Çocuk Suçluluğunun Aldığı Yeni Durum ve Hukuk Düzeninin Bu Olgu Karşısında Değerlendirilmesi Sempozyumu, İstanbul.
- Özbaran, B. (2004). Majör Depresif Bozukluğu Olan Ergenlerin Ayrılma Bireyleşme Özelliklerinin Ve Ana Baba Tutumlarının Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatristi Anabilim Dalı, İzmir.
- Özdemir Y. (2009). Ergenlik Döneminde Benlik Kurgusu Gelişiminin Kültür Ve Aile Bağlamında İncelenmesi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, O., Polat, F. H., Besiroglu, L., Selvi, Y., Özdemir, P., Atli, A., & Akbayram, S. (2011). Suça Yönelen Erkek Ergenlerde Travmatik Yasantılar, Dissosiyasyon ve Suça Karşı Tutumlar. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 68.
- Özen A, Sümer, Demir M. (2010) Predicting friendship quality with rejection sensitivity and attachment security. *J Soc Pers Relat*, 28:163-181
- Özer D. (2016) “*Pediatriden Psikanalize, İnsan Doğasından Psikanalitik Keşiflere*”, Psikanaliz Yazıları, 23 İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Özpolat, A. (2010). Ailede Demokratik Sosyalleşme. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(20), 9-24.
- Öztürk, M. (2002). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri.
- Palm G. (2014) Attachment Theory and Fathers: Moving From “Being There” to “Being With”. *Journal of Family Theory & Review*, 6, 282-297.
- Parman T. (2014) “*Baba Oğul İlişkisinde Şiddetin İletimi*”, Psikanaliz Yazıları, 28, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Parman T. (2016) “*Winnicott’un Kuramında Ergenlik*”, Psikanaliz Yazıları, 23, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Parman, T. (1998). Ergenlik ve Psikanaliz. *Klinik Psikiyatri*, 1(2):73-82.
- Parman, T. (2006). “Ailenin Yaşamsal Döngüsünde Ergenlik Krizinin Yeri”, Yansıtma: *Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 5-6, 11-16
- Parman, T. (2012). *Ergenlik ya da Merhaba Hüzün* (4. baskı). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Parman, T. (2013a). “Erişkin Olmak Ne Demektir? Ergenlerin ve Anne babaların Paralel Krizleri”. Parman, T. (Ed.), Ergenlikte Değişim ve Erişkin Yaşama Geçiş içinde (ss.170-180). İstanbul: Bağlam Yayınevi.
- Parman, T. (2013b). *Ergenliğin Yüzleri* (2.baskı). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Parman, T. (2017). *Ergenlik ve Ötesi* (1. baskı). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Pirim, Düşgör B. (2012). “Ergenlik Yolculuğunda Sınır”, Yansıtma: *Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 18, 71-77.
- Polat, O. (2002). Çocuk Suçluluğu. Erişim adresi: , Erişim tarihi: 12.01.2019
- Polat, O. (2004). *Kriminoloji Ve Kriminalistik Üzerine Notlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Polat, O. (2017). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22 (1), 15-34.
- Quinodoz, J., & Quinodoz, M. (2016). *Freud'u Okumak / Freud'un Eserlerinin Kronolojik Olarak Keşfi*. (B. Kolbay, & Ö. Soysal, Çev.) İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Rees CA. (2005). Thinking about children's attachments. *Arch Dis Child*, 90,1058–1065.
- Salmelainen, P. 1996). Child Neglect: Its Causes and its Role in Delinquency. *Crime And Justice*, 33. (1-17).
- Salt, J. L. (2013). The Relationship between maternal sensitivity in infancy, and actual and feared separation in childhood, on the development of adolescent antisocial behaviour. Erişim adresi: [2](#), Erişim Tarihi: 07.07.2018
- Sandler, J., Dare, C., Holder, A. (2015). “Eyleme Dökme”, *Hasta ve Analist*, (Taner Özek, Ali Algin Köşkdere, Serhat Yücel, Çev.), İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- Schore A. N. (2013) “İnsan Beyninde Sağ Sol Çatışması”, *Psikeart Dergisi*, 26, 12-19
- Selvi, Y., Aydın, A., Kılıç, S., Güzel Özdemir, P. (2011). Çocuk Suçluluğunda Sosyal ve Coğrafi Bölgenin Belirleyici Rolü. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24, 165-166.
- Shader, M. (2001). Risk Factors for Delinquency: An Overview. Washington, DC: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention. Erişim adresi: Erişim tarihi: 12.07.2018
- Sokullu A. F. (2008). *Viktimoloji*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Sokullu, A. F., (1992). Çocuk Suçluluğu Kriminolojisinde Aile Faktörü. Değişen ve Gelişen Toplumlarda Adliye ile Çocuk Suçluluğunun Aldığı Yeni Durum ve Hukuk Düzeninin Bu Olgu Karşısında Değerlendirilmesi Sempozyumu, İstanbul.
- Solmuş, T. (2010). *Bağlanma, Evlilik ve Aile Psikolojisi*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Solomon, A. (2016). *Armut Dibine Düşmeyince Ana Babalar Çocuklar Ve Kimlik Arayışı*. (Nurettin Elhüseyni Çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Souza M. A., Castro R. E. (2008) “Psikoz mu Antisosyal mi? Çocukta Saldırganlığın İncelenmesinde Rorschach Testinin Katkısı”, (Tunaboşlu İkiz T., Çev). Yansıtma: *Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 9-10, 167-173.
- Soysal A. Ş., Bodur Ş, İşeri E, Şenol S., (2005). Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8, 88-99.
- Sönmez F. (2006). “Kız Ergenlerde Kendine Zarar Verme Davranışının Rorschach Testi İle Değerlendirilmesi”, Yansıtma: *Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 5-6, 139-156.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (F. Çok, & diğerleri, Çev.) Ankara: İmge Kitapevi.
- Steiner, H., Wilson J., (1999). *Disruptive Behavior Disorders in Children and Adolescents*. Edited by Robert L. Hendren. Washington, DC: American Psychiatric Press Inc.

- Sümer, N., Güngör, D. (1999). Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri Ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi* 14:35-58.
- Sümer, N. (2006). Bağlanma Ölçeklerinin Kategoriler ve Boyutlar Düzeyinde Karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21, 1-22.
- Sümer, N., & Şendağ, M. (2009). Orta Çocukluk Döneminde Ebeveynlere Bağlanma, Benlik Algısı ve Kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24, 86-101.
- Sümer, N., Ünal, S., Selçuk, E., Kaya, B., Polat, R., Cekem, B. (2009). Bağlanma ve Psikopatoloji: Bağlanma boyutlarının depresyon, panik bozukluk ve obsesif-kompulsif bozuklukla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24, s. 38-45.
- Sümer, N., & Sakman, E. (2018). Ergenlikte Bağlanma ve İçselleştirme/Dışsallaştırma Sorunları. *Türkiye Klinikleri Child Psychiatry-Special Topics*, 4(2), 59-65.
- Şenses, A., Akbaş, S., Baykal, S., Karakurt, M. N. (2014). Hırsızlık suçuna sürüklenmiş erkek ergenlerin psikiyatrik tanı dağılımları ve nöropsikolojik özellikleri. *Adli Tıp Dergisi*, 28(3), 223-233.
- Şentürk, Ü. (2012). Parçalanmış Aile Çocuklarının Eğitimdeki Başarı\ Başarısızlık Durumu; Malatya Örneği (2006). T.C. *Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı Hakemli Araştırma Dergisi*, 29, 105-126.
- Şirvanlı Özen, D. Güneri F. (2018). İlişki Başarısının Temel Belirleyicisi. Reddedilme Duyarlılığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(4), 444-459.
- Taner, Y., Gökler, B. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi.*, 35, 82-86.
- Taşkın, O., Gürlek, Y., & Özmen, E. (2009). Üniversite Birinci Sınıf Öğrencilerinde Ayrılma Bireyleşme Özellikleri ve Depresyon İlişkileri. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 10, 174-180.
- Thompson, R.A. (2006). Erken dönemde bağlanma ve sonraki gelişim üzerindeki etkileri (M. Sayıl ve G. Ö. Demir, Çev.). *Türk Psikoloji Bülteni*. 38, 113-120.
- Trowell, J., Etchegoyen, A. (2002). *The Importance of Fathers: A Psychoanalytic Re-evaluation*. London: The Institute of Psycho-Analysis
- Tryphonopoulos P., Letourneau N. (2014). Attachment and Caregiver- Infant Interaktion: A Review Of Observational -Assessment Tools. *Infant Mental Health Journal*. 35(6), 642-656.
- Tükel R. (2016) “Bebek ve Anne Arasındaki Mekânda Öznenin Yarattılması: Winnicott’un Çalışmalarına Bir Bakış”, *Psikanaliz Yazıları*, 23, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Tükel, R. (2015). *Freud Okumaları* (2. baskı). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Tüzün, O., Sayar, K. (2006). Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19, 24-39.
- Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*. Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- Ulukol, B. (Aralık, 2009). Çocuk istismarı ve Çocuk Suçluluğu İlişkisi. İstanbul Tabip Odası Çocuk Hakları Komisyonu Çocuk ve Şiddet Çalışmayı, 45-49.

- Ulusal Çocuk Mevzuatı (2013). Çocuk Adalet Sistemi Çalışanları Eğitim Programı. Ankara.
- Uygur, N., Türkcan, S., Geyran, P. (1994). Adil Psikiyatride Çocuk ve Ergen Suçları. *Düşünen Adam Dergisi*, 7 (3), 20-24.
- Uytun, M.Ç., Öztop, D.B., Eşel, E. (2013). Ergenlik ve Erişkinlikte Bağlanma Davranışının Değerlendirilmesi. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 26,177-189.
- Vahip, I. (1993). Ayrılma Bireyleşme Kuramı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 4, 60-66.
- Wasserman, G.A., et al. (2003). Risk and Protective Factors of Child Delinquency. Child Delinquency Bulletin Series, Washington DC: U.S. Department of Justice.
- Winnicott D. W (2006). “Ergenlik Süreci ve Kişisel Yüzleşmeye Olan İhtiyacı”, Çev: Çiğdem KÖSE, Yansıtma: *Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 5-6, 25-30.
- Winnicott, D. W. (1956) “The Antisocial Tendency”, Through Paediatricsto Psycho-Analysis, Collected Papers. New York, Basic Books, 1975, 306-315
- Winnicott, D. W. (1957). “Stealing and Telling Lies”, The Child, The Family, and The Outside World, Penguin Books, London, 1964, 161-166.
- Winnicott, D. W. (1958). Psychoanalysis and the sense of guilt, içinde, (Sutherland, J. D., Ed.) Psychoanalysis and Contemporary Thought. London, The Hogarth Press and the Institute of Psycho-analysis.
- Winnicott, D. W. (1965). The Family and Individual Development. Oxon, Tavistock Publications.
- Wood, JJ. (2006). Parent Alintrusiveness And Children’s Separation Anxiety In A Clinical Sample. *Child Psychiatry Hum Dev*, 37,73-87.
- Yavuzer, H. (1981). *Psikososyal Açından Çocuk Suçluluğu*.İstanbul:İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Yavuzer, H. (1994). *Çocuk ve Suç*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1999). *Ana, Baba ve Çocuk*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2011). *Çocuk ve Suç*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Yenisey, F. (2007). Mukayeseli Hukuk Açısından Ceza Sorumluluğu Yaşı Ceza Sorumluluğu Olmayan Çocuklar ve Gençler için Ceza Hukukunda Uygulanan Alternatif Yaptırımlar Erişim adresi: , erişim tarihi: 12.02.2019
- Yüksel, E. G. (2006). Üniversite öğrencilerinin ayrılma bireyleşme özellikleri ve etkileyen etmenler. Uzmanlık Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi, Manisa.
- Yüncü, Z., Gürçay, E., Topçu Kabasakal, Z., Özbaran, Z., Tamar, M., & Aydın, C. (2009). Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerde Ayrılma Bireyleşme Süreci. *New Symposium Journal*, 47(4), 225-234.
- Zabcı N. (2014) “Gizil Dönemde Erken Ergenlik”, Yansıtma: *Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 21, 19-25.
- Zeanah CH, Borris NW, Larriey JA (1997). Infant Development And Developmental Risk: A Review Of The Past 10 Years. *J AmAcad Child Adolescent Psychiatry*, 36(2),165-178.

8. EKLER

EK A: ETİK KURUL ONAYI

Sayı: B.30.2.İST.0.30.90.00/ 26696
Konu:

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
CERRAHPAŞA TIP FAKÜLTESİ DEKANLIĞI
KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU

İstanbul ...../...../.....

İSTANBUL
2012
İ.Ü. Adli Tıp Enstitüsü
Müdürlüğüne

10 Eylül 2012

İLGİ: 06.07.2012 tarihli, 1105 sayılı yazınıza:

Enstitünüz Fen Bilimleri Anabilim Dalı öğretim üyesi **Yard.Doç.Dr.Gökhan ERSOY**'un danışmanlığında **Yüksek Lisans Öğrencisi Fatma ÖZKAN**'ın yürütücülüğünde "**Suçta Sürüklenen Erkek Ergenlerde Ebeveyne Güvenli Bağlanma ve Ayrılma Bireyleşme Özellikleri**" başlıklı Yüksek Lisans Tezi hakkında ilgi yazımız ve ekleri **04 Eylül 2012** tarihinde toplanan Fakültemiz Klinik Araştırmalar Etik Kurulunca müzakere edilmiş olup; etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinizi dikkatle okuyunuz ve anabilim dalı başkanlığına bildirilmesini rica ederim.

Eki:
1 dosya

T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ Adli Tıp Enstitüsü
GELEN EVRAK
Sayı : 2012/1461
Tarih : 17.09.2012

Prof.Dr.Fatih ALTINDAŞ
Dekan Yardımcısı ve Klinik Araştırmalar
Etik Kurulu Başkanı

Fatih Altındaş

Not: Yanıtlarımızda yazımızın gün ve sayısının belirtilmesi rica olunur.

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 34303 Cerrahpaşa İSTANBUL
İletişim: 0(212) 414 32 52 Dahili: 22300 Faks: 0(212) 632 00 40 e-posta:ctfetik@istanbul.edu.tr.

...../19.....
MÜDÜR

EK B: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Açıklama: Bu anket formundan elde edilecek bilgiler sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Ankete kimliği belirleyici ad, soyadı gibi bilgiler yazılmayacaktır. Samimi cevap vermeniz araştırmanın bilimselliği açısından oldukça önemlidir. Cevaplara ilişkin doğru ya da yanlış seçeneği yoktur. Anketteki soru seçeneklerinden size en uygun olanı işaretleyiniz. Araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederim.

1 Suç iddiasının adı:

- Yaralama
- Hakaret- tehdit
- Hırsızlık (Konut Dokunulmazlığını Bozma/Mala Zarar Verme)
- Gasp /
- Cinsel istismar
- Uyuşturucu Madde kullanmak veya bulundurmak
- Diğer

2. Doğum Tarihiniz ...../...../..... Yaşınız: 1( ) 12- 15 2 ( ) 15- 18

3. Eğitim durumunuz nedir?

- (1) İlkokul mezunu ve altı eğitim.
- (2) Ortaokul öğrencisiyim.
- (3) Ortaokul mezunuyum.
- (4) Lise öğrencisiyim.

4. Bir işte çalışıyor musunuz?

- (1) Evet çalışıyorum (2) Hayır çalışmıyorum

5. Genellikle nerede kalırsınız?

- (1) Evde (2) Kurumda (Yurtta) / Sokakta

6. Evde kalıyorsanız kimlerle yaşıyorsunuz?

- (1) Öz anne-babam ile (2) sadece anne ya da baba ile (3) Diğer

7. Evden / Kurumdan hiç kaçtınız mı?

- (1) Hayır kaçmadım (2) Kaçmadım ama düşündüm (3) Evet kaçtım

8. Serbest zamanınızı en çok kiminle geçirirsiniz?

- (1) Aile bireylerinden biriyle (2) Arkadaşlarımla (3) Yalnız

9. Kendinizi en çok yakın hissettiğiniz kişi kimdir?

- (1) Annem (2) Babam (3) Hem annem hem babam
(4) Kardeşim. (5) Arkadaşlarım (6) Hiç kimse (7) Diğer

10. Kaç kardeşiniz?

- (1) Tek çocuk (2) 2-4 kardeş (3) 5 ve daha fazla kardeş

Anne-babanızın eğitim durumu nedir? (Bu soruya göre aşağıdaki tabloda işaretleme yapınız)

		İlkokul mezunu ve altı	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite ve üstü
11.	Anne	( )	( )	( )	( )
12.	Baba	( )	( )	( )	( )

(Aşağıdaki tabloda işaretleme yapınız)

		Evet(1)	Hayır (2)
13.	Anneniz herhangi bir işte çalışıyor mu?		
14.	Babanız herhangi bir işte çalışıyor mu?		

15. Ailenizin gelir durumunu biliyor musunuz?

Bilmiyorum	( )
Düşük	( )
Orta	( )
İyi	( )
Toplam	( )

16. “Suça sürüklenen çocuk olarak” adli sürece yansıyan suça bağlı geliş sayısını?

- (1) İlk kez (2) İki kez (3) 3 veya daha fazla

(Aşağıdaki tabloda işaretleme yapınız)

		Evet (1)	Hayır (2)
17.	Tutuklu veya hükümlü olarak cezaevine girdiniz mi?		
18.	Bali, tiner gibi uçucu maddeler kullanıyor musunuz? Ya da daha önce deneyimlediniz mi?		
19.	Esrar, hap gibi uyuşturucu maddeler kullanıyor musunuz? Ya da daha önce deneyimlediniz mi?		

(Aşağıdaki tabloda işaretleme yapınız)

		Evet (1)	Hayır (2)
20.	Çekirdek ailenizde uyuşturucu-uçucu madde kullanan var mı?		
21.	Çekirdek ailenizde suç öyküsü var mı?		

(Aşağıdaki tabloda işaretleme yapınız)

		Evet (1)	Hayır (2)
21.	Arkadaşlarınızda uyuşturucu-uçucu madde kullanan var mı?		
22.	Arkadaşlarınızdan suç öyküsü olan var mı?		

EK C: EABE EBEVEYNE (ANNEYE-BABAYA) BAĞLANMA ENVANTERİ

<i>Aşağıdaki maddeleri <u>annenizle ilişkinizi göz önünde bulundurarak</u> doldurunuz</i>								
Maddeler		Kesinlikle hayır	Çoğunlukla hayır	Genellikle Hayır	Bazen Hayır Bazen Evet	Genellikle Evet	Çoğunlukla Evet	Kesinlikle Evet
E1	Annem duygularıma saygı gösterir.							
E2	Annem bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissederse, bana nedenini sorar.							
E3	Annem beni olduğum gibi kabul eder.							
E4	Sorunlarım hakkında annemle konuştuğumda kendimden utanırım ya da kendimi kötü hissedirim							
E5	Evde kolayca keyfim kaçır.							
E6	Annemin kendi problemleri olduğundan, onu bir de kendiminkilerle sıkmak istemem.							
		Kesinlikle hayır	Çoğunlukla hayır	Genellikle Hayır	Bazen Hayır Bazen Evet	Genellikle Evet	Çoğunlukla Evet	Kesinlikle Evet
E7	Kim olduğumu daha iyi anlamamda annem bana yol gösterir.							
E8	Bir sorunum olduğunda ya da başım sıkıştığında bunu anneme anlatırım.							
E9	Anneme kızgınlık duyuyorum							
E10	Annemden pek ilgi görmüyorum.							
E11	Kızgın olduğumda annem anlayışlı olmaya çalışır.							
E12	Annem başka biri olsun isterdim.							

<i>Aşağıdaki maddeleri <u>babanızla ilişkinizi</u> göz önünde bulundurarak doldurunuz</i>								
Maddeler		Kesinlikle hayır	Çoğunlukla hayır	Genellikle Hayır	Bazen Hayır Bazen Evet	Genellikle Evet	Çoğunlukla Evet	Kesinlikle Evet
E1	Babam duygularıma saygı gösterir.							
E2	Babam bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissederse, bana nedenini sorar.							
E3	Babam beni olduğum gibi kabul eder.							
E4	Sorunlarım hakkında babamla konuştuğumda kendimden utanırım ya da kendimi kötü hissederim							
E5	Evde kolayca keyfim kaçar.							
E6	Babam kendi problemleri olduğundan, onu bir de kendiminkilerle sıkmak istemem.							
		Kesinlikle hayır	Çoğunlukla hayır	Genellikle Hayır	Bazen Hayır Bazen Evet	Genellikle Evet	Çoğunlukla Evet	Kesinlikle Evet
E7	Kim olduğumu daha iyi anlamamda babam bana yol gösterir							
E8	Bir sorunum olduğunda ya da başım sıkıştığında bunu babama anlatırım.							
E9	Babama kızgınlık duyuyorum							
E10	Babamdan pek ilgi görmüyorum.							
E11	Kızgın olduğumda babam anlayışlı olmaya çalışır.							
E12	Babam başka biri olsun isterdim.							

EK D: ADOLESAN AYRILMA BİREYLEŞME TESTİ

Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi							
<p>Her cümleyi dikkatlice okuyarak duygularınıza, tutumlarınıza ve davranışlarınıza ilişkin olarak son bir yılda ya da daha uzun zaman diliminde düşünerek ilk aklınıza gelen cevabı işaretleyiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Bu yüzden içinizden geldiği gibi işaretleyiniz. Eğer belirli bir ifadeye cevap vermekte güçlük çekerseniz, tam olarak o şekilde hissetmeseniz bile, o ifade ile ilgili sizin duygularınıza en yakın olan seçeneği işaretleyiniz.</p> <p>Eğer bu ifade sizin için;</p> <p>Her zaman doğru ise: ..... “Kesinlikle katılıyorum” Genellikle doğru ise: ..... “Genellikle katılıyorum” Bazen doğru ise: ..... “Biraz katılıyorum” Hemen hemen hiç doğru değil ise: ... “Genellikle katılmıyorum” Hiç doğru değil ise: ..... “Kesinlikle katılmıyorum”</p> <p>Kutucuklarına çarpı işareti koyarak yanıtlayınız.</p>							
<p><i>“Öncelikle; okuduğunuz cümledeki fikre katılıyorum ya da katılmıyorum şeklinde bir karar veriniz. Ardından sağ taraftaki kutudan kararınız ne derecede ise onu işaretleyiniz.”</i></p>							
			Kesinlikle Katılıyorum	Genellikle Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Genellikle Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	3. Yalnız kalmak benim için korkunç bir düşüncedir.						
2	4. Genellikle insanlar benimle yakın ilişki kurmak istediklerinde nedenini Anlayamıyorum						
3	6. Bazen insanlar gerçekten beni incitmek istiyor.						
4	7. Ölüm beni endişelendiriyor.						
5	9. Bazen ihtiyaçlarımı başkaları karşıladığında, küçük bir çocuk olmanın hoş olduğunu düşünürüm.						
6	13. Eğer bir sorunumu birine anlatacak olsam büyük olasılıkla beni anlamayacaktır.						
7	20. Sık sık arkadaşlarım tarafından reddedilmekten korkarım.						
8	22. Sık sık kız/erkek arkadaşımdan ayrılmaktan korkuyorum.						
9	23. Annem ve babam kendi planlarıyla benimkilerden çok daha fazla ilgileniyor.						
10	24. En yakın arkadaşlarımın bile ihtiyacım olduğunda yanımda olmayacaklarını düşünürüm.						

		Kesinlikle Katılıyorum	Genellikle Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Genellikle Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
11	34. Gelecek 10 yılda olabilecek ve dünyanın büyük bölümüne zarar verebilecek nükleer bir savaşın çıkmasından korkuyorum.					
12	41. Ailem bana neler olduğuyla pek ilgilenmez.					
13	46. Bazen ailemin, benim hiç doğmamış olmamı istediğini düşünürüm.					
14	48. Küçükken hayaletler, canavarlar gibi korkularım vardı.					
15	49. Annem ve babamdan biri ölürse diye korkarım.					
16	51. Birisine güvenmek benim için gerçekten zordur.					
17	58. Bir yıldan fazla süredir güneş yüzü görmedim.					
18	61. İnsanlarla birlikteyken bile yalnızlık hissedirim.					
19	62. Ne zaman birilerinin benim için bir şeyler yapacağını ümit etsem çoğunlukla hayal kırıklığına uğrarım.					
20	63. Hiç kimse beni anlamıyor.					
21	64. Uyumadan önce bazen kendimi yalnız hissedirim ve etrafımda konuşacak birilerini arar ya da sadece birilerinin orada olmasını isterim.					
22	65. Eğer birilerinin bana yaklaşmasına izin veririm bundan zarar görürüm diye düşünürüm.					
23	67. Ailem benden nefret ediyormuş gibi hissediyorum.					
24	68. Şu an yeryüzünde yaşayan hiçbir yakın akrabam yok.					
25	69. Birisine bağımlı olmadığım sürece incinmem.					
26	72. Evde genellikle ayak altında olurum.					
27	73. Hiç kimseyi tanımadığım büyük bir partiye gitme fikri bana korkutucu gelir.					